

T.C

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZİANTEP İLİNİN KARKAMIŞ İLÇESİNDE YAŞAYAN
BARAK TÜRKMENLERİ (SOSYOLOJİK BİR YAKLAŞIM)

Hazırlayan

Vehbi CEYLAN

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hasan COŞKUN

TOKAT-2019

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Hasan COŞKUN danışmanlığında hazırlamış olduğum “Gaziantep İlinin Karkamış İlçesinde Yaşayan Barak Türkmenleri (Sosyolojik Bir Yaklaşım)” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Vehbi CEYLAN

GAZİANTEP İLİNİN KARKAMIŞ İLÇESİNDE YAŞAYAN BARAK
TÜRKMENLERİ (SOSYOLOJİK BİR YAKLAŞIM)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 07 / 08 / 2019

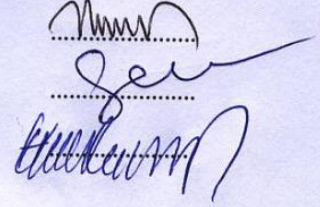
Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof.Dr. Hüseyin YILMAZ

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Selçuk KIRTEPE

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Hasan COŞKUN

İmzası

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 18/07/2019 tarih ve 41-11 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof.Dr. İlhan EROĞLU
Enstitü Müdürü:Enstitü Müdürü.

Rahmetli babama ithaf ediyorum.

ÖZET

Araştırma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırma ile ilgili metodolojik bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümde, araştırmanın kavramsal çerçevesi ele alınmış ve açıklanmıştır. Araştırmaya konu olan Barak Türkmenleri'nin tarihi serüveni, Barak adının kaynağı, Türk boy sistemindeki yeri ve yaşadıkları coğrafya hakkında bilgi verilmiş, araştırmaya örneklem olan Karkamış ilçesinin tarihi, ekonomik, kültürel ve dini yapısına yer verilmiştir.

İkinci bölümde, Barak Türkmenleri'nin dini ve sosyal hayatları ele alınmış, doğum ve çocuk, evlilik ve düğün, ölüm, defin ve taziye konuları üzerinde durularak, bunların etrafında öbikleşen örf, adet, gelenek, görenek ve inanışlara yer verilmiş, Barak kültürünü oluşturan kavram, obje ve olgulara değinilmiştir.

Barak Türkmen kültürü içerisinde oda, türkü, ağıt ve hikâye büyük yer kaplamaktadır. Barakların örf, adet ve geleneklerini bugünlere taşımalarında büyük bir etkiye sahip olan bu sözlü kültür öğeleri, bu kültürün gelecek nesillere aktarılmasında da önemli bir yere sahip olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma yazılı belgelerden aldığımız bilgiler, sahada yaptığımız mülakatlar ve bölgede yaşayarak müşahede ettiğimiz gözlemlere dayanmaktadır. Mülakat yaptığımız kaynak kişiler, harita ve resimler çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkmen, Barak, Kültür, Adet ve Gelenek

ABSTRACT

The research consists of introduction and also two parts. In the introduction, methodological information is given about the research, basic information is discussed and explained. The historical, economic, cultural and religious structure of Karkamis area, is mentioned in the research.

In the first chapter, informations are given about the historical adventure of Barak Turkmens, the source of Barak name, its place in the Turkish stature system and the geography they live.

In the second part, the religious and social life of Barak Turkmens are discussed and emphasized on birth and children, marriage and wedding, death, burial and condolence issues, which are clustered around the customs, traditions and beliefs are touched, the concepts, objects and phenomena that make up Barak culture are mentioned.

Room, folk song, lament and story occupy a large place in Barak Turkmen culture. These objects, which have a great effect on carrying the customs and traditions of Barak to these days; also it is determined that these objects will have an important place in transferring this culture to the future generations.

This study is based on the information we receive from the written documents, the interviews we have done in the field and the observations we observe by living in the region. Source persons that we interviewed, maps and tables were added to the end of the study.

Key Words: Türkmen, Barak, Culture, Custom and Tradition

ÖNSÖZ

Dünya sahnesinde yer bulmuş her milletin bir tarihi ve kültürü vardır. Bir topluluğa millet olma fikrini veren de onu diğer toplumlardan ayıran da kültürüdür. Milletlerin tarihlerine bakıldığında varoluş süreçleri ile kültürüne olan bağlılıklarının aynı yönde olduğu, sağlam bir kültür oluşturan ve bunu canlı tutan toplumların tarih serüveninin uzun olduğu görülmektedir.

Türkler; kültürel değerlerini, örf, adet ve gelenekleri ile dini inançlarını her zaman canlı tutarak yaşamak ve gelecek nesillere aktarmak için büyük gayret göstermişlerdir. Öyle ki güçlü oldukları dönemler olmuş, güçsüz düşüp bir devletin himayesine girdikleri dönemler olmuş, asırlar süren göçler olmuş ama yaşadıkları dönem boyunca ne rahatlık içerisinde yaşamamanın sarhoşluğu ne de zorluk ve acı içerisinde yaşamalarının güçlüğü kültürlerine olan bağlılıklarını zayıflatmıştır.

Türklerin kültüre saygısı o kadar gelişmiştir ki hâkim oldukları zaman bile hâkimiyeti altında bulunan milletlerin diline, dinine, örf, adet ve geleneklerine karışmamış hatta kültürlerini yaşamaları için imkân ve ortam oluşturmuşlardır.

Türkler, inançları ile geleneklerini bir birinden ayırmamış yaşantıları ile bütünleştirmişlerdir. Törelere din kadar kutsal saymış ve bağlı kalmışlardır. Gelenek ile gelecek arasındaki dengeyi iyi kurmuşlar, geleneklerine olan bağlılıkları yenilikleri kabullerine engel olmamıştır. İslamla karşılaştıklarında zorlanmadan bu yeni dini kabul etmişler, dini ve kültürel değerlerini bu yeni dinin ölçütlerine göre şekillendirmişlerdir.

Türklerin kahramanlık ve zaferler ile dolu şanlı tarihinde acı hatıralarda mevcuttur. Bu olaylardan birisi asırlar süren göç hareketleridir. Anayurtları Orta Asya olan Türkler, kuraklık, salgın hastalıklar, otlakların daralması ve gördükleri siyasi baskı ve şiddet sebebiyle göç etmek zorunda kalmışlardır. Türklerin göçleri arasında sonuçları itibarı ile en önemli olanı, yönü Anadolu'ya doğru olan Oğuzların göçleridir. Oğuz boyları geldikleri yeni bölgelerde beylikler, imparatorluklar, üç kıtaya hükmeden ve çağ açıp çağ kapatan devletler kurmuşlardır.

Oğuzlar farklı zaman ve büyüklükte üç büyük göç hareketi ile Anadolu'ya gelmişlerdir. Anadolu'ya üçüncü göç dalgası ile gelen boylardan birisi de Barak Türkmenleridir. Orta Asya'dan Horasan'a oradan da Anadolu'ya kadar bir asır süren acı hatıralarla dolu bir göçün ardından, Yozgat bölgesine yerleşmiş, oradan da XVI. yüzyılda bir Osmanlı projesi ile Rakka'ya iskân ettirilmiş ve daha sonra meskûn oldukları Gaziantep

sınırları içerisinde bulunan Barak Ovası'na yerleşmişlerdir. Bu uzun ve o kadar da meşakkatli yolculuğun hatırası Barak kültürünün temelini oluşturan türkülere, ağıtlara, destanlara konu olmuştur.

Barak Türkmenleri; örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri, dilden dile aktarıla gelen sözlü tarihleri ve kültürleri ile her zaman araştırmacıların dikkatini çeken bir topluluk olmuştur. Bu kültür üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ağırlıklı olarak Barak Türküleri üzerine yapılan çalışmaların Barak Türkmen Kültürünün anlaşılması için yeterli düzeyde olamadığı gözlemlenmiştir.

Gaziantep ilinin Karkamış ilçesi ve köylerinde yapılan mülakat ve gözlemler çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmanın; literatüre katkı sağlaması, daha sonra Baraklar üzerine çalışma yapmak isteyen araştırmacılara da kaynak olması temenni edilmektedir.

Çalışma boyunca yardımını, desteğini, bilgi ve güler yüzünü esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Hasan COŞKUN'a, değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Hüseyin YILMAZ ve Dr. Öğretim Üyesi Selçuk KIRTEPE hocalarıma, özellikle yazılı kaynaklara ulaşmam konusunda çokça yardımlarını gördüğüm Gaziantep Üniversitesi Öğr. Gör. Dr. Mehmet ATILGAN ve İlahiyat Fakültesi Sekreteri İlyas GÖĞEBAKAN'a, mülakat yapılacak kişileri tespitten sonuna kadar yanımda olan Karkamış İlçe Müftülüğü bünyesinde görev yapan Din Görevlisi arkadaşlarıma, gittiğimiz her yerde bizi güler yüz ile karşılayan kaynak kişilere ve süreç boyunca her türlü fedakârlığı yapan eşim ve kızlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Vehbi CEYLAN

AĞUSTOS/2019

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
ÖZET.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	1
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM	6
1.1. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	6
1.1.1. Toplumsal Grup.....	6
1.1.2. Oğuz Boyları	10
1.1.3. Türkmen ve Yörük	12
1.1.4. Gelenek ve Din.....	15
1.1.5. Kültür ve Din.....	17
1.1.6. Köy ve Kent Dindarlığı	20
1.2. BARAK TÜRKMENLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	24
1.2.1. Barak Adının Kaynağı.....	24
1.2.2. Barakların Tarihçesi	26
1.2.3. Barakların Türk Boy Sistemindeki Yerleri.....	36
1.2.4. Barakların Yaşadığı Coğrafya	37
1.3. ARAŞTIRMA ALANININ SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI	39
1.3.1. Karkamış'ın Coğrafi Konumu	39
1.3.2. Karkamış'ın Tarihi	40
1.3.3. Sosyal ve Ekonomik Yapısı	41
1.3.4. Sosyal ve Kültürel Yapısı.....	43
1.3.5. Dini Yapısı	44
II. BÖLÜM.....	48
2. BARAK TÜRKMENLERİNDE DİNİ, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT	48
2.1. DOĞUM VE ÇOCUK.....	48
2.1.1. Çocuğun Doğumu.....	49
2.1.2. Çocuğun Müjdelenmesi.....	50
2.1.3. Çocuğa Ad Verme	52
2.1.4. Tuzlama ve Kırklama	53

2.1.5. Diş Hediği	55
2.1.6. Yürümesi ve Köstek Kırma	56
2.2. EVLİLİK VE DÜĞÜN	57
2.2.1. Baraklarda Evlilik Şekilleri	59
2.2.2. Kız İsteme ve Nişanlılık	61
2.2.3. Düğün Hazırlıkları ve Düğün	64
2.2.4. Kına ve Kınacı Gitme	67
2.2.5. Gelin Alma	69
2.2.6. Düğün Yemeği ve Şabaş	71
2.2.7. Güveği Donatma	72
2.3. ÖLÜM, DEFİN VE TAZİYE	73
2.3.1. Defin ve Ölü Yemeği (Kazma Takırtısı)	74
2.3.2. Tuz ve Helva	76
2.3.3. Yas Yeri ve Taziye	77
2.3.4. Tesbih ve Nohut	79
2.3.5. Ölünün Belli Günleri	79
2.4. Barak Türkmenlerinde Halk İnanışları	80
2.4.1. Üzerlik Tüttürmek	81
2.4.2. Kurşun Dökmek	83
2.4.3. Dövme Yaptırmak	84
2.4.4. Delikli Taş	85
2.4.5. Tabiat İle İlgili İnanışlar	86
2.4.6. Ziyaret Yerleri	88
2.5. BARAK TÜRKMENLERİNİN KÜLTÜREL HAYATI	90
2.5.1. Barak Odaları	91
2.5.2. Sözlü Edebiyat ve Örnekleri	94
2.5.3. Barak Türküleri ve Halk Ozanları	94
2.5.4. Düğünlerde Oynanan Halk Oyunları	98
2.5.5. Oyun ve Eğlence	99
2.5.6. Giyim	101
SONUÇ	102
KAYNAKLAR	105
KAYNAK KİŞİLER	113
EK-1.FOTOĞRAFLAR	118

EK-2. ÖZGEÇMİŞ..... 131

KISALTMALAR

a.g.e	Adı Geçen Eser.
a.g.m	Adı Geçen Makale.
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
C.	Cilt.
C.Ü	Cumhuriyet Üniversitesi.
çev.	Çeviren.
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi.
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı.
HÜTAD	Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.
ICANAS	Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışma Kongresi.
İ.Ö	İsa'dan Önce
GASMEK	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları
M.Ö	Milattan Önce
s.	Sayfa.
TDK	Türk Dil Kurumu.
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı.
TTK	Türk Tarih Kurumu.
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu.
TKAE	Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
Yay.	Yayınevi.

GİRİŞ

a. Araştırmanın Konusu

Kültürel farklılıkları, zengin folklorik değerleri ve kendilerine özgü sözlü kültürleri ile Baraklar; sosyokültürel açıdan araştırılması ve kültürel değerlerinin korunmasına yönelik faaliyet ve çalışmaların yapılması gereken Türkmen toplulukları arasında yer almaktadır. Araştırmanın temel konusu Gaziantep ili Karkamış ilçesinde yaşayan Barak Türkmenlerinin sosyolojik yönden incelenmesidir.

“Gaziantep İlinin Karkamış İlçesinde Yaşayan Barak Türkmenleri (Sosyolojik Bir Yaklaşım)” başlıklı çalışmada, Barak Türkmenleri'nin tarihi, yaşadıkları coğrafya ve birbirlerine olan bağlılıkları sebebiyle büyük bir aile görüntüsü ile yaşadıkları Karkamış ilçesinin sosyokültürel yapısı incelenmiş, doğum, evlilik ve ölüm fenomenleri üzerinde durulmuştur. Doğum, evlilik ve ölüm ile ilgili örf, adet, gelenek, görenekleri; halk inanışları; türkü, ağıt, hikâye gibi sözlü halk edebiyatının ürünleri ve yaşam biçimlerinin sosyolojik yönden incelenmesi çalışmamızın konusunu oluşturmuştur.

b. Araştırmanın Amacı

Göçebe bir toplum olarak yaşayan Barak Türkmenleri, siyasi ve ekonomik sebeplerle anayurtları Orta Asya'nın uçsuz bucaksız steplerinden göç etmiş, uzun olduğu kadar meşakkatli olan bir yolculuğun ardından yaşadıkları bölgeye yerleşmişlerdir. Göç esnasında yaşadıkları olaylar ve iskân edildikleri bölgelerin gerçeklikleri onları göçebelikten yerleşik hayata geçmeye zorlamıştır.

Bu çalışmanın amacı; daha iyi bir yaşam için asırlar süren ağır bir göçü göz önüne alan Barakların, göçebelikten yerleşik düzene geçtikten sonra dini, sosyal ve kültürel hayatlarının nasıl şekillendiğini tespit etmektir. Toplanan verileri esas alarak, yeni yetişen neslin içerisinde olduğu ancak farkında olmadığı kültürel zenginliği tanımalarına yardımcı olmak ve daha sonra bu kültür üzerine çalışma yapacak araştırmacılara yön vermek ve din sosyolojisi alanına dair küçükte olsa bir katkı sağlamaktır.

c. Araştırmanın Önemi

Bir toplumu toplum yapan diğer toplumlardan ayıran örf, adet, gelenek, görenek ve inanışlarıdır. Bu olgular o toplumun kültürünü oluşturur. Kültür, toplumların geçmişi ve geleceği arasında bir köprü vazifesi görmekte, milletlerin varlıklarını ve birliklerini korumalarına büyük ölçüde yardımcı olmaktadır.¹

Bugünkü yerleşim yerleri olan Barak Ovası'na gelinceye kadar Baraklar kültürlerini zorluklarla dolu göçlere, acılarla dolu sürgünlere rağmen korumuşlardır. Yerleşik hayata geçtikten sonra da kültürlerini yaşamış, sözlü olarak da sonraki nesillere aktarmışlardır. Meskün oldukları bölgede bir arada yaşamaları, akraba evlilikleri ve dışa kapalı olmaları gibi nedenlerle bozulma da yaşamamışlardır. Ancak son yıllarda basın yayın organlarının artması ve her haneye girmesi, hızlı ve kontrolsüz bir şekilde şehre doğru göçün artması, eğitim nedeniyle gençlerin başka illere gitmeleri ve başka kültürden bireylerle tanışıp evlenmeleri gibi etkenler Barak Türkmen kültürünün özgünlüğünü kaybetmesini hızlandırmaktadır.

Barak Türkmenleri her dönemde araştırmacıların dikkatini çeken bir topluluk olmuş, farklı alanlarda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Daha sonra yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi gerekse alana dair olması bakımından sosyolog Cahit Tanyol'un yaptığı çalışmalar değerlidir. Tanyol, Baraklar üzerine ilgi duymuş 1928'den itibaren farklı zamanlarda köyleri dolaşarak tespitler yapmıştır. 1951 yılında ise bazı Barak köylerini temel alarak saha araştırması yapmış, gözlemlerini, '*Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları*' başlığıyla sosyoloji dergisinde yayınlamıştır. 1964'te tekrar bölgeye gelen Tanyol gözlemlerini ve bu iki zaman aralığında gördüğü değişimleri kaydetmiş ve aktarmıştır.

Yapılan bu çalışma, Tanyol'un tespitleri ile kıyaslama imkânı verebilecek olmasından ve daha sonra Baraklar üzerine çalışacak araştırmacılara karşılaştırma yapma ve değişimleri görme imkânı verebilecek olması bakımından önemlidir.

d. Araştırmanın Yöntemi

Her hangi bir araştırmada belli bir sonuca ulaşmak amacıyla belirli bir sistematik süreç takip edilerek izlenen yol² ve usule³ yöntem denilmektedir. Nitel araştırma yöntemi ise;

¹ Erol Eroğlu. "*Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm)*" Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), s.12.

² Durmuş Ekiz, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 5.Baskı, Ankara: Anı Yay., 2017, s.8.

³ Suat Cebeci, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, 1.Baskı, İstanbul: Alfa Yay.,1997, s.32.

gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği⁴ ölçümlerin ve gözlemlerin kolaylık ve kesinlik taşımadığı, konusu insan davranışları olan araştırmalardır.⁵

Din sosyolojisi, sosyal bilimlerin araştırma metot ve tekniklerini de kullanır. Sosyal bilimler, nitel araştırmalarda yaygın olarak görüşme tekniğini kullanır. Çünkü ayinsel davranışlar yanında bilinçli tutumlarda dini davranışın tespiti de en azından aynı öneme sahiptir. Bu araştırmamız doküman analizi, gözlem ve görüşme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına çalışıldığı nitel bir alan araştırmasıdır.⁶

Öncelikli olarak Barak Türkmenleri ile ilgili literatür taranmış ve bilgiler toplanmıştır. Konu ile ilgili temel kaynaklara başvurulmuş, kaynak kitaplar gözden geçirilmiş, araştırmaya örneklem olan Gaziantep ili, Karkamış ilçesine dair nüfusun sosyokültürel ve sosyoekonomik yapısı hakkında dernekler, yerel yönetim ve resmi kurumlardan bilgi alınmıştır. Yine konu ile ilgili internet sitelerinden faydalanılmış, araştırmaya katkı sağlaması açısından sosyoloji, halk bilimi, folklor, antropoloji gibi bilim dallarından da faydalanılarak disiplinler arası bir çalışma örneği çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada, nitel araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama tekniği olan ve grup davranışlarını ayrıntılı inceleme imkânı sunan gözlem tekniği kullanılmıştır. Cenaze, düğün, bayram, festival gibi törenlere iştirak edilip notlar alınmıştır. Alınan bu notlar kaynak kişilerle yapılan mülakatlarda sorulmuş ve ayrıntılı bilgi alınarak tekrar yazılmıştır.

Yine nitel araştırma tekniklerinden görüşme ve grup görüşmeleri teknikleri kullanılmıştır. İlk önce bölgede görev yapan Din Görevlileri aracılığı ile mülakat yapılabilecek kaynak kişiler tespit edilmiştir. Bir çeşit odak grup görüşmesi niteliğinde yörede “kültür nakilcisi” olarak bilinen ve Barak kültürü üzerine otorite olarak kabul edilen şahsiyetlerle Barak Türkmen kültürü üzerine analizler gerçekleştirerek yazılı ve görsel olarak kayıt altına alınmıştır. Sohbetin daha samimi ve verimli olabilmesi için standart bir soru

⁴ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 6.Baskı, Ankara: Seçkin Yay.2008, s.39.

⁵ Rauf Arıkan, *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, 2.Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yay., 2013, s.21

⁶ Hasan Coşkun, “Tokatlı Alevi Dedelerinin Düşünlük Anlayışına Sosyolojik Bir Bakış”. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 12/35, p. 89-104, Ankara 2018, s.92.

formatı hazırlanmamış, görüşme doğal akışına bırakılmıştır. Alınan kayıtlar her akşam yazıya geçirilmiş ve çalışmaya eklenmiştir. Eksik görülen konularda tekrar kaynak kişilere başvurulmuştur.

Araştırma esnasında çalışmaya katkı sağlayacak her köye gidilmeye çalışılmıştır. Mümkün olduğu kadar çok insanla konuşulmaya, görüşülmeye gayret gösterilmiştir. Görüşmeleri zenginleştirmek adına bir köyden hem erkekler hem de kadınlar ile görüşülmeye çalışılmıştır. Köylerde bulunan odalarda ve kaynak kişilerin evlerinde yapılan mülakatlara birden fazla kişinin katılması sağlanmış, bu yöntem birinin unuttuğu veya hatırlayamadığını hatırlatma veya yanlış hatırladığı şeyleri düzeltme imkânı sağlamıştır.

Araştırma, Din sosyolojisi biliminin bakış açısıyla, sosyal bilimlerin araştırma metot ve teknikleri kullanılarak yapılmıştır.⁷

e. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmaya örneklem olan Karkamış; Orta Asya'dan Horasana, oradan da buldukları bölgeye yerleşen Barak Türkmenlerinin kendilerine mesken edindikleri ve daha sonra kendi isimlerini verdikleri Barak Ovası üzerine kurulu küçük bir ilçedir.

Araştırmanın evreni olarak tespit edilen Barak Türkmenleri'nin yaşadığı bölgenin geniş olması nedeniyle araştırma sahası sınırlandırılmış, araştırmanın örnekleme olarak Barakların toplu olarak yaşadığı Gaziantep'in Karkamış ilçesi ve köyleri belirlenmiştir. Karkamış Suriye sınırında otuz beş köyü olan bir ilçedir. Bazı köylerin nüfus bakımından çok küçük olması sebebiyle her köye gidilmemiş, Barak Türkmen kültürünün canlı olarak yaşatıldığı: Akçaköy, Alaçalı, Alagöz, Arıkdere, Ayyıldız, Balaban, Çiflik, Elifoğlu, Erenyolu, Gürçay, Karacurun, Karanfil, Kelekli, Korkmazlar, Kuruyazı, Öncüler, Soylu, Subağı, Teketaşı, Tosunlu, Yaşar, Yazır, Zöhrecik Köyleri ve ilçe merkezi araştırmaya örneklem olarak seçilmiştir.

Bu çalışma literatürden toplanan bilgiler, kişisel gözlemlere dayanarak elde edilen ve sahada kaynak kişilerle yapılan mülakatlardan alınan bilgilerle sınırlıdır.

Barak Türkmenlerinin tarih içerisinde geçirdikleri süreç, Anadolu'ya göç ve Osmanlı dönemi iskân hareketlerine maruz kalmaları, bu süreç içerisinde geçirdikleri dini ve sosyal

⁷ a.g.m., s.93.

süreçler kapsam içindedir. Yine Barakların Karkamış ilçesinde yaşama geçirdikleri gelenek, görenek ve adetleri, sosyal, kültürel ve ekonomik yapıları araştırmaya dâhildir.

I.BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1.1. Toplumsal Grup

İnsan yaratılışı itibarıyla tek başına yaşama olgusuna sahip bir varlık değildir. Yapısı tek başına yaşamaya uygun da değildir. Var olması ve varlığını devam ettirebilmesi için diğer insanlara ve onlarla iletişim halinde olmaya muhtaçtır. O sebepten insan devamlı bir grup içerisinde olmanın ve o grubun içerisinde varlığını sürdürebilmenin gayreti ve çabası içerisinde olmuştur. Sosyal bir realite olarak toplumu oluşturan bireyin de toplumsal bir olgu olan grubun dışında kalmasının mümkün olmadığı da bir gerçektir.

İnsan doğumla birlikte bir aile grubunun içine doğuyor, aile içerisinde temel kültür öğelerini öğreniyor, okula başlıyor ve arkadaşlar ediniyor. Gününü bu gruplar içerisinde geçiriyor. Daha ileriki yaşlarda okul yaşamı bitiyor, çalışma hayatına başlıyor. Burada sorumluluklar alıp, iş arkadaşlarıyla çeşitli işler başarıyor. Bunun dışında hobileri nedeniyle birçok gruba da üye oluyor. Böylece insan yaşamı yüzlerce grup içerisinde geçmektedir.⁸ Amaç ne olursa olsun, doğumdan ölüme kadar insan hayatı hep bir grup içerisinde geçmektedir.

Grup, en az iki kişiden oluşan insan kümesidir. Ancak her zaman bir araya gelen ikiden fazla kişi grup olarak nitelendirilemez. Bir kalabalığın grup olabilmesi için ortak amaç ve ortak normlara sahip olmasının yanında kendilerini bir grup olarak hissetmeleri de gerekmektedir.⁹ Bir başka deyişle toplumsal grup; üyeleri arasında ortak amaç ve çıkarlar olan, üyelerinin karşılıklı ilişki içinde olduğu ve bir sürekliliği olan insan topluluğudur.¹⁰ Ozankaya'ya göre toplumsal grup; üyeleri arasında belirli ilişkiler bulunan ve her üyenin içerisinde bulunduğu grubun varlığını, sosyal yapısını ve simgelerini bilinçli olarak ayırt ettiği, izafi bir sürekliliği olan bireyler topluluğudur.¹¹ Kocacık, grubu; *“en az iki kişiden oluşan, üyeleri arasında etkileşim bulunan, ortak değerleri kuralları olan, içinde üyelerinin, yerlerinin ve rollerinin belli olduğu, biz bilinci taşıyan, sürekli olarak bir arada bulunan, insanî ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya gelmiş insanlar birikimidir”*¹² şeklinde tarif

⁸ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, 13.Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi Yay., 2005, s.289.

⁹ Halil Can, Öznur Aşan, Eren Miski Aydın, *Örgütsel Davranış*, 1.Baskı, İstanbul:2006, s.173-174.

¹⁰ Enver Özkalp, a.g.e., s.289-290.

¹¹ Özer Ozankaya, *Topumbilim*,7.Baskı, İstanbul, Cem Yay.,1991, s.121-122.

¹² Faruk Kocacık, *Toplumbilim Ders Notları*, 3.Baskı, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yay., 2003, s.94-95.

etmiştir. Bir kalabalığın “*grup*” olarak adlandırılabilmesi için ortak amaçlar ve normların bilinmesi gerektiğini söyleyen Kağıtçıbaşı ise, bir topluluğun grup olabilmesi için gereken en az koşulun “*etkileşim*” olduğunu ve grubun, “*etkileşim halinde olan birden fazla insan*” anlamını taşıdığını söylemekte ve etkileşim halinde olmak için, grup üyelerinin birbirlerinin varlığından haberdar olmalarının yeterli olacağını¹³ ifade etmektedir.

Yukarıda yapılan tanımlardan hareketle toplumsal grup; üyeleri arasında ortak amaç ve çıkar olan, üyelerin yerlerinin ve rollerinin belli olduğu, ihtiyaçlarını karşılamak için bir arada bulunan, karşılıklı iletişim ve etkileşim içerisinde olan en az iki kişiden oluşan insan kümesi olarak özetlenebilir.

İnsanlar kendilerine has farklı nedenlerden dolayı çeşitli gruplara dâhil olmaktadır. Bu Nedenlerden bir kısmını şöyle sıralayabiliriz: Gruplara katılmak bireyin önemli psikolojik ve sosyal gereksinimlerini karşılamasına yardım eder; örneğin bir yere ait olmak veya başkalarından ilgi görmek gibi. Gruplara katılmak insanların yalnız başlarına cesaret edemeyecekleri zorlukları daha kolay atlatabilmesini sağlamaktadır.¹⁴ Grup üyeliği bireylere moral verirken, psikolojik olarak da bireyi dinç tutar. Durkheim, toplumsal gruplarla güçlü bir biçimde bütünleşen, istek ve hedefleri toplumsal normlar tarafından düzenlenen insanların intihara kalkışma olasılıklarının daha düşük olduğuna inanmaktadır.¹⁵ Ayrıca, grupların bir üyesi olarak birey, üye olmayan kişilerin edinemeyeceği bilgi ve becerilere de kavuşmuş olur. Gruplar aynı zamanda bireyin kendini güvencede hissetmesini de sağlayarak sosyal yapının güçlenmesinde de önem arz etmektedir. Bazı gruplara ait olmak grup dışı düşmanlara karşı korunmayı kolaylaştırır. Grup üyeliği olumlu bir sosyal kimlik edinmeyi de sağlar.¹⁶ Grup üyeliği bireyin dilini, sosyal ve kültürel değerlerini, giyim kuşam biçimini ve boş zaman faaliyetlerini şekillendirir.¹⁷

Grupların en önemli iki temel özelliğinden biri, üyeler arasında iş birliği ve birbirine ait olma, yani gruba özdeşleşme duygusudur. Ferdin grubu kabulü, kendini onunla bir tutması, haklı ya da haksız ayrımına gitmeden grubu benimsemesi, kendini ona vakfetmesi,

¹³ Çiğdem Kağıtçıbaşı, Zeynep Cemalcışar, *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*,16.Baskı, İstanbul: Evrim Yay. ,2014, s.271-272.

¹⁴ a.g.e., s.273.

¹⁵ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Hüseyin Özel(çev.) İstanbul: Kırmızı Yay., 2012, s.49.

¹⁶ Çiğdem Kağıtçıbaşı, Zeynep Cemalcışar, a.g.e., s.273.

¹⁷ Enver Özkalp, a.g.e., s.303-305.

grubun devamı ve gelişmesi için var gücü ile çalışması grubun hedeflerini gerçekleştirmesinde etkili olmaktadır.¹⁸

İkinci temel özelliği ise zamana karşı dirençli olmasıdır. İstikrarlı grupların üyelerinin birbiri ile olan karşılıklı ilişki ve davranışlarının seyri esnasında bir “*grup ideolojisi*” gelişir. Grup ideolojisi ortak inançlardan, ortak değerlerden ve müşterek normlardan oluşur. Gruplara ait değerler ve normlar grup ideolojisinin büyük bir kısmını oluşturur. Grup ideolojisinin diğer kısmını da grup inançları denilen, ortak konulara dair ortak fikir, malumat ve basit bilgilerdir.¹⁹

Birbirinden farklı özellikler gösteren grupları belli başlıklar altında sınıflandırmak gerekmektedir. Toplumsal gruplar: kuruluş amacı, grup üyeleri arasındaki ilişkilerin düşünsel/duygusal karakteri, ilişkilerin kişisel olup olmadığı, grubun genişliği, grubun varlık süresinin uzunluğu gibi kıstaslar ile sınıflandırılabilir.²⁰

Az sayıda üyeden oluşan ve üyeleri arasında yoğun etkileşim bulunan gruplara “*küçük gruplar*” denir. Yüz yüze ilişkilerin, yardımlaşma, dostluk ve sevgi bağlarının yüksek olduğu gruplar “*birincil grup*” olarak nitelendirilirken, bu grup dışında kalan karşılıklı çıkarlara göre örgütlenmiş, büyük çaplı resmi gruplara “*ikincil grup*” denilmektedir. Bireyin davranışlarını ve kendini değerlendirdiği, örnek aldığı gruplar “*referans*” gruplarıdır.²¹ Kendileri dışında bir makam tarafından, belli fonksiyonları yerine getirmek üzere kurulmuş, açıkça saptanmış bir takım amaçları gerçekleştirmek için belirli görevleri yürütmek üzere meydana getirilmiş gruplara “*formel gruplar*” denir. Biçimsel grubun üyeleri kendi bireysel ihtiyaçlarını ve duygularını tatmin etmek amacıyla çeşitli ilişkiler geliştirdiklerinde “*informel grup*” oluşmaktadır. Bireylerin halen içinde faaliyette buldukları, üyesi oldukları gruplara “*üyelik grubu*”, henüz gerçek üyesi olmadığı ancak üye olmak istediği, bunun için çeşitli çabalar gösterdiği gruplara da “*referans grubu*” denilmektedir.²²

Fichter, yukarıdaki sınıflandırmadan farklı olarak insanların grup yaşamında yerine getirmek zorunda oldukları temel evrensel, sosyal işleve dayanarak bir sınıflandırma yapmaktadır. Temel gruplar olarak isimlendirdiği ve farklı toplumlarda farklı formlarda olsa

¹⁸ Adem Efe, *Dini Gruplar Sosyolojisi*, 1.Baskı, İstanbul: Dönem Yay., 2013, s.26-27.

¹⁹ a.g.e.,s.27.

²⁰ Müzeyyen Gönüllü, *Grup ve Grup Yapısı*, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s. 192.

²¹ Enver Özkalp, a.g.e, s,292-302.

²² Müzeyyen Gönüllü, a.g.m, s.193-194.

da evrensel olarak nitelediği grupları toplumların sürekliliği için vazgeçilmez görmektedir. Ona göre grup çeşitleri şunlardır;

a) Aile Grubu: Cinsel İlişkilerin düzenlenmesi, çocukların doğum ve bakımı, karşılıklı sevgi ve güven gibi gereksinimlerin temini için kurulmuştur.

b) Eğitim Grubu: Toplumun kültürünü yeni kuşaklara aktarmak için resmi veya gayri resmi yollarla kurulmuş gruplardır.

c) Ekonomik Gruplar: Toplumdaki kişilerin fiziksel yaşamını sürdürmesi için zorunlu maddi mal ve hizmetlerin üretilip dağıtıldığı gruplardır.

d) Siyasal Gruplar: Yönetim ve yürütme, kamu düzenini sağlama, yasa yapma, yorumlama ve uygulama işlevlerini yerine getiren gruplardır.

e) Dini Gruplar: Tanrı ve insan arası örüntüleşmiş bir ilişkiyi paylaşan kişilerce oluşturulmuştur.

f) Boş Zamanı Değerlendirme veya Dinlenme Grupları: Kişilerin dinlenme gereksinmesini sosyal bir tarzda tatmin eden gruplardır.²³

Sosyal bilimlerin temel kabullerinden biri, insanların hiçbir zaman tek başına yaşayamayacakları, daima kendileri dışında diğer insanlara gereksinim duyacaklarıdır.²⁴ İnsanın tek başına var olamayacağı ve varlığını psikolojik ve biyolojik olarak sürdüremeyeceği, dinî ve teorik açıklamalar yanında, binlerce yıllık toplumsal ve bireysel deneyimlerin öğretilerinden de anlaşılmaktadır. Tarihte tek bir insandan bahsedilmez, insanlık tarihi topluluklarla yazılır. Hz İbrahim eşi Hacer ve evladı İsmail'i o günlerde yerleşim yeri olmayan, bugün Kâbe'nin bulunduğu yere bıraktığında "*Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir.*"²⁵ şeklinde dua ederek insanın yaşamını devam ettirebilmesinin yine kendi türünden olan başka insanlarla mümkün olabileceği gerçeğini dile getirmektedir. İlk insandan itibaren insanlar doğum, evlilik vb. sebeplerle bir araya gelme ihtiyacı ve arzusu içerisinde olmuştur. Çünkü insanın fitratında birlikte yaşama birlikte var olma olgusu

²³ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir?*, 5.Baskı, Nilgün Çelebi(Çev.), Ankara: Atilla Kitabevi, 2001, s.57-59.

²⁴ Müzeyyen Gönüllü, a.g.m., s. 200.

²⁵ Kuran-ı Kerim, İbrahim Suresi,37, Diyanet Kuran Meali.

mevcuttur ve insan da bunun farkındadır. Gönüllü ya da zorunlu, yakın ya da uzak, resmi ya da gayri resmi, atansın ya da davet edilsin insan dünyaya geldiği aileden başlamak üzere ölümüne kadar değişik toplumsal grupların içerisinde olur. Bireyin varlığı gruba grubun varlığı da bireye bağlıdır.

1.1.2. Oğuz Boyları

Oğuz kelimesinin etimolojik manada özel bir isim olarak belirli bir Türk boyunu işaret etmediği, cins isim olarak kullanıldığı ve “*Kabile, Boy*” manalarında kullanıldığı ortak kanaattir. Kelimenin kökeni hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüş ancak bunlardan en isabetli olarak kabul edilen; Gyula Nemeth’in 1921 yılında ortaya koyduğu görüştür. Ona göre kelime ok + z şeklinde tahlil edilebilir; ok, “*Kabile*” demektir, z de çokluk ekidir.²⁶ Orkun, *Oğuzlara Dair* kitabında Thomsen’e dayanarak ok kelimesinin eski zamanlarda kabile manasına geldiğini ifade etmektedir.²⁷ Kafesoğlu’na göre “ok” sözüne eski Türkçe’de çoğul eki olan z ilavesi ile türetilen “*Oğuz*” adı aslında “*ethnigue*” bir isim olmayıp, doğrudan doğruya “*Türk kabileleri*” manasını ifade eden bir kelimedir.²⁸ Yine komşuları olan Çinlilerin lügatine Oğuz kelimesi “*Kabileler*” olarak tercüme edilmesi bu görüşü destekler mahiyettedir.²⁹

Yukarıda da izahını yaptığımız gibi oğuz kelimesi doğrudan bir kabileyi ifade etmemektedir. Gerek kendilerine oğuz adını vermeleri gerekse komşularını kendilerini bu isimle tarif etmeleri oğuz kelimesinin genelde kabile özelde ise Türk kabilelerine işaret ettiği hakikatini göstermektedir.

Oğuz Türkleri en eski ve en kalabalık Türk boyudur. Oğuzlar hakkında en eski ve açık bilgilere Göktürk Yazıtları’nda rastlanmaktadır. Yazıtlarda Oğuzlardan bahsedilirken; “*Üç Oğuz*”, “*Altı Oğuz*”, “*Sekiz Oğuz*”, “*Dokuz Oğuz*” bazen de sadece “*Oğuz*” tabiri kullanılmaktadır. Gündüz, *Bozkırın Efendileri* isimli kitabında bunun sebebini boyların

²⁶ Hüseyin Namık Orkun, *Oğuzlara Dair*, Ankara: Basımevi, 1935, s. 4-5.

²⁷ a.g.e., s.5.

²⁸ İbrahim Kafesoğlu, “*Oğuzlar*”, *Türk dünyası EI Kitabı I.cilt*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırmaları Enstitüsü, 1992;, s.156.

²⁹ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, 38.Basım, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1997, s.144.

nüfusunun artmasıyla yeni boyların ortaya çıkması ve diğer boylar gibi nüfusları artınca da kendi adları ile temsil edilmeleri olarak açıklanmaktadır.³⁰

Yine kitabelerden öğrendiğimize göre Oğuzlar, VIII. yüzyılın başlarında Barlık Irmağı etrafında bulunuyorlar ve Göktürk hâkimiyeti altındadırlar.³¹ Oğuzların, Göktürk Kağanlığı içindeki konumu hakkında farklı bilgilere rastlanmaktadır. Bayoğlu, “*Oğuzlar ve Türk Kimliği*” adlı makalesinde bazı eski kaynaklara göre Göktürklerin aslında Oğuzlar olduğundan bahsetmektedir. Yine eski Çin kaynaklarında; “*Göktürkler Oğuzların bir parçasıdır. Göktürkler dokuz boydan olsa da hepsi Oğuz’dur.*” şeklinde kayıt edildiğini ifade etmektedir.³² Kafesoğlu, Oğuzlarla, Göktürklerin aynı olduğunu hatta hakanlığın temelini Oğuzların oluşturduğunu belirtmektedir.³³ Gündüz ise kitabelere dayanarak verdiği bilgide Oğuzların ilk başta Göktürklerden ayrı olduğu onların muhalifleri olduğu, aralarında savaşların olduğunu ve daha sonra hakanlığa dâhil olduğunu belirtmektedir.³⁴ Yine DİA’nın Oğuz maddesinde Göktürkler kurulduğunda bölgede en güçlü budunun “*Tokuz Oğuz*” olduğunu ve hükümdarlarının “*kağan*” unvanıyla anıldığını; fakat Göktürklerin kendilerini tabi kıldıklarını söylemektedir.³⁵

X. yüzyılın başlarında Oğuzların çoğu göçebe olarak yaşamaktadır. Haliyle geçim kaynakları koyun, at sürüleri ve develerden oluştuğu için hayvan yetiştiriciliği ile uğraşmaktadırlar. Bahar ayları gelince kuzeydeki Karakom’a ve kuzeybatıdaki yaylalara göç ediyorlar, soğuklar başlayıp kış yaklaşınca da Aşağı Seyhun boylarına dönüyorlardı. Yabgu unvanını taşıyan Oğuz hükümdarları kış mevsiminde Yenikent’te oturuyorlardı.³⁶

XI. yüzyılın başlarında Oğuzların yerleşik hayata geçtiği görülmektedir. Bunun sebepleri arasında Oğuz şehirlerinin Seyhun’un akış yönünde sıralanmasıyla iktisadi hayatın geliştiği ve bunun sonucu olarak; bu bölgelerde şehir hayatının gelişme göstermesi ve yeni şehirler kurulması gösterilebilir. Bu dönemde, Oğuzlardan büyük bir kitle yerleşik hayata geçmiştir. Bu konuda en büyük etken Oğuzların İslâmiyet’i kabul etmeleri olmuştur. Yerleşik

³⁰ Tufan Gündüz, *Bozkırın Efendileri Türkmenler Üzerine Makaleler*, 4.Baskı, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2017, s. 2-3.

³¹ a.g.e., s. 2.

³² Cahandar Bayaoğlu, “*Oğuzlar ve Türk Kimliği*” Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 21-23 Mayıs 2014, s.142.

³³ İbrahim Kafesoğlu, 1997, s.145.

³⁴ Tufan Gündüz, a.g.e., s.2.

³⁵ DİA, Oğuz Maddesi, Ankara: TDV Yay., 2007, s.325-330.

³⁶ a.g.e., s.325-330.

Oğuzlar genellikle göçebelerin siyasî faaliyetlerine ve göçlerine katılmayıp Moğol istilâsına kadar şehirlerde oturmuşlar, istilâ sırasında İran'ın Horasan bölgesine kaçmışlar ve daha sonra İran'ın istilâ edilmesi üzerine Anadolu'ya gelmişlerdir.³⁷

Divan-ı Lügati't-Türk adlı eserinde Kaşgarlı Mahmud Oğuz boylarının yirmi iki boydan oluştuğunu, her biri hayvanlarına vurdukları ayırt edici bir damgaya sahip yirmi iki koldan oluştuğunu anlatmaktadır. Faruk Sümer Oğuzlar adlı eserinde II. Reşidüddine dayanarak Oğuzların yirmi dört boydan³⁸ oluştuğunu anlatmaktadır. Bilim insanları tarafından kabul gören görüş de budur.

OĞUZLAR

BOZOKLAR

Kayı
Bayat
Akevli
Karaevli
Yazır
Dodurga
Döğer
Yaparlı
Avşar
Beydili
Kızık
Karkın

ÜÇOKLAR

Bayındır
Beçene
Çavuldur
Çepni
Salur
Eymür
Alayuntlu
Üregir
İğdir
Bügdüz
Yıva
Kınık

1.1.3. Türkmen ve Yörük

Osmanlı arşiv belgelerinden elde edilen bilgiler değerlendirildiğinde; "*Türk*", "*Türkmen*" ve "*Yörük*" gibi kavramların bir etnik grubu nitelenecek için değil, yerleşme şekli ve yaşama tarzından kaynaklanan, daha önce yerleşik hale gelmiş bulunan topluluklarla, yeni yerleşik hale gelen veya konar-göçer olan topluluklar arasında bir ayırım yapabilmek için

³⁷ a.g.e., s.325-330.

³⁸ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, 2.Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1972, s. 238-239.

kullanıldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, yerleşim durumuna ve şekline bağlı olarak yerleşik hayata geçmiş olanlar "*Türk*" olarak adlandırılırken, göçer veya yarı-göçer topluluklar "*Türkmen*" ya da "*Yörük*" olarak adlandırılmışlardır. Aşiretler, yerleşik veya konar-göçer olma durumlarına ve buldukları bölgelere göre "*Türkmen*" ya da "*Yörük*" adını almışlardır.³⁹

Oğuzların tarihine bakıldığında Türkmen diye bir tabir VIII. yüzyılda görülmektedir. IX. yüzyıldan sonra Oğuzların bir kısmı Türkmen/Türkman olarak adlandırılmış, XII. yüzyılın sonlarına doğru Türkmen ismi Oğuz adının yerini almıştır.⁴⁰ Eröz "*Yörükler*" adlı eserinde Oğuz ve Türkmen kelimeleri açıklanırken farklı yorumlar yapıldığını, ancak ikisinin de aynı Türk şubesinin adı olduğu konusunda birleşildiğini belirtmektedir.⁴¹

Tarihçiler Oğuz ve Türkmen kelimelerinin aynı Türk kavmini işaret etmesine rağmen farklı isimlerle anılmasının sebeplerini açıklarken birbirinden farklı yorumlar yapmışlardır. Kimi müellifler bu ayrımın yerleşik hayata geçmeleri ile alakalı olduğu yorumunu yaparken, bazıları Müslüman olmaları ile alakalı olduğunu söylemektedir. Hangi manayı esas alırsak alalım şüpheye mahal olmayan bir gerçek vardır ki o da Oğuzlar ile Türkmenlerin aynı topluluk olduğudur.

Toğan, Oğuzları göçebe, Türkmenleri ise yarı göçebe kabul etmektedir. Fuat Köprülü ise Divanü Lûgati't Türk'e dayanarak Oğuzların Müslüman olanlarına Türkmen denildiğini kabul etmektedir.⁴² Tufan Gündüz de Köprülü gibi düşünmekte ve İslamiyet'i benimseyen Oğuzlara "*Türkmen oldu*" tabirinin kullanıldığını söylemektedir.⁴³

Osmanlı'nın Anadolu hâkimiyeti ile birlikte, Batı Anadolu'da ki konar-göçer Türkmenler Yörük/Yörük diye isimlendirilmiştir. Yörük adının "*yürü-mek*" mastarından türetildiği ve yürüyen, sefere koşan, çadır halkı, bir yerde durmayıp devamlı yer değiştiren göçebe manasına geldiği kabul gören görüştür.⁴⁴ Yörükler yazın yaylalarda, serin otlaklarda

³⁹ Erdal Aksoy (2004). *Günümüz Kırıkkale Karakeçili Yörüklerinin Aşiret Yapısı*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD),(1), s.165-178., Tufan Gündüz, a.g.e., s.56.

⁴⁰ Efzelettin Asker, *Oğuzlar ve Türkmanlar*, 38.ICANAS Kongresi, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2007, s.287.

⁴¹ Mehmet Eröz, *Yörükler*, İstanbul: Türk Dünyasını Araştırma Vakfı,1991, s.17.

⁴² a.g.e., s.17-18.

⁴³ Tufan Gündüz, a.g.e., s.31.

⁴⁴ a.g.e., s.53.

ve kışın kışlaklarda, daha sıcak ovalarda hayvancılıkla uğraşan, büyüklü küçüklü gruplar halinde yaşayan, konar-göçer Oğuz Türkleridir.⁴⁵

Gündüz'ün Osmanlı vesikalarına dayanarak verdiği bilgiye göre; Osmanlı döneminde Yörüklerin konar-göçer yaşantılarına dair kanunlar bulunmakta, çevreye ve yerleşik ahalinin ürünlerine zarar vermeleri durumunda Osmanlı kanunlarında bu eylemin bir karşılığı bulunmaktadır.⁴⁶

Köprülü, Yörüklere Türkmen denildiğini ifade etmiş; aşiret, yörük ve Türkmen kelimelerinin aynı anlamda kullanıldığını belirtmiştir. Eröz, Köprülü'nün görüşüne yakın bir görüş belirtmiş ve yörük kelimesinin Türkmen eski adlarının yerini tuttuğunu ifade etmiştir. “*Türkmen*” kelimesinin; boy, şube ismi olmaktan başka, ekonomik ve sosyal hayat tarzına sahip olduğunu bildirmiştir. Bundan dolayı Türkmen kelimesinin yerini yörük kelimesinin aldığını ve tarih kaynaklarında bu iki kelimenin çoğu zaman eş anlamlı olarak birlikte kullanıldığını kaydetmiştir.⁴⁷

Yukarıdaki yapılan açıklamalar incelendiğinde, Türkmen ve Yörüklerin Oğuz Türklerinin bizzat kendileri olduğu anlaşılmaktadır. Yaşam tarzlarına göre farklı isimlerle anıldıkları görülmektedir.

Naci Kum, her Yörük'ün Türkmen olduğunu, buna karşılık her Türkmen'in Yörük olmadığını belirtmektedir. Yörüklük, Türkmen aşireti hayatının sadece davar sürüleri otlamakla geçinen ve daha ilkel bir hayat tarzı içinde olanlarıdır. Diğer bir nokta da; Yörüklerin köklü bir Türkmen kabile veya aşiret adlarından çok, davarlarının, koyunlarının renklerini, aşiret reislerinin adlarını taşımalarıdır. Sarıgeçili, Tekeli, Saçıkara, Şıhlı, Akkoyunlu, Hacılı, Karaisalı, Hayta, Honam, Boynuinceli gibi. Naci Kum bunların hepsine birden Türkmen demenin daha uygun olacağını belirtmiştir.⁴⁸

⁴⁵ M. Said Doğan, Cihangir Doğan, *Tarihi Gelişim Sürecinde Yörükler*, 2011. Istanbul Journal of Sociological Studies, (30),s.18.

⁴⁶ Tufan Gündüz, a.g.e.,s.54.

⁴⁷ M. Said Doğan, Cihangir Doğan, a.g.m., s.17.

⁴⁸ a.g.m., s.18.

1.1.4. Gelenek ve Din

Gelenek, toplumda genel kabul gören, sürekli veya baskın tatbikatı bulunan sosyal davranış biçimleri ve dildeki yerleşik kullanımları⁴⁹ eskiden kalmış olmalarından ötürü saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar; bilgi, töre ve davranışlardır.⁵⁰ Türk Dil Kurumu geleneği, eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane ve tradisyon şeklinde tanımlamaktadır.⁵¹ Gordon Marshall'a göre gelenek: *"belirli davranışsal norm ve değerleri benimseyip aşıl原因an, gerçek ya da hayali bir geçmişle süreklilik gösteren ve genellikle yaygın biçimde benimsenen ritüeller ya da başka sembolik davranış biçimleriyle ilişkili toplumsal pratikler kümesi"* dir.⁵² Ozankaya'ya göre ise gelenek: *"Eski zamanlardan kalmış olmaları nedeniyle saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen ölçülerdir. Gelenekler çoğu kez açıkça anlatıma kavuşturulmuş, biçimsel olarak yaptırıma da bağlanmış olan kurallardır."* Ona göre *"geleneklere uymak bir zorunluluk olup, bunlardan sapma hoşgörüyle karşılanmaz. Geleneklere aykırı davranışlar, toplulukça reddedilme, alaya alınma, küçük görülme, ya da yığınların saldırısına uğrama gibi cezalarla karşılaşılır. Yasalardan daha geniş alanları etkileyen gelenekler, değişebilirler. Toplumun kimi kesimlerince benimsenip, kimi kesimlerince reddedilebilirler."*⁵³

Yukarıda yapılan tanımlar doğrultusunda yeniden bir tanım yapmak gerekirse gelenek; Eskiden kalmış olmalarından dolayı toplumda saygınlığı olan, yaptırım gücü olan ve genel kabul gören kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, davranış, anane, bilgi ve törelerdir.

Gelenekler ve görenekler, toplulukların bir arada yaşamasını sağlayan, onların geçmiş ile günümüz arasındaki bağlarını kurup, bu bağları canlı tutan kültür unsurlarıdır. Kültürün içinde, bir milletin değer yargıları, zevkleri, düşünce tarzları, inanç sistemleri bulunmaktadır. Topluluklar, yaşadıkları coğrafyadan göç etseler dahi, bu kültür unsurlarını yeni yurtlarına taşımaktadırlar. Kültürü belirleyen unsurlar, zamana ve çevrenin şartlarına uyarak, bazı

⁴⁹ DİA, Gelenek Maddesi, Ankara: T.D.V Yayınları, 2007, s.87-94.

⁵⁰ Orhan Hançerli, *Türk Dili Sözlüğü*, 4.Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007, s.226

⁵¹TDK,http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd60975ac1d23.9945426216.05.2019.

⁵² Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Osman Akınhay, Derya Kömürcü(çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,1999,s.258-259.

⁵³ Özer Ozankaya, a.g.e., s.166.

değişiklikler gösterir, ya da tamamen eriyip yok olabilir. Fakat bazı kültür unsurları vardır ki ana vasıflarını koruyarak günümüze dek toplum içerisinde varlığını devam ettirmektedirler.⁵⁴

Gelenekler, milletleri diğer milletlerden ayıran toplumsal özelliklerden birisidir. Toplumun devamlılığı ve var olabilmesi, geleneklerin yeni nesillere aktarabilmesi ile orantılıdır.⁵⁵ Tarih sahnesinde asırlar boyu kendine yer bulmuş toplumların geleneklerine bağlı ve yeni nesillerini geleneklerine göre büyütüp yetiştiren milletler olduğu aşikârdır. Çünkü gelenek ile gelecek arasında sıkı bir bağ vardır. Toplumların, dili, dini, mimarisi, yaşayışları, değer yargıları gelenekler ile şekillenmekte ya da gelenekleri şekillendirmektedir.

Bir toplumun geleneği nasıl ki o toplumun değer yargılarını, yaşayışlarını, dilini ve dini anlayışını şekillendiriyorsa, aynı şekilde bu kavramlarında toplumun geleneğinin oluşmasında mutlak etkisi vardır. Dinin geleneğin oluşumunda, geleneğin de dine ait değerleri bu güne taşımasında önemli bir yeri vardır. Din, geleneğin oluşmasında etkin rol oynadığı gibi bazen de gelenek dini bir ritüel olarak uygulanmaya gelmektedir. Bazen geleneğe ait sosyokültürel uygulamalar dinin kabulünün kolaylaşmasını sağlamış, bazen de gelenek ile çatışmıştır. İlişki nasıl olursa olsun insanın varlığı ile yaşıt olan iki kavram; din ve gelenek her zaman her toplumda etkileşim içerisinde olmuştur.⁵⁶

İslam'ın ilk geldiği döneme bakıldığında dinin gelenek ile çatıştığı alan sosyal hayata yönelik uygulamalardır. O dönem gelenek olarak devam ettirilen kızları diri diri toprağa gömmek, analık ile evlenmek, aynı anda iki kız kardeş ile evlenmek, mirasta adaletsizlik gibi toplumu bozan ve güven toplumunda yaşamanın önünde engel olan uygulamalar olduğu görülmektedir.⁵⁷ Normalde bütün dinlerde can ve namus kavramları kutsal sayılmış ve bu kavramlar bir kurallar manzumesi ile muhafaza altına alınmıştır. Ancak gelenek bazen inancın önüne geçerek bu kuralların yok sayılmasına sebep olabilmektedir.

İslam geldiği dönemde kendisi ile çatışan; kız çocuğunun diri gömülmesi, analık ile evlilik, aynı anda iki kız kardeş ile evlilik gibi gelenekleri kaldırmış; iddet müddeti, sınırsız sayıda evlilik ve boşamayı da bir sayı ve süre ile sınırlayarak İslam'a uygun hale getirmiştir.

⁵⁴ Sibel Turhan Tuna, *Türk Dünyasındaki Düğünlerde Koltuklama ve Kırmızı, Kuşak Bağlama Geleneği*, Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 2006, Sayı 38, s.149.

⁵⁵ Abdullah Dikici, *Geleneklerin Toplumdaki Yeri ve Önemi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,2001, Cilt: 11 Sayı: 2, s. 251.

⁵⁶ <https://www.diyaret.tv/akil-cikmazi/video/akil-cikmazi-66-bolum--gelenek,18.08.2019>.

⁵⁷ <https://www.diyaret.tv/akil-cikmazi/video/akil-cikmazi-66-bolum--gelenek,18.08.2019>.

Cahiliye döneminde de uygulanan aşure orucu, cuma gününe yüklenen saygı ve hutbe okunması gibi gelenekler ise devam ettirilmiştir.

Geleneklerin yeni dini kabulü kolaylaştırmasına örnek olarak Türklerin İslamiyet'i seçmesini verebiliriz. Türklerin İslamiyet'i kabulünde ki en büyük sebep, daha önceki dini yaşayışları ile İslamiyet'in büyük oranda uyuşmasıdır. Hırsızlık ve fuhuş, Türk toplumunda da pek meşru görülmezdi.⁵⁸ Türklerin tek tanrı inancı da dâhil olmak üzere ilk kez karşılaştıkları dinin emirlerinin ve nehiyelerinin kendi hayatlarından örf ve geleneklerinden izler taşıması Türklerin İslamiyet'i kabulü ile sonuçlanmıştır.

Hayatın her alanı ile etkileşim içerisinde olan din olgusunun gelenek ile irtibatı güçlü ve canlıdır. Toplumlara özel yapan, diğer toplumlardan ayıran geleneğin de din ile irtibatı aynı yöndedir. Bunun en bariz örneği mensubu olduğumuz İslam dininde görülmektedir. Aynı dini yaşamamıza rağmen ramazan gecelerini ihya etmedeki farklılığımız, camilere astığımız mahyalar ve camilerde okutulan mevlit, dini yönden değer kattığımız geceleri ihya şeklimiz gibi daha birçok gelenek dini yaşantımızı şekillendirmiştir.⁵⁹

1.1.5. Kültür ve Din

“*Kültür*” günlük hayatta en fazla kullandığımız terimlerden birisidir. Bu sebeple kültürün basit ve tek bir tanımını yapmak güçtür. Raymond Williams, kültür kelimesinin birbirinden farklı disiplinlerde ve düşünce sistemlerinde önemli kavramlar için kullanılmaya başlanmasından dolayı tanımlanması en güç kavramlardan biri olduğunu ileri sürmektedir.⁶⁰ Parekh, kültürü tarih içerisinde yaratılan bir anlam ve önem sistemi, ya da başka bir deyişle, bir grup insanın bireysel ve toplu yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları bir inançlar ve adetler sistemidir,⁶¹ şeklinde tarif etmektedir. Taylor ise “*Kültür; toplumun üyesi olarak, insanın öğrendiği, edindiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür*” şeklinde tarif etmiştir. Taylor'un tanımında kültürün öğrenilen bir değer, üst kuşaklardan devralınan bir miras olduğu vurgulanmaktadır. Kültür tanımlarını incelediğimiz zaman, üç ortak yönün varlığı

⁵⁸ Abdullah Dikici, a.g.m., s.254.

⁵⁹ <https://www.diyaret.tv/akil-cikmazi/video/akil-cikmazi-66-bolum--gelenek,18.08.2019>.

⁶⁰ Esin Sultan Oğuz, *Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı*, Edebiyat Fakültesi Dergisi / Cilt 28 Sayı: 2, 2011, s.124.

⁶¹ Bhikhu Parekh, *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek*, Bilge Tanrıseven (çev.) Phoenix Yay., Ankara, 2002, s.184.

görülmektedir: Kültür üst kuşaklardan miras olarak devralınır, miras yaşanır ve sonraki kuşaklara yine bir miras olarak devredilir.⁶²

Kültür kavramını Türkiye de bilimsel olarak ilk inceleyen Ziya Gökalp olmuştur. Gökalp'e göre kültür; bir toplumun bütün fertlerini birbirine bağlayan ve aralarında dayanışma meydana getiren kurumlara denilmektedir. Kültürün millî, medeniyetin milletler arası bir olgu olduğunu ifade eden Gökalp, kültürü, "*Yalnız bir milletin dinî, ahlaki, hukuki, akli, estetik, lisanî, iktisadî ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünüdür*" şeklinde tarif etmiştir. Bahsi geçen kurumların toplamı, o toplumun kültürünü oluşturur.⁶³ Ozankaya'ya göre ise; "*Kültür, bir insan topluluğunun, doğal ve toplumsal çevresiyle etkileşim süreci içinde ürettiği maddi ve manevi öğelerin toplam bileşimidir.*"⁶⁴

Bir topluluğun millet olarak nitelenebilmesi için sözlü ve yazılı edebiyat, örf, adet, gelenek, görenek, inanç, mimari ve musiki gibi değerlerin de o topluluk tarafından kendine özgü bir tarzda işlenmesine ihtiyaç vardır. Kültür, sözü edilen alanlarla birebir ilişkili olup, insanların bir araya gelerek oluşturdukları ortak duygu, düşünce, davranış ve tutumlardan meydana gelmekte ve bu da milletleri birbirinden ayıran vasıflar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür, nesilden nesile aktarılarak gelen, dolayısıyla da kolaylıkla meydana getirilemeyen bir süreç, bir mirastır. Milletler birbirlerinden, sahip oldukları kültürel özelliklerle ayrılmaktadır. Her toplum, kendi yapısına uygun kültürel özellikler geliştirmektedir. Kendine göre bir sanat, kendine ait bir dil, kendine göre ahlak, felsefe, hukuk ve din benimsemektedir. Kuşkusuz bunlar, her toplumda bulunan, genel esasları itibarıyla evrensel boyutlu olan unsurlardır. Ancak bunların her toplumdaki yansımaları farklı farklıdır ve kendine özgüdür. Milletleri birbirinden ayıran da oluşturduğu kültürdür.⁶⁵

Williams'ın sözlerinden hareketle kültür teriminin bir kitap yazılacak kadar çok tarifinin olduğu görülmektedir. O sebeple genel bir tarif ile asıl konu olan kültürün din ile ilişkisine geçilecektir.

⁶² Coşkun Can Aktan, Hasan Tutar, *Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür*, Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi, Cilt 6, Sayı 20, 2007.s.2.

⁶³ a.g.m.,s.2.

⁶⁴ Özer Ozankaya, *Ulusal Toplumun ve Ulusal Kültürün Kurucu Öğeleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Yayın Tarihi: 1992 Sayı: 10 Cilt: 3, s.221.

⁶⁵ H. Ömer Özden, *İnanç-Kültür ilişkisi ve Türk Kültürü Açısından Değerlendirilmesi*, Dini Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7, s. 21, s.120.

Kültür, toplumun bir üyesi olarak insanın, düşünsel, inançsal, duygusal etkinlikleri sonucunda edindiği,⁶⁶ bilgi inanç, sanat, ahlak, yasa, adet ve diğer herhangi bir yetenek ya da alışkanlıkların grift bir bütünüdür.⁶⁷

İnsan sadece inanma yeteneğini doğuştan getirmektedir. Birey, hangi kültür ortamında meydana gelirse o kültürün mensubu olmaktadır. Davranışlarını, ahlaki yapısını, inançlarını, icatlarını, sanat eserlerini ve duygularını hep solukladığı kültüre göre şekillendirmektedir. Bunu yaparken hiç zorlanmaz; çünkü insan neyi görür, neyi duyarsa onu uygular ve kendine göre bir kişilik oluşturur.⁶⁸

Din, toplumda çatışma üretmek için değil, toplumu ıslah için gelmiş ilahi kaynaklı kanunlar manzumesidir. Geldiği toplumun hassasiyetlerini de dikkate alarak, onlardan izlerde taşıyan bir medeniyet inşa etmek istemiştir. Gerek geçmişte yaşadıkları dinlerin izleri gerek yapılagelen örfi uygulamaları din formuna uydurmaya çalışmıştır. Çünkü içerisinde bulunduğu toplum ile çatışan hiçbir olgu ya da hareketin başarılı olması beklenemez.⁶⁹

İnsanın kültür ile olan ilişkisi ilk insanın var oluşu ile başlamaktadır. Yine dinin kültür ile olan münasebeti de ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem ile başlamaktadır. İnsana dair her alana müdahil olan din, daha ilk günden itibaren kültürün oluşmasında, şekillenmesinde ve geleceğe aktarılmasında önemli rol oynamıştır. Din ile kültür arasında karşılıklı, sıkı bir ilişki vardır, adeta birbirleri ile iç içedir. Öyle ki; bazen neyin din neyin kültür olduğu karıştırılabilmektedir. Zaman ile kültürel unsurlar din olarak kabul görülebilmektedir. Din, kültüre müdahale etmekte, kültürü şekillendirmektedir. Geldiği toplumun var olan kültürel uygulamalarının bir kısmını kaldırıp yerine yeni uygulamalar getirmekte, bir kısmını dine uygun hale getirmekte, bir kısmını da olduğu gibi kullanmaktadır.

Din, bir taraftan kültürün unsurlarından etkilenirken, diğer taraftan da, içinde doğduğu kültürün temel unsurlarını etkilemektedir. Mesela mabedin mimari yapısı, büyük çapta kültür tarafından şekillenir. Bu şekillendirmede söz konusu kültür ortamında hâkim olan bilgi birikiminin, iklim şartlarının, coğrafi yapının ve teknolojik imkânların etkisi büyüktür. İlk dönem İslam tarihindeki cami mimarisi ile günümüz cami mimarisi arasında farklılıklar

⁶⁶ Nuray Gümüştekin. "Kültür" *Kavramı ve Osmanlı'dan Günümüze Kültürel Yapının İncelenmesi*, 38. ICANAS Kongresi, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2007, s.317.

⁶⁷ <https://www.diyamet.tv/akil-cikmazi/video/akil-cikmazi-43-bolum>, 14.05.2019.

⁶⁸ H. Ömer Özden, a.g.m., s.120.

⁶⁹ <https://www.diyamet.tv/akil-cikmazi/video/akil-cikmazi-43-bolum>, 14.05.2019.

olduğu gibi, Türk camii mimarisi ile herhangi bir Afrika ülkesindeki camii mimarisi arasında ki farklılıklar da kültürün dini yapı üzerindeki etkisini somut bir şekilde göstermektedir. Aynı durum, dinî giysilerdeki farklılık veya çeşitlilik açısından da geçerlidir. Kültür belirli alan ve seviyelerde dini etkilerken diğer taraftan da din, içinde doğduğu kültürü, hem inanç, ibadet ve ahlak esasları ile hem de bu esaslara bağlı olarak ortaya çıkan hayat tarzı ile zenginleştirir ve şekillendirir.⁷⁰

Hz. Muhammed (a.s) “*Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar.*”⁷¹ demekle bireyin inanç dünyasının şekillenmesinde çevrenin, dolayısıyla kültürün etkisinin güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

1.1.6. Köy ve Kent Dindarlığı

Din tarih boyunca insanın gündeminden hiç düşmemiş varlığını diri ve canlı bir şekilde devam ettirmiştir. Daha tarih serüveninin ta başında din olgusu ile karşı karşıya kalan insan dini anlama, anlamlandırma ve mana verme çabası içerisinde olmuştur. Dinin ilahi olması sebebiyle mahiyetinin yüksek olması, çok yönlü ve çok boyutlu bir gerçeklik olması ve basit hiçbir unsura indirgenememesi⁷² ve dinin farklı insanların farklı dünya görüşleri ve bilinç dünyalarında farklı tezahürlerle vücut bulmasından dolayı tek bir tanıma indirgenememiştir.⁷³ Bu sebeple din kavramı üzerine çalışan her disipliner sistem kendi sistemine göre bir tanım oluşturmuş ve bu tanımları öne çıkarmıştır. Bazı yönlerden benzer bazı yönlerden ise farklı ve zaman zaman çelişen birtakım tanımlar ortaya çıkmıştır.⁷⁴ Bu kargaşanın içerisinde girmeden aşağıda dinin yaygın birkaç tanımı yapılacaktır.

Toplumbilim terimleri sözlüğünde din, “1- İnsanların anlayamadıkları, karşısında güçsüz kaldıkları doğa ve toplum olaylarını, tasarladıkları doğaüstü, gizemsel nitelikli güçlerle açıklamaya yönelmeleri olgusu. 2 - Bu nitelikteki tasarımların kurallar, kurumlar, törenler ve simgeler biçiminde örgütlenmesini sağlayan düzen”⁷⁵ olarak tanımlanmaktadır. Bilgeseven sosyolojik bir tanım yapıyor. Kavramsal açıdan yüce bir varlığa bağlanarak bu bağlanmanın gerektirdiği uygulama ve düşünsel alanın tamamını ifade eden din, aslında

⁷⁰ Recep Kılıç, *Din ve Kültür İlişkisi: Analitik Bir Değerlendirme*, Türk Yurdu Dergisi, Haziran 2011 Yıl:100 Sayı:286, s.14.

⁷¹ Buhari, Tefsir (Rûm), 2

⁷² Osman Akbaba, *Kent Yaşamında Çalışan Kadının Din Algısı*, (Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2017), s.56-57.

⁷³ DİA, Din Maddesi, Ankara: TDV Yay., 1994, s.312-313

⁷⁴ Osman Akbaba, a.g.e., s56.

⁷⁵ Özer Ozankaya, *Toplumbilim Terimler Sözlüğü*, Ankara: T.D.K. Yayınları, 1975, s.34.

inanç, ibadet ve ahlakı içeren komple bir sistemdir. Böyle bir sistemin toplumla olan ilişkisi, sosyolojik bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Dinin sosyal bütünleşmeyi sağlaması gibi toplumu ilgilendiren yönleri aynı zamanda onun sosyolojik yönlerine de işaret etmektedir.⁷⁶ Dinin sosyolojik yönü; onun toplum hayatında süregelen olaylarla ilgili olarak karşılıklı bir etki-tepki ilişkisi içerisinde bulunması ve dini nitelikteki hadiselerin belirli ölçülerde coğrafi, içtimai ve kültürel değişkenlere bağlı bulunması demektir.⁷⁷

Din, hayatı çepeçevre kuşatan, belirli kural, emir ve yasakları bulunan, bu bağlamda dindarlık perspektifleri sunan, dindarlarına değişik direktifler veren ve sınırları bazen esnek bazen sert bir şekilde çizilmiş bir yaşam tarzı, bazen statik bazen dinamik hayat döngüsü sunan, değişik yaşam alanlarında davranış biçimleri öngören öğretiler bütünüdür.⁷⁸

Din kavramı etrafında şekillenen birçok kavram vardır. Dindar ve dindarlık bu kavramlar arasında en belirgin olanlarındandır. Bu kavramlardan birisi olan dindar, bağlı bulunduğu dinin emir ve yasaklarına hakkıyla uyan, dinine kuvvetle bağlı olup gereklerini yerine getiren kimse demektir. Başka bir ifadeyle dindar, mensubu olduğu dinin inanç, ilke, pratik ve sembollerini içselleştirip bunları tutum ve davranışlarında sergileyen kişidir.⁷⁹

Dindarlık Günay'a göre; "*Kutsal olanın yahut onun özel bir formu olmak itibariyle belli bir dinin muayyen zaman ve şartlarda belli kişi, grup ya da toplum tarafından yaşanmasıdır*".⁸⁰ Kirman'a göre dindarlık; "*kişinin günlük hayatında dinin önemini ifade eden, kişinin dine inanma ve bağlanma derecesini gösteren bir kavramdır*".⁸¹ Okumuş "*İnsanın iman-amel temelinde ortaya koyduğu dini tutum, deneyim ve davranış biçimi, yani inanılan dinin emir ve yasakları doğrultusunda yaşamayı ifade eden ve inanç, bilgi, tecrübe, duygu, ibadet, etki organizasyon gibi boyutları olan bir olgu*"⁸² olarak tanımlanmaktadır.

Dindarlık çok yönlü ve kapsamlı bir kavram olduğundan bir kişinin dindarlığı hakkında konuşmak son derece zordur. Bu yüzden konuya "*nasıl dindar*", "*ne yönden*

⁷⁶ Bilgiseven, Amiran Kurtkan, 1985, *Din Sosyolojisi*, İstanbul: Filiz Kitapevi Yay., s.19.

⁷⁷ Osman Akbaba, a.g.e., s.62.

⁷⁸ Abdülcelil Bilgi, *Din, Dindar, Dindarlık: Özeleştiril Bir Değerlendirme*, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık: 2014, Cilt:2 Sayı:2, s.76.

⁷⁹ a.g.m., s.76.

⁸⁰ Hakkı Kardeşahin, *Din Sosyolojisinde Dindarlığın Ölçülmesi Problemi Üzerine Bir Araştırma*, AÜİFD XLIX (2008), sayı 1, s.192.

⁸¹ Mehmet Ali Kirman, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 2.Baskı, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011, s.90.

⁸² Ejder Okumuş, *Gösterişçi Dindarlık*, Dindarlık Olgusu Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri, İstanbul: Kur'an Araştırmaları Vakfı, 2004, s.116.

dindar” şeklinde bir yaklaşım ile bakmak daha aydınlatıcı olacaktır. Nitekim bu çerçevede değişik dindarlık tipleri yapılmıştır.⁸³

G. Mensching, dindarlık tipolojisini toplumsal tabakalaşma sistemine göre oluşturmakta ve “*göçebe dindarlığı*”, “*asalet dindarlığı*”, “*köylü dindarlığı*” ve “*burjuva dindarlığı*” şeklinde bir tasnife gitmektedir.⁸⁴ Yapıcı ise dinin etki boyutunu dikkate alarak “*liberal dindarlar*”, “*muhafazakâr dindarlar*”, “*dogmatik dindarlar*” ve “*fanatik dindarlar*” şeklinde dörtlü bir tipolojisi geliştirmektedir.⁸⁵ Mehmet Taplamacıoğlu, “*Yaşlara Göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket*” isimli makalesinde insanları dindarlık konusunda beş kategoriye ayırmakta ve “*gayr-ı âmil*”, “*idare-i maslahatçı*”, “*dini bütün veya âmil*”, “*sofu*” ve “*softa veya yobaz dindarlar.*” şeklinde sıralamaktadır.⁸⁶ Ünver Günay ise, dinî yaşayış tiplerini incelerken şiddetin azlık veya çokluğu açısından bir değerlendirme yapıp beş tip dindarlık tipolojisi öne sürmüştür. Bunlar; “*ateşli dindarlar*”, “*alaca dindarlar*”, “*mevsimine göre dindarlar*”, “*oportünist dindarlar*”, ve “*ilgisiz dindarlar*”dır.⁸⁷ Günay biçim bakımından ise dini yaşayış tiplerini dört ayrı tipoloji içinde değerlendirmektedir. Bunlar; “*geleneksel halk dindarlığı*”, “*seçkinlerin dindarlığı*”, “*laik dindarlık*” ve “*tranzisyonel dindarlık*”⁸⁸ tır. Ejder Okumuş da dindarlığı, “*ihlâslı–samimî dindarlık*” ve “*gösterişçi dindarlık*” olarak tipolojileştirmiştir.⁸⁹

Aşağıda fazla ayrıntıya girmeden G. Mensching geliştirdiği tiplerden köy ve kent dindarlığı kısaca açıklanacaktır.

Farsça “*kuy*” sözcüğünden dilimize giren ve biçim kazanan köy, kır yerleşmelerinin yaygın adıdır.⁹⁰ Köyde ilişkiler yüz yüze ve daha yoğundur. Bu ilişkiler çıkar temeline dayalı olmaktan daha çok samimi bir temele dayanır. Bu ilişkiler gelenek, değerler ve sosyal normlarla korunmaktadır.⁹¹ Köy hayatında toplumsal farklılaşma az olduğu için⁹² dayanışma yüksektir. Dolayısı ile sosyal kurallar, devletin koyduğu kanun ve kurallardan daha etkilidir.

⁸³ Mehmet Ali Kirman, a.g.e., s.90.

⁸⁴ Osman Akbaba, a.g.e., s.71.

⁸⁵ Asım Yapıcı, *Dinî Yaşayışın Farklı Görüntüleri ve Dogmatik Dindarlık*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2002, cilt: II, sayı: 2, s.100.

⁸⁶ Mehmet Taplamacıoğlu, *Yaşlara Göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerinde Bir Anket Denemesi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 10 Sayı: 1 Sayfa: 145.

⁸⁷ Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, İstanbul: Dergâh Yay., 1999., s. 260-261.

⁸⁸ a.g.e, s.263-264.

⁸⁹ Ejder Okumuş., a.g.m., s.116.

⁹⁰ Cavit Orhan Tütengil. *100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları*, 2.Baskı, İstanbul: Gerçek Yay.1977, s.7

⁹¹ https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/8919_97247_2329.pdf,30.08.2019.

⁹² https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/8919_97247_2329.pdf,30.08.2019.

Sosyal kuralların dışına çıkmak dışlanmaya neden olur. Kültürün ve inançların daha somut yaşandığı köy yapısının içerisinde camii, köy odası, köy kahvesi gibi unsurlar bulunmaktadır.

Kır dindarlığı, geleneklere sıkı sıkıya bağlı yenilikten korkan, geleneksel unsurların bazen dinsel unsurların yerine geçtiği, kadercı, biçimsel dindarlık şeklidir. Köy dindarlığında namaz, oruç, gibi ibadetler sorgulamaktan uzak bir şekilde yerine getirilir. Dinin hurafe olarak nitelendiği fakat uygulayanlar açısından tarihi bir altyapısı ve anlamı olan ritüeller ön plandadır.

Köy dindarlığında birey ile kutsal arasında irtibat yoğundur. Çünkü bütün hayatı tabiat olaylarına bağlı, dolayısı ile tabiat olaylarını düzenleyen kutsal ile aralarındaki irtibat daima açık olmak zorundadır. Tarlayı sürececek uygun hava şartlarını olması lazım, yine ürünü ekebilmesi için şartların uygun olması lazım, ürünün ekiminden hasatına kadar doğa olaylarının kâr veya zarar noktasında etkisi büyüktür. Bu sebeple yapılan her eylem için dini bir tören veya dua bulunmaktadır.

Sözlük anlamı olarak “*nüfusun büyük bölümünün ekonomik faaliyet alanı olarak ticaret, sanayi, yönetim ve hizmetle ilgili işlerle geçimini sağladığı, toplumsal ve kültürel bir örgütlenmenin olduğu yerleşim alanı*”⁹³ şeklinde ifade edilen kent, sadece insanların kalabalık olarak bir arada yaşadığı yerler değildir. Kentler, yeniliklerin ve buluşların; ekonomik gelişmenin; sanayileşmenin; örgütlenmenin, siyasal değişimlerin; yeni değerler ve tutumların; özgürlüklerin; biyolojik ve kültürel çeşitliliğin; sosyalleşmenin; uygarlaşmanın ve örgütlü kontrolün mekânlarıdır.⁹⁴

Kentte ilişkiler samimi ve sıcak değildir. Yüz yüze ilişkiler yok denecek kadar az ve bireysellik ön plandadır. İlişkiler gelenek ve görenek yerine daha çok çıkarlar üzerine kuruludur ve sağlam değildir. Sosyal kontrolün zayıf olduğu kent yaşamında, insan davranışları da kontrol edilemez. Dayanışma oldukça düşüktür. Sosyal kurallardan ziyade kanunlar ve kurallar ön plandadır. Kent yapısının içerisinde cemaat, dernek, vakıf gibi unsurlar yer almaktadır.

⁹³ Mehmet Yahyagil, *Kentlerin Kültürün Gelişmesindeki Etkileri*. Istanbul Journal of Sociological Studies, 2011, s.105.

⁹⁴ Cevat Özyurt, “*Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam*” Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 10 Sayı, Aralık 2007 s.114.

Kent dindarlığı, gelenekten uzak, dinsel uygulamaların ağır bastığı bir dindarlık şeklidir. Daha çok öğrenme ve sorgulamanın yoğun olduğu, dindarlığını göstermeye ihtiyaç duymayan, inancını kimliğinden ayırt edebilen bir dindardır. Dinin hem inanç hem de ibadet boyutu hayatına tezahür etmektedir. Kutsal ile olan irtibatı köy dindarlığında olduğu kadar yoğun ve güçlü değildir. Yaşam şekli onun kutsal ile olan irtibatını zayıflatmıştır. Kır dindarı için rahmet manası taşıyan yağmur ve kar, kent dindarı için eziyet olabilmektedir.

1.2. BARAK TÜRKMENLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.2.1. Barak Adının Kaynağı

Barak adı; Divanı Lugati't Türk'te tüylü bir köpek olarak tanımlanmaktadır. Türk inançlarına göre akbaba çok yaşlandığı zaman iki adet yumurta yumurtlar ve kuluçkaya yatar. Yumurtaların birisinden akbabanın son yavrusu olan civciv çıkarken diğerinden ise barag adı verilen bu köpek çıkar. Bu en fazla koşan ve avda en fazla güvenilen köpek türüdür.⁹⁵ Yaşar Kalafat, Barak denilen bu köpeğin, atı andıran koşuşu, uzun yelesi ve kuyruğu ile kurda benzer kafasının olduğunu belirtmektedir.⁹⁶ Türk dili sözlüğünde ise; tüylü kıllı çuha, kebe, bir cins av köpeği olarak tanımlanmaktadır.⁹⁷ Yine Kırgız sözlüğünde; tüyü fazla olan, tüylü, tüyü uzun olan, uzun tüylü köpek⁹⁸ olarak açıklanmaktadır.

Barak adının kelime anlamına bakarak bunun bir hakaret ihtiva ettiğini düşünmek yanlış olur. Bu ismin manasını anlamak için Türk ad verme gelenek ve inançlarını bilmek gerekmektedir. İlhami Durmuş “*Türklerin Kullandığı Armalar*” adlı makalesinde köpek isminin Türklerde totem olarak kullanıldığını belirtmektedir. Eski Türk takviminde köpek yılının olduğunu, daha sonra Barak tabirinin Türk tarihinde pek maruf olduğunu ve Barak sözünün bir kabile ismi olarak da kullanıldığını söylemektedir. Bunun da köpeğin totem olarak kabul edildiğinin göstergesi olduğunu belirtmektedir.⁹⁹

Ögel de Barak sözünün, Türkçe “bar-mak, var-mak” sözcüğünden türediğini ve “*varan, çok çabuk yürüyen ve koşan*” anlamına geldiğini belirtmektedir. Yine Kuzey

⁹⁵ Mahmûd el-KÂŞGARÎ Serap Tuba Yurtsever ve Seçkin Erdi (çev.) *Divanı Lugâti't Türk*, Kabalcı Yay., İstanbul: 2005, s.171.

⁹⁶ <https://yasarkalafat.info/baraklar-uzerine-yeni-tespitler>, 15.05.2019.

⁹⁷ Orhan Hançerlioğlu, *Türkçe Dili Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul: 2007, TDK.

⁹⁸ K:K Yuhadin, Abdullah Taymas (çev.) *Kırgız Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 2011, s.87.

⁹⁹ İlhami Durmuş, *Türklerin Kullandığı Armalar*, Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırma Dergisi Sayı:21, s.41.

Sibirya’da yaşayan Yakut Türklerinin masallarında geçen ve çok süratli yürüyen mitolojik bir kişinin adının “Baragçı” olduğunu ve bunun yanında, yine Yakutlarda kadın ve erkek şamanların ataları olan ve onları türeten Kara-Barag Hatun vs. gibi ikinci derece tanrıların olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁰

Barak ismi; tarihimizin ve edebiyatımızın kaynak eserlerinden olan Oğuz Kağan Kağan Destanı’nda Kıl Barak, Kara Barak olarak geçmekte, Ebul Gazi Bahadır Han’ın Şecere-i Terakime’sin de ise Barak Han tamlamasında kullanılan Barak adı, XVII. yüzyılda Battal Gazi Destanı’nda Kıl Barak olarak geçmektedir.¹⁰¹

Barak adının tarih boyunca Orta Asya, İran ve Anadolu’dan başka, Doğu ve Orta Avrupa’ya yerleşen Türk boyları arasında da yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Arap tarihçi Dımışkî, Kıpçak oymakları arasında Barak adlı bir topluluk olduğundan söz etmektedir. Lazslo Raysoni “*Tarihte Türklük*” isimli eserinde, Barak kelimesinin Macaristan’dan Romanya’ya uzanan geniş coğrafyada kullanılan bir Türk ismi olduğunu belirtmektedir. “*Barak*” ismi sadece yer ve topluluklara verilmemiştir. Devlet, siyaset ve sanat alanında da birçok kişiye isim olmuştur. 1266 yılında Çağatay İmparatorluğu tahtına oturan Barak Han, Kirman’da yeni bir hanedanlık kuran Barak Hacıp, Timur’un Torunu Uluğ Beg’e başkaldıran Türk Beyi Barak Han ve Yesevi Dervişi Sarı Saltuk’un halifelerinden Barak Baba, Özbek Hanlarından Barak Han bu isimlerden bazılarıdır.¹⁰²

Yukarı da yapılan açıklamalardan ziyade Barak Türkmenleri arasında Barak adının menşei hakkında şu rivayetler zikredilir:

1- Baraklar iskânın bayraktarlığını yapmışlar ve “*Bayraktar*” ismini almışlardır. Bayraktar kelimesi zamanla değişikliğe uğramış ve “*Barak*” şekline dönüşmüştür.

2- Baraklar giydikleri tüylü çuha ve kebeden dolayı bu ad ile anılmıştır

3- Yanlarında devamlı olarak uzun tüylü iyi bir cins av köpeği dolandırdıklarından dolayı kendilerine bu unvan verilmiştir.

4- Barak kelimesi cesaret ve kahramanlık timsali olan kurt başı anlamı da taşımaktadır.¹⁰³

5-Barak Türkmenleri, Anadolu’ya göçüp Yozgat’a yerleştiklerinde yerli halk tarafından haklarında padişah IV. Murat’a asılsız şikâyetler yapılmıştır. Padişah bunun üzerine Kadioğlu Yusuf Paşa’yı araştırmalar yapmak üzere bölgeye göndermiştir. Yusuf Paşa yaptığı araştırmaların sonucunda padişaha görüşlerini aktarırken: “*Şikâyet edilen topluluk*

¹⁰⁰ Bahattin Ögel, *Türk Mitolojisi*, 2.Baskı, Ankara: TTK Yayınları, 1993, Cilt 1, s.191.

¹⁰¹ Gaziantep Valiliği; 2002, a.g.e. s.10.

¹⁰² a.g.e., s.10.

¹⁰³ Ali Şahin; *Güney Anadolu’da Beg-dili Türkmenleri ve Baraklar*, Doğu Matbaası, Ankara: 1962, s.2.

Horasan'dan göç edip Yozgat'a yerleşen Türkmenlerdir. Konuştukları dil tam bir Bey dili ve aynı soy ve akrabalardan türeyerek gelmiş (berrak) insanlardır.” şeklinde ifade etmiştir. Kendileri için kullanılan berrak sıfatı zamanla değişikliğe uğrayarak “*Barak*” adı olmuştur.¹⁰⁴

1.2.2. Barakların Tarihçesi

Anayurtları Asya'nın Kuzeybatısı olan Baraklar Orta Asya kökenli bir Oğuz¹⁰⁵ boyudur. Anayurtları Orta Asya'dan Horasana gelen¹⁰⁶ Barak Türkmenleri ve Beğ-Dili boyu oymakları boyun reisi olan Uzun Hasan ölünce yerine geçen Firuz Bey önderliğinde XVI. yüzyılda İran'ın Farap, Karakuç yaylasından vergilerin ağır oluşu ve diğer baskılar neticesinde göç etmeye karar vermişlerdir. Kendilerinden önce gerçekleşen iki büyük Türk göçü gibi yönleri Anadolu olmuştur. Horasandan başlayan göç Erzurum, Erzincan ve Sivas üzerinden Yozgat'a yerleşmeleri ile nihayete ermiştir. Osmanlı tarafından Barak Türkmenleri için Yozgat'ta ve Sivas'ın güneyinde Yeni-İl denilen bir iskân bölgesi kurulmuş, konar-göçer kanunlarına uydukları müddetçe buralarda barınmalarına müsaade edilmiştir. Türkmenler, eski alışkanlıklarını devam ettirmişler ve hayatlarını göçebe olarak sürdürmeye ve hayvancılıkla uğraşmaya devam etmişlerdir. Bu arada Türkmen oymaklarından bazı kişiler gasp ve yağma işlerine karışmış ve bu olaylar yönetimle bazı Türkmen aşiretlerini arasının açılmasına sebep olmuştur. Bu sebeple XVI. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin iskân siyasetine tabi tutulmuşlardır.¹⁰⁷

Baraklar ve çoğu Beydili boyuna bağlı olan Halep Türkmenleri, 1691 yılında Rakka'ya iskân edilmek üzere emir almışlardır. İskân olayı devletin sıkı kontrolü altında büyük bir titizlikle yapılmış, Kadızâde Hüseyin Paşanın başlamış olduğu iskânı Yusuf Paşa tamamlamıştır. Firuz Bey'in önderliğinde uzun ve meşakkatli bir göç serüveni daha başlamıştır. Geçim kaynaklarının temelini hayvancılığın oluşturduğu Türkmenler, sulak, otlaklı bol ve serin olan topraklardan; sıcak ve suyu az bölgelere doğru isteksiz bir göçe tabii tutulmuşlardır. Bir kısmı göç esnasında bölgeden ayrılmamak için kaçsa da yakalananlar tekrar gruba dâhil edilmiştir. Kaynaklardan ve Barak Türkülerinden öğrendiğimize göre,

¹⁰⁴ Gaziantep Valiliği; 2002, ”, s.11.

¹⁰⁵ Yusuf Halaçoğlu, *Türkiye'nin Derin Kökleri Osmanlı Kimliği ve Aşiretler*, İstanbul: Babiâli Kültür Yay., 2012 s.92.

¹⁰⁶ Gaziantep Valiliği; 2002, s.15.

¹⁰⁷ a.g.e., s.24. Şaban Kılınç, Tosunlu Köyü, Ortaokul Mezunu, 1963 Doğumlu.

iskâna tabi tutulan oymakların dört bini halk arasında Abdal olarak bilinen müzisyenlerden, toplamda seksen dört bin haneden oluşmaktadır.¹⁰⁸

İskân politikasını sık sık uygulayan Osmanlının Rakka'yı iskân yeri olarak seçmesinin nedenlerini ise şöyle özetlemek mümkündür;

- İskâna tabi olan oymaklara yaylak yaşamı temin etmek, böylece gerekli asker ihtiyacını sağlamak
- Yerli halka eziyet eden konar-göçer taifeyi bu şekilde cezalandırmak ve ahaliye zarar vermelerinin önüne geçmek
- Yaylak ve kışlak yaşamını benimsemiş olan oymakların ziraatla uğraşmalarını sağlamak, viran yerleri yeniden bayındır hale getirmek
- Eşkıyalığa meyletmiş olan Anezeler gibi Arap aşiretlerine karşı bir tampon oluşturmak
- Yolları güvence altına almak için. Özellikle de Birecik iskelesinden sevk edilen ve çoğu zaman Arap aşiretleri tarafından yağma edilen önemli eşyaların güvenle yerlerine ulaşmasını sağlamak.¹⁰⁹

Barakların tarihileri hakkındaki bilgiler ağırlıklı olarak Türkmen halk ozanlarının şiirlerinden, türkülerinden öğrenilmektedir. Bu göçü iskân başı Firuz Beyin yanından hiç ayırmadığı, Barak halk ozanı Dedemoğlu şu türkü ile anlatmaktadır:

Çıktık Horasan'dan sökün eyledik

Düşürdüler bizi tozlu yollara

Omuzlarda parlıyor uzun şifleler

Aşırdılar bizi karlı dağlara

Bölük bölük yüklendi göçler

Atlandı ihtiyar, yayandı gençler

Başımıza geldi gördüğüm düşler

Düşürdüler bizi gurbet ellere

¹⁰⁸ a.g.e., s.24-25.

¹⁰⁹ Mehmet Ali Yıldırım, *Gaziantep'in Güneyinde Barak Oymakları*, Damla Matbaası, Gaziantep: 2011 s. 20-21.

*Gehi konduk, gehi göçtük yollardan
Bilip bilmediğim garip ellerden
Kerbela çölünden ıssız dağlardan
Bizden sonra bir nam kalsın illere*

*Oradan geçirdi sürdü Colab'a
Seksen dört bin evdir gelmez hesaba
Deve koyun çok insan kalaba
Susuz hayvan inileşir göllere*

*Dedemoğlu der ki aşkın bağından
Aşırdılar bizi Yozgat dağından
Anadolu Sivas şehri sağından
Bu zamanda destan olsun dillere¹¹⁰*

İspir adında ki bir şair de bu göç olayını şöyle anlatmaktadır:

*Kalktı göç eyledi iskân beyleri
Ücelerden aşan yollar bizimdir
Takdir Allah'ın padişah'ın fermanı
Ferman padişah'ın eller bizimdir*

*Belindedir eğri kılıcı Kirmani
Taştan dönmez mızrağının yalmani
Takdir Allah'ın, padişahın fermanı
Ferman padişah'ın çöller bizimdir*

*Bizim birbirimizi beşten sayarlar
Döğüşe girince figan koyarlar
At üstünde demir donlar giyerler
Eli top kargılı beyler bizimdir*

¹¹⁰ Ömer Özbaş, *Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*, Cihan Matbaası, Gaziantep 1958, s.4-5

*İspir'im de söyler sözü dilinde
Eğri kılıç şedvaci da elinde
Rakka ellerinde Bişir çölünde
Dillerde söylenen beyler bizimdir¹¹¹*

Meşakkatli, yorucu ve isteksiz bir yolculuktan sonra Urfa - Rakka arasında bulunan Culap denilen yere gelinmiştir. Bir nizam içerisinde Akçakale'nin hemen güneyinde bulunan Ayn-ı Aruz Gölü'nün etrafına yerleşmişlerdir. Barak halk ozanı Dedemoğlu buraya yerleşmelerini ve yerleşme düzenlerini şöyle dillendirmiştir:

*Toplandık aşiret geldik Culab'a
Firuz Bey'in yurdu baş benb değil mi?
Emroldu beylere konduk yan yana
Hacı Ali'nin yurdu Seylan değil mi?*

*Ondan aşağı Budak düzüldü
Bend sahibi isim isim yazıldı
Orda Berk Ağa'nın keyfi bozuldu.
Torunların yurdu Şirvan değil mi?*

*Yurdu verildi Ulaşlı'nın beyine
O da konu Berk Ağa'nın sağına
Firkat geldi Ağcakale dağına
Bayındır'ın yurdu Goncan değil mi?*

*Dedemoğlu haymaların kurusun
Yenilsin içilsin sohbet verilsin
Dögülsün kahveler harbin çağrılısın
Abdalların yurdu Ören değil mi?¹¹²*

¹¹¹ Gaziantep Valiliği, 2002. s.26-27.

¹¹² a.g.e, s.29.

Anadolu'nun Suriye ile kesiştiği bölgede, yağmurun ve suyun kıt olduğu bir bölgede bulunan Culab ve Rakka; yönetimin cezalandırmak istediği toplulukları ıslah için gönderdiği bir yerdir. Yazların çok sıcak geçmesi ekonomisi hayvancılık olan Türkmenler için sıkıntılı bir durum idi. Hem Arap aşiretleri, kendilerinden başkasına yaşam hakkı tanımadıklarından bunlarla da uğraşmak gerekiyordu. Türkmenler Arap aşiretlerine kendilerini kabul ettirene kadar birçok savaş yapmışlardır.

Bu savaşlar Türkmen ozanları şu şekilde anlamaktadır:

*Kadioğlu Yusuf Paşa gelende
Yalan dünya benim derdi Beydili
Seksen bin evle Rakka'ya iskân olanda
Tay'ı, Muvali'yi kırdı Beydili*

*Döğülür davullar, iniler dağlar
Harbiler çağrışır analar ağlar
Gürleyip Fiyahana konduğu çağlar
Şemseddinden öbur etti Beydili*

*Döğülür davullar seçildi sancak
Koç yiğit atına takındı Poncak
Hamedil Abbas bu işi tuttu ancak
Göç ile düşmana vardı Beydili*

*Şeyh efendi böyle çaldı kalemi
Namu tuttu Beydilli'nin âlemi
AnnekSüdoğlu Hüseyin Çelebi
Çarhacınız Cafer olsun Beydili*

*Kara bayrak salsak Şarkevi yirak
Kar olanda aşiret gerek
Şunda eyi bir nam kazandı Sobiyan Barak
Binde birin oma dikti Beydili*

*Taşdemir'imde söyler özünden
Medhedelim Beydili'nin yazından
Alacabucak düzündü
Hamedin sancağın bastı Beydili¹¹³*

İşkân sayesinde otoritesini sağlamlaştırmak isteyen Osmanlı, Arap aşiretler ile Türkmenler arasında yaşanan çatışmaları durdurmak için aralarında arabuluculuk da yapmış, taraflara Rakka sözleşmesini imzalatmıştır. Antlaşmaya göre; taraflar aralarındaki kavgalara son verecek, buldukları bölgeleri gerekirse birbirlerine yardımcı olarak koruyacak, Rakka valilerinin emirlerine uyacaklar, Aşiret liderleri anlaşmaya uymayanları ve asayişi bozanları tutuklayacak ve Rakka valilerine teslim edecekler. Eğer teslim etmezler ise kırk bin gurup nezir akçesi ödeyecekler idi.¹¹⁴

Bütün olumsuzluklara rağmen Barak Türkmenleri hayatlarını burada sürdürmüş, Arap aşiretlerine varlıklarını kabul ettirmişlerdir. Bazı Türkmenlerin yoldan geçenleri soymaya başlaması otoritenin takibine düşmelerine neden olmuştur. Halep Valisi Abbas Paşa, Firuz Bey'den bazı beyleri veya aralarındaki antlaşma gereği vaat ettikleri vergiyi vermesini istemiştir. Firuz Bey biraz zaman isteyip, oymak beylerini toplamış, durumu beylere izah etmiş ve Paşanın istediklerini beylere anlatmıştır. Oymak Beyleri teslim olmayı kabul etmeyince, Firuz Bey “*Zaten buralarda yaşanılmaz, artık sözümde dinlenmeyeceğine göre ben Aceme dönüyorum. İsteyen bana katılır, istemeyen burada kalır.*” diyerek göç emri vermiştir. Rivayetlere göre bu talebe seksen dört bin haneden otuz yedi bini uymuş ve göç hazırlıklarına başlamıştır.¹¹⁵

Firuz Bey'in Aceme gitme kararı oymak beyleri tarafından kabul edilmemiş ve üzüntü ile karşılanmıştır. Uzun yıllar obaya beylik etmiş ve zorlu göç yollarını aşmalarında kendilerine liderlik etmiş Firuz Bey'in ayrılma kararı ve üzüntüleri Türkmen ozanlarının dillerinden şöyle anlatılmaktadır:

*Firuz Beyden Muslu Bey'e selam olsun
Gelsin bu ellerden göçelim dedi
Gelen Osmanoğlu karşı durulmaz
Vakitken arayı açalım dedi*

¹¹³ Ömer Özbaş, a.g.e., s.6.

¹¹⁴ Gülden Zeyrek, *Barak Türkmenleri*, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.(Yüksek lisans Tezi, Kırıkkale 2009), s.25.

¹¹⁵ Gaziantep Valiliği, 2002, s.37.

*Şiddoğlu der ki ciğerim dağlı
Hamo 'mun kalde kolları bağlı
Gel kötölük etme Musa Şihođlu
Gelin birer candan geçelim dedi*

*Musa Şihoğlu der ki gelin varalım
Dofu tutup karşısına duralım
Hırsızı tutup ele verelim
Yahşiyi yamandan seçelim dedi¹¹⁶*

Gitme konusundaki kararından vazgeçmeyen Firuz Bey, kendisine tabii olanlarla beraber obadan ayrılmıştır. Beyler hâlâ ikna edebileceklerine inandıkları Firuz Bey'in arkasından bir müddet gitmiş, fakat kendisini vazgeçirmek için gelen beyleri gören Firuz Bey henüz iki yaşında olan ve devenin üzerinde uyuyan oğlu Abbas'ı alıp kafası üzere atın üzengisine vurmuş ve öldürmüştür. Bu olaya şahit olan beyler bu hareketle Firuz Bey'in her ne olursa olsun çıktığı yoldan dönmeyeceğini ima ettiğini anlayarak obaya geri dönmüşlerdir. Kul Haydar adlı bir âşık olayı şu türkü ile anlatmaktadır:

*Kalktı sökün etti Pirizadeler
Katar da mayalar bozlaşır gider
Arap ata binmiş kargı silkenler
Bizim beylerimiz çığlaşır gider*

*Katara çekilir mayanın hası
Bağrımı deliyır çanların sesi
İkindin namazı göçün arkası
Bizim beylerimiz gözleşir gider*

*Oturmuş beyler göç ardı gözler
Gene şeniklenmiş depeler düzler
Samur cübbe giymiş gelinler kızlar
Onlarda hüp diliyle söyleşi gider*

¹¹⁶ Tahsin Çakır, *Orta Asya'dan Anadolu'ya Göçün Öyküsü*, 2015, Gaziantep: Damla Matbaası, s.34.

*Kul Haydar derki düşelim yola
O ela gözlere ben olam köle
Abbas beşikte mahfe bile
İçerden yürekler sızılaştır gider*

*Gönül arzuladı bahri çölleri
Başvurulan Akçe Ceylan döner mi?
Issız kaldı Ayn Aruz'un gölleri
Geri dönsek yar sulağa iner mi?¹¹⁷*

Firuz Beyin Colabtan Aceme göçünü Baraklı Ozan Dadaloğlu şu türkü ile anlatmaktadır:

*Yine şenliklindi dereler, düzler
Ağyarı görünce yüreğim sızlar
Yeşil cübbe geymiş gelinler, kızlar
Firuz Bey Aceme geçti turnalar*

*Uçurun da ördek ilen kaz ilen
Ötüşün de avaz ilen saz ilen
Sizi çevirirler davulbaz ilen
Firuz Bey Aceme geçti turnalar*

*Çağrışa çağrışa yayladan inen
Aynalız gölüne sabahlan dönen
Bu yıl rey sizin; koruya konun
Firuz Bey Aceme geçti turnalar*

*Benden selam eylen anam ağlasın
Bıraksın ağları kara bağlasın
Memet Bey küçücük Kurt Bey eğlesin
Firuz Bey Aceme geçti turnalar¹¹⁸*

¹¹⁷ a.g.e., s.36., Mehmet Demir, Arıkdere Köyü, Lise Mezunlu, 1972 Doğumlu.

Horasandan itibaren Baraklara liderlik yapan Firuz Bey, Yozgat'tan Colaba buradan da kendisine tabii olan beyler ile beraber tekrar Acem diyarına göç etmiştir.¹¹⁹

Türkmenler Colap'ta iken, Derzor'dan Urfa'ya yahut Urfa'dan Derzora bir vali atanmış. Valinin eşyalarını ve ailesini taşıyan kabile; kadınlar mahfede, eşyalar develere yüklü Barakların yaşadığı bölgeden geçerken, develerin boyunlarındaki çanları gören çobanlar çanları istemiş. Ancak kabilede bulunanlar çanları vermek istememişlerdir. Bunun üzerine işin gönüllülük üzerine olamayacağını anlayan çobanlar çanları kesip, develerden almışlardır. Bunun üzerine kafilenin muhafızları da çobanları kırbaçlamaya başlayınca, çobanlar, muhafızların kırbaçlarını ellerinden alarak yapılan işe karşı çıkmışlardır. Çobanlar valinin bütün eşyalarını yağma etmişler; yağma ettikleri eşyaları, develeri ve kadınları iskân başının yanına getirmişlerdir. Meseleyi öğrenen iskân başı kendi adamlarını haklı bulmuş ve bu olaya ses çıkartmamıştır. Hükümetin kendilerine gönderdiği nasihatçilere kulak asmadıkları gibi çobanlar, onları da dövmüşler. Yaşanan bu olaylardan sonra Osmanlı iskân bölgesini dağıtma kararı almış ve bu iş için Abbas Paşayı memur tayin etmiştir. Halep'te beşinci ordunun komutanı olan Abbas Paşa ordusu ile Colaba gelip Türkmen oymaklarını darmadağın etmiştir.¹²⁰

Colab'ın dağıtılmasını Mehmet isimli Türkmen şairi şu türkü ile anlatmaktadır:

*Evvel gelişimiz iskân olan da
Dağıttın Colab'ı sen Abbas Paşa
Aşiret sizde bakın böyle zamana
Dağıttın Colab'ı sen Abbas Paşa*

*Haydarlı Çelebi çıksın bir yana
Araplı, Kadırlı dönsün aslana
Dört çevremiz döndü karadumana
Dağıttın Colab'ı sen Abbas Paşa*

¹¹⁸ Ali Rıza Yalman (Yalkın), *Cenupta Türkmen Oymaklar*, Cilt I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 1977, s.101-102.

¹¹⁹ Tahsin Çakır, *a.g.e.*, s.36.

¹²⁰ Ömer Özbaş, *a.g.e.*, s.10-11.

*Güvençle, Ulaçlı tırada insin
Bayındırlı, Gazlı Arbada dursun
Torunla Şark evi hayırlık görsün
Dağıttın Colab'ı sen Abbas Paşa*

*Mehmet beyim derki belim büküldü
Gözüm yaşı sinelere döküldü
Dağıldı Aşretim bendim söküldü
Dağıttın Colab'ı sen Abbas Paşa¹²¹*

Abbas Paşa'nın Colab'ı yerle bir etmesiyle Türkmen aşiretler darmadağın olmuş, bir kısmı şarka giderek Diyarbakır yakınlarındaki Karacadağ'a yerleşmiştir. Bir kısmı da Amik Ovası'na doğru gitmiştir. Diğer bir kısmı ise bu gün meskûn buldukları yere; Nizip'in kuzey tarafına yerleşmişlerdir.¹²²

Göçün ıstırap, meşakkat ve acı olduğunu çok iyi bilen Türkmen Ozanı Kılıçoğlu, sıkıntıları aşağıdaki türküsü ile anlatmıştır:

*Çıktım Ağcakale'ye seyran eyledim
Yarınan gezdiğim yerler perişan
Bir fırgat duydum döndüm ağladım
Bir ben değil cümle âlem perişan*

*Konarken de konmaz oldu kolumuza bazımız
Her kötüye göçmez oldu sözümüz
Öterken de ötmez oldu sazımız
Tutmayın perdeler teller perişan*

*Zalimin elinden dumandır dağlar
Yârinden çekilen ah çeker ağlar
Çekilmiş siyeci bozulmuş bağlar
Bülbülün konduğu güller perişan*

¹²¹ Ömer Özbaş, a.g.e., s.11-12.

¹²² a.g.e., s.11.

*Kılıçoğlu der ki bineyim ata
 Hatem kimi cida dikem sumata
 Aşiret dağıldı düştük yollara
 Altı arapatlı beyler perişan¹²³*

Cenupta Türkmen oymakları adlı eserinde Ali Rıza Yalman Barak Türkmenlerinin on iki obadan oluştuğunu yazmaktadır.¹²⁴

1-Torunlu Obası

2-Kürdili Obası

3-Eseli Obası

4-Tiryakili Obası

5-Gögebakan Obası

6-Ali İdrisli Obası

7-Hacı Kasımlı Obası

8-Mercanlı Obası

9-Çokşuruklu Obası

10-Marzıbalı Obası

11-Çaprazlı(Çayrazlı) Obası

12-Karakozaklı Obası

1.2.3. Barakların Türk Boy Sistemindeki Yerleri

Barak Türkmenlerinin Türk boy sistemindeki yeri hakkında birbirinden farklı görüşler ortaya konulmuştur. Ransonyi, Tarihte Türklük isimli kitabında Barakları bir

¹²³ Gaziantep Valiliği; 2002, s.50-51.

¹²⁴ Ali Rıza Yalman (Yalkın), a.g.e, s.6-7.

Kıpçak oymağı olarak tanıtmıştır.¹²⁵ Ögel de aynı görüştedir.¹²⁶ Ahmet Refik Rakka'ya iskân edilen Türkmen taifelerini sayarken Oğuzların "*Beydili*" boyu içerisinde göstermektedir.¹²⁷ Tahsin Çakır ise Bayat boyuna mensup olduklarını ifade etmektedir.¹²⁸ Ruhi Ersoy da Cahit Tanyol'un Kanuni dönemindeki defterlere dayanarak verdiği bilgiler ve gerekse sözlü kaynaklardan edindiği bilgiler ışığında Barak adının Halep Türkmenleri arasında yer aldığı ve Barak'ın Bayat boyuna bağlı bir oymak olduğundan bahsetmektedir.¹²⁹ Bazı kaynaklarda ise Dulkadir eline bağlı boylardan biri olan Ceritlerden gösterilmektedir.¹³⁰

Barak Türkmenlerinin farklı boylar arasında zikredilmesinin sebebi Barakların ses getirecek bir devlet kuramamış olması ve konar-göçer olmaları sebebiyle tarih boyunca farklı Türk boy ve beylikleri ile beraber hareket etmeleri gösterilebilmektedir.¹³¹ Barakların hangi boya mensup oldukları hakkında farklı görüşler ortaya atılsa da ortak fikir Oğuz olduklarıdır.

1.2.4. Barakların Yaşadığı Coğrafya

XVI. yüzyılın sonlarına doğru, bir Osmanlı projesi olan Rakka iskânı ile Colaba yerleştirilen Baraklar, Rakka'nın dağıtılması ile bu gün yoğun olarak yaşadıkları Barak ovası denilen bölgeye yerleşmişlerdir. Ağırlıklı olarak Karkamış, Oğuzeli ve Nizip ilçelerini içerisine alan, Kilis'e kadar ulaşan ve isimleri ile anılan Barak Ovası'nda yaşamlarını sürdürmektedirler. Türkiye - Suriye sınırının belirlenmesi ile Barak köylerinin büyük bir kısmı Suriye toprakları içerisinde kalmıştır. Araya çekilen tel örgü ve döşenen mayınlı arazi, Barak Türkmenlerinin akrabalarına olan düşkünlüklerine mani olamamış; uzun süre kız alıp verme ve taziyelere katılma şeklinde ilişkilerini devam ettirmişlerdir. Yine 2011 yılında Suriye'de patlak veren iç savaşla birlikte Anadolu coğrafyasında yaşayan akrabaları kendileri için sığınacakları bir kapı olmuştur.

Cevdet Türkay'ın eserinde Türkmen taifesi olarak belirtilen Barak aşiretinin bulunduğu yerler olarak; Rakka, Sivas, Tokat, Halep (Rumkale Kazâsı), Adana, Zülkadriye, Tarsus ve Dimetoka Kazâsı (Paşa Sancağı) gösterilmektedir. Yine Cevdet Türkay Barak, Baraklı (Baraklı, Baraklar) Cemaatinin yerini Maraş, Rakka, Halep Eyaletleri, Çorum, Sivas Sancakları, Çatalca Kazâsı, Kaş Kazâsı ve Kütahya Sancakları olarak belirtmektedir.¹³²

¹²⁵ Laszlo Rasonyi, *Tarihte Türklük*, 3.Baskı, Ankara: TKAE Yay., 1993, s.145.

¹²⁶ Bahattin Ögel, a.g.e., C.1, s.190.

¹²⁷ Ahmet Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri*, 2.Baskı, Ankara: La Kitap Yay., 1930, s.100.

¹²⁸ Tahsin Çakır, a.g.e., s.9.

¹²⁹ Ruhi Ersoy, *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi "Barak Örneği"* 1.Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2009, s.90.

¹³⁰ Faruk Sümer, a.g.e., s.194, Yusuf Halaçoğlu, a.g.e., s.104.

¹³¹ Mehmet Ali Yıldırım, a.g.e., s.15.

¹³² Gülden Zeyrek, a.g.e., s.41.

Halaçoğlu da, Barakların Anadolu'da yaşadığı yerleri: Adana, Ankara, Aydın, Sivrihisar, Yozgat, Hamid, Karaman, Kayseri, Maraş, Kozanlı, Sivas, Tarsus ve Urfa olarak belirtmiştir.¹³³

Türkiye'de Barak ismini taşıyan yerleşim yerleri mevcuttur. Aşağıdaki tabloda bu isimler ve nerede oldukları verilmiştir.

TÜRKİYEDE BARAK ADINI TAŞIYAN YERLER¹³⁴

ADI	VASFI	İLÇESİ	İLİ
Barak Dağı	Köy	Karaisalı	Adana
Baraklı	Köy	Dinar	Afyon
Barak	Köy	Keskin	Kırıkkale
Barak Obası	Köy	Keskin	Kırıkkale
Barakbil	Köy	Gerede	Bolu
Barakfakı	Köy	Merkez	Bursa
Baraklı	Köy	İskilip	Çorum
Barağı	Köy	Keşan	Edirne
Barak	Belde	Nizip	Gaziantep
Barak	Muhtarlık	Nizip	Gaziantep
Barak	Ova	Nizip	Gaziantep
Barak	Dağ	Nizip	Gaziantep
Baraklı	Köy	Çiçekdağı	Kırşehir
Aşağı Barak	Köy	Avanos	Nevşehir
Belbarak	Köy	Avanos	Nevşehir
Barakmuslu	Köy	İlgın	Konya
Aşağı Barak	Köy	Erbaa	Tokat
Yukarı Barak	Köy	Erbaa	Tokat
Berağı	Köy	Emet	Kütahya
Baraklı	Köy	Boğazlıyan	Yozgat

¹³³ Yusuf Halaçoğlu, a.g.e., s.104.

¹³⁴ Özlem Andaç Şahin, a.g.e, s.4.

Barak Türkmenlerinin ana yurtları Orta Asya'dan, bu günkü meskûn durumda oldukları bölgeye gelene kadar asırlar süren bir göç serüveni yaşadıkları bütün araştırmacıların ortak kanaatidir. Barak Türkmenleri'nin dünya üzerindeki nüfuslarını ve bu günkü yaşadıkları yerleri net olarak gösterme imkânı oldukça zayıftır. Yazılı ve sözlü kaynaklardan alınan bilgiler eşliğinde şu açıklamalar yapılabilmektedir: Barak Türkmenleri, Horasan'dan otlakların darlığı, salgın hastalıklar ve yönetimi altında buldukları devletlerden gördükleri zulüm ve eziyetler sebebiyle Anadolu'ya, üçüncü büyük göç hareketi ile gelmişler.

Horasan'dan başlayıp Sivas havalisine gelene kadar, bazı grupların kendilerine uygun yerler bulduklarında, topluluktan ayrılıp oraya yerleşerek bölgeyi kendilerine yurt edindikleri görülmektedir. Sivas'tan Rakka'ya iskân sırasında ve daha sonraki dönemlerde bazı gruplar kaçarak Anadolu'nun muhtelif yerlerine yerleşmişlerdir. Rakka iskânı sırasında Firuz Bey, kendisini dinlemeyen aşirete kızıp; kendisini takip eden obanın büyük bir kısmı ile tekrar İran'a dönmüştür. Rakka'nın dağıtılması ile Türkmenler kontrolsüz bir şekilde etrafa dağılmışlardır. Bunun gibi sebepler, Barakların dünya üzerindeki takiplerini ve sayıları hakkında net bilgi vermemizi zorlaştırmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMA ALANININ SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI

1.3.1. Karkamış'ın Coğrafi Konumu

Karkamış, Gaziantep'in güneydoğusunda 10.438¹³⁵ nüfusa sahip küçük bir ilçedir. Gaziantep'e uzaklığı yetmiş beş kilometre olan Karkamış'ın doğusunda Fırat Nehri ve Birecik, batısında Oğuzeli ilçesi, kuzeyinde Nizip, güneyinde ise hicaz demir yolunun kestiği Suriye toprakları bulunmaktadır.

İlçe topraklarının neredeyse tamamı tarıma elverişli geniş bir düzlüktür. İlçe nüfusunun tamamı Barak Ovası ismi verilen geniş ve bereketli bu ovada meskûndur. İlçe sınırları içerisinde dağ veya orman bulunmamaktadır. Fakat ovayı kaplayan Gaziantep fıstığı, zeytin ve üzüm bahçeleri büyük bir orman görünümündedir.

İklim olarak yazları sıcak ve kurak, kışları ise az yağışlı ve ılımandır. Son yıllarda küresel ısınmanın etkisi ile çöl ikliminin etkileri görülmekte, ilçede aşırı sıcaklık ve kum fırtınaları yaşanmaktadır.

¹³⁵ Karkamış İlçe Nüfus Verileri, TÜİK.

1.3.2. Karkamış'ın Tarihi

Karkamış, Fırat Nehri'nin Suriye topraklarına geçtiği yerin akışına göre sağında kurulmuş eski ve birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir şehirdir. Karkamış'ın tarihi hakkındaki bilgileri ve geçmişten günümüze hangi uygarlıkları barındırdığını ilki 1876'da İngiliz bilim adamı David Hogarth tarafından başlatılan ve günümüze kadar devam eden arkeolojik kazılar sonucunda bulunan kalıntılardan öğrenilmektedir.¹³⁶

Karkamış neolitik devirlerde insanların var olduğu bir yerleşimdir. Ancak vesikalardan anlaşıldığına göre en parlak çağını M.Ö.2000 yıllarında yaşamıştır. Karkamış'ın kadim tarihi hakkında Hitit, Mısır, Mari, Urartu Devleti ve Asur İmparatorluğu devri vesikalarında bilgilerin bulunması bile kentin tarihinin ne kadar eski ve çeşitli olduğunun göstermektedir.¹³⁷

Karkamış adına İ.Ö. yirmi dördüncü yüzyılda Ebla saray arşivlerinde rastlanmaktadır. Kentin adının anlamı Kuzey Suriye'nin ilahlarından birine atfen "*Kemoş'un Limanı*"¹³⁸ anlamında Karkamış denilmektedir. Hammurabi döneminde de ismi anılan şehir daha sonra Hitit ve Mısır hâkimiyetine girmiştir. M.Ö. 1200'lü yıllarda Anadolu'nun Friglerin istilasına uğraması ile istiladan kaçan Hititler güney ve güneydoğuda biri Malatya diğeri Karkamış olan iki önemli krallık kurmuşlardır.

M.Ö. VII. asırdan itibaren bir Asur vilayeti olan Karkamış, VII. Yüzyılın sonlarına doğru Babillerin hâkimiyetine girmiştir. Babillerin hâkimiyetinden sonra Perslerin eline, ileriki yıllarda ise Roma; Bizans hâkimiyetine giren Karkamış, Hz Ömer'in halifeliği döneminde İslam toprağı olmuştur. Karkamış, Türklerin Anadolu'ya girişleri ile Selçuklu idaresine girmiş daha sonra ise Memlûklü şehri olmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılması ile bozulan Türk birliğini yine Oğuzların bir boyu olan Osmanoğulları tesis etmiş, Anadolu ve Kuzey Suriye de Selçuklu hâkimiyetinden çıkan yerleri tekrar fethetmiştir. Yavuz Sultan Selim Karkamış'ında içerisinde olduğu bölgeyi 1516 Mercidabık zaferiyle Osmanlı topraklarına katmıştır. Mercidabık zaferi ile Karkamış'ında içerisinde bulunduğu bölge Osmanlı idaresine dâhil olmuş; fakat burada bulunan ahalinin Araplardan oluşması ve Osmanlı hâkimiyetini kabul etmek istememeleri zaman zaman güvenlik zaafı doğurmuş burada bulunan Arap aşiretlerinin yağma isyan gibi hareketlerine şahit olunmuştur. Fethettiği

¹³⁶ Karkamış Kaymakamlığı, *Karkamış Gaziantep Bölgesinde Eski Yakındoğu'nun Güçlü Bir Krallığı*, 2.Basım, İstanbul: Umur Basım Sanayi, 2017, s.18-35.

¹³⁷ a.g.e, s.18-35.

¹³⁸ <https://www.atlasdergisi.com/kesfet/arkeoloji/sinirdaki-antik-kent.html>, 15.07.2019.

yerleri iskân hareketleri ile güvenleştirme politikası uygulayan Osmanlı, XVI. yüzyılın sonlarına doğru Orta Anadolu'da yaşayan içlerinde Barak Türkmenlerinin de bulunduğu Türk aşiretlerinden bir kısmını Fırat boyu kenarlarına iskâna tabi tutmuş. Bu hareketle bölgenin hem Türkleşmesi hem de güvenliği sağlanmıştır.

XIX. yüzyılın sonuna doğru, Almanya Osmanlı dostluğu çerçevesinde Anadolu'da ilk demir yolu yapımına başlamış ve asıl amacı petrol bölgesine ulaşmak olan Almanya Hicaz-Bağdat demiryolu projesini uygulamaya koymuştur. Demiryolu hattı Halep'ten Karkamış'a, oradan da yapılan köprü ile Fıratın doğusuna devam ettirilmiştir. Bu stratejik hatla Karkamış bir kez daha ticaret yollarının en önemli istasyonu haline gelmiş ve canlılık kazanmıştır.

XX. yüzyılda başında cereyan eden 1.Dünya Savaşı, Osmanlı Devletini de içerisine sürüklemiştir. Birçok cephede mücadele eden Osmanlı müttefiklerinin yenilmesiyle savaşın mağluplarından olmuş ve ülke işgal edilmiştir. Bu işgale razı gelmeyen Anadolu direnme hareketleri başlatmıştır. Antep, Maraş, Urfa hattında yoğun direnişle karşılaşan Fransızlar bölgeyi işgal etmelerine rağmen oluşturulan Kuva-i Milliye birliklerinin vur kaç saldırıları sebebiyle tam hâkimiyet sağlayamamışlardır. 26 Nisan 1920'de Antep'e şiddetli saldırılar düzenleyen Fransızlar başarılı olamayınca geri çekilmişler. Karkamış üzerinden Urfa'ya geçmeye çalışan Fransızlar burada da yoğun bir direnişle karşılaşınca 10 Temmuz'da Karkamış'ı terk ederek ellerinde kalan az bir birlikle Akça Koyunlu'ya çekilmişlerdir. Böylece düşman bu günkü sınırların dışına sürülmüş, 20 Ekim 1921 antlaşması ile Fransızlarla olan mücadele sonlanmış, Halep demir yolu hesap alınarak bu günkü Suriye Türkiye sınırı çizilmiştir.¹³⁹

Çizilen sınır ile Karkamış bir kısmı Suriye topraklarında kalan sınıra sıfır bir kent olmuştur. Cumhuriyet döneminde nahiye statüsünde olan Karkamış, önce Birecik'e sonra ise Nizip'e bağlanmıştır. 1961 de ilk belediye teşkilatı kurulan Karkamış, önce belde 1990'da da ilçe statüsüne kavuşmuştur.

1.3.3. Sosyal ve Ekonomik Yapısı

Gaziantep, Türkiye'nin en önemli sanayi merkezleri arasındadır. Gaziantep, Anadolu'nun sanayileşmesinde öncü olmuştur. Sadece Sanayi ve ticarete değil başka açılardan da bölgenin önderi olmuştur. Gaziantep'in kırsal ilçeleri ve çevre illerin ürettiği

¹³⁹ Karkamış Kaymakamlığı, a.g.e., 2007, s.18-35.

ürünlerin işlenip dünyaya dağıtılacağı organize sanayi bölgelerinin oluşturulması, Gaziantep'i cazibe merkezi haline getirmiş, ekonomik olarak daha rahat ve modern yaşamak isteyen bölge insanının Gaziantep'e göç etmesine ve kent nüfusunun artmasına neden olmuştur.

Gaziantep'in, merkez Şahinbey ve Şehitkâmil ilçeleri dışında kalan ilçelerinin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu ilçeler sanayi tesislerine tarımsal hammadde üretmektedir.

Karkamış 270.000 dekar arazi varlığına sahip, tarım için elverişli toprak ve iklime sahiptir. Geniş ve düz ovanın 171.502 dekarında Antep fıstığı yetiştiriciliği, 13.500 dekar zeytin, 27.296 dekar hububat, 7816 dekar yağlı tohum ve nane ekimi yapılmaktadır. Tarımın antepfıstığı ve zeytin üzerine yoğunlaşması bu ürünlerin ticari hale gelmesini sağlayan küçük ölçekli aile işletmelerinin kurulmasına öncü olmuştur. Büyük hayvan sürülerinin dolaştığı ovada, zeytin ve fıstık ağaçlarının hayvan yetiştiriciliğini kısıtlaması sebebiyle hayvancılık zayıflasa da yine de ilçenin ekonomik faaliyetine katkı sunmaktadır. İlçede seksen sekizi küçükbaş olmak üzere irili ufaklı beş yüz otuz sekiz hayvancılık işletmesi, iki adette tavuk işletmesi bulunmaktadır.¹⁴⁰ Yine ilçe sınırları içerisinde Fırat Nehri üzerine kurulu Karkamış Hidroelektrik Baraj Gölü içerisinde 750.000 ton kapasiteli balık tesisleri ilçe ekonomisine katkı sağlayan işletmeler arasındadır.

Gaziantep'in Suriye ile tek sınır kapısı Karkamış ilçesinde bulunmaktadır. Karkamış Gümrük İdaresi, ilk defa 18.05.1932 tarihinde hizmete girmiş, ancak Gümrük Müdürlüğü olarak açılışı 04.09.1953 tarihli ve 4/1407 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile olmuştur.¹⁴¹ İlk açıldığında B sınıfı gümrük olan sınır kapısı 2009 yılına kadar ticarete kapalı sadece yolcu işlemlerinin yapıldığı bir merkezdir. 2011 Suriye krizinde mültecilerin ülkeye girişlerinde önemli bir nokta olmuştur. Fırat Kalkanı Operasyonu ile gümrük kapısının karşı tarafında yer alan Cerablus'un özgürleşmesi kapının statü ve imkânlarını geliştirmesini sağlamış ve Karkamış gümrük idaresi A sınıfı bir kapı durumuna gelmiştir.

Karkamış'ta dört höyük ve bir ören yeri mevcuttur. Karkamış antik kentinin tespiti George Smith tarafından 1876 yılında yapılmış, o günden itibaren tarihi ve barındırdığı uygarlıkların fazlalığı nedeni ile ilgi odağı olmuş, birçok arkeolojik kazı geçirmiştir. Nihayet 2011 yılında Bologna, İstanbul ve Gaziantep Üniversiteleri'nce ortak bir kazı başlatılmıştır.

¹⁴⁰ Karkamış İlçe Tarım Verileri.

¹⁴¹ *Gaziantep'in Parlayan İlçesi Karkamış*, Karkamış Kaymakamlığı 2010, s.36.

Başkanlığını Bologna Üniversitesi öğretim üyesi Nikolo Marchetti'nin yaptığı kazıda Karkamış'ın 4 bin 400 yıllık tarihine ışık tutacak eserler gün yüzüne çıkartılmıştır. Arkeopark olarak ziyarete açılması planlanan kazılar büyük oranda bitmesine karşın Suriye'nin Cerablus kenti ile sınır olması ve Suriye iç savaşının halen devam etmesi gibi sebeplerle açılışı bekletilmektedir.

1.3.4. Sosyal ve Kültürel Yapısı

Kadim bir yerleşim yeri olan Karkamış, geçmişinde birçok uygarlığa ev sahipliği yapsa da, bugün eski günlerinden uzakta bir yerdedir. Coğrafi konumu, il merkezine olan uzaklığı, tamamına yakını tarım arazisi olması, nüfusun %75'inin kırsal mahallelerde yaşaması ve %90'ının çiftçilik ile uğraşması gibi sebeplerle kültürel anlamda Karkamış, Gaziantep'in diğer ilçelerine göre geride kalmıştır.

İlçede eğitim-öğretim faaliyetleri: bir anaokulu, on üç ilkokul, altı ortaokul ve bir lise ile toplamda 2095 öğrenci eğitim görmektedir. İlçede halk kütüphanesinin yanı sıra Halk Eğitim Merkezi de eğitim ve kurs faaliyetlerini sürdürmektedir. Yerel yönetimde GASMEK kursları ile eğitimi desteklemektedir. Bunların haricinde ilçede bir kapalı spor salonu, iki halı saha, bir de konferans salonu bulunmaktadır. İlçede sinema salonu ve müze bulunmamaktadır.

İlçenin geleneksel yapısı Yörük-Türkmen kültürüdür. Nüfusunun tamamına yakını Barak Türkmenlerinin oluşturması, uzun süredir beraber yaşamaları ve kapalı olmaları gibi etkenlerden dolayı sosyal yapıda fiziksel farklılaşmalar pek görülmemektedir. Fakat 1974'ten sonra ilçeden şehir merkezlerine doğru okumak, evlilik ve iş bulmak gibi sebeplerle yapılan göçler sosyal hayatta etkisini göstermektedir. Göç sebebiyle başka şehirlere göçen bireylerin çocukları geleneksel değerlere yabancı kalmaktadır.

2014 yerel seçimleri ile beraber Gaziantep'in büyükşehir olması ile köyler mahalle statüsü kazanmıştır. Karkamış dördü merkez, otuz beşi kırsal olmak üzere, otuz dokuz mahalleden müteşekkil bir ilçedir. Nüfusu 2747'si ilçe merkezinde 7689'u ise kırsal mahallelerde olma üzere toplam 10436'dır. Köyler genellikle oymak (aşiret), bey (efendi) ve aile yerleşimi şeklindedir.

Akçaköy, Alaçalı, Alagöz, Arıkdere, Ayyıldız, Balaban, Beşkılıç, Çarşı, Çiftlik Eceler, Elifoğlu, Erenyolu, Etiler, Gürçay, Karacurun, Karanfil, Karşıyaka, Kelekli, Kepirler, Kıvırcık, Korkmazlar, Kuruyazı, Lojmanlar, Öncüler, Örmetaş, Savaş, Soylu, Subağı, Şenlik,

Teketaşı, Tosunlu, Türkyurdu, Yarımca, Yaşar, Yazır, Yeşerti, Yolağzı, Yurtbağı, Zöhrecik ilçeye bağlı köylerdir. Bunlardan Çarşı, Etiler, Karşıyaka, Lojmanlar merkez mahalle olup diğerleri kırsal mahalle statüsündedir.

1.3.5. Dini Yapısı

İnsanoğlu var olduğu günden itibaren bir var edici ihtiyacı hissetmiş ve yaratıcısını devamlı aramıştır.¹⁴² Bu sebeple bireyin ve toplumun dünyasında hep din olgusu var olmuştur. İnsanlığın en eski tarihine, tarihten önceki dönemlerine insek bile, hep din olgusu ile karşılaşmaktadır. Birey, nasıl en ilkel kültürlerde bile birtakım toplumsal kümeler içinde yaşamışsa, bir dine de bağlı olarak yaşamıştır.¹⁴³ Din, içinde bulunduğu toplumu şekillendirirken, dinin kendisi de var olduğu toplumun yapısına göre şekil alabilmektedir. Kuşkusuz her toplumda, dinin fonksiyonları az ya da çok görülebilmektedir. Ancak dini algılama ve yaşayış biçimi toplumlardan topluma, hatta aynı dine mensup aynı toplumda bile, bölgeden bölgeye değişebilmektedir.¹⁴⁴ Fertleri birbirine bağlayan, benlikten bizliğe ulaştıran en önemli değer dindir. Din, kültür üzerinde etkisi küçümsenmeyecek kadar büyük olan bir ögedir. Toplumların dilleri, örf ve adetleri, mimarileri, musikisi gibi dinamiklerinde dinin izleri görülmektedir. Tarih boyunca Karkamış'ta yaşamış uygarlıklar araştırılırken onlardan arkaya kalan eserler dinleri ve sosyal hayatları hakkında fikir beyan etmeyi kolaylaştırmaktadır.

Karkamış'ın tarihi, kültürü, dini ve sosyal hayatına dair bilgiler ev sahipliği yaptığı uygarlıkların, geride bıraktıkları eserlerden öğrenilmektedir. Karkamış'ın tarihi bölümünde bu konudan bahsedildiği için tekrara düşmemek adına bu uygarlıklar yazılmayacaktır. Karkamış'ın İslam kültürü ile tanışması Hz. Ömer dönemine denk gelmektedir. Tarihi seyri içerisinde Karkamış sırası ile Selçuklu Türkleri, Memlûklular ve Osmanlı idaresine girmiş, iskân ile Barak Türkmenlerinin de içerisinde bulunduğu Türkmen gruplar bölgeye yerleştirilmiştir. Bu iskândan sonra Karkamış'ın dini ve sosyal hayatı buraya yerleşen halkın inanç ve yaşayışları etrafında şekillenmiştir.

¹⁴² Kur'an- Kerim, En-am Suresi 74-82.

¹⁴³ Hans Freyer, *Din Sosyolojisi*, Turgut Kalpsüz (çev.), İstanbul: Doğubatı yay., 2013. s.53.

¹⁴⁴ Meryem, Gümüş, *Simav'da Sosyal ve Dini Hayat*, (Yüksek lisans Tezi, 2014 Konya,) s.6.

Mahalle Adı	Cami Durumu	İlk Cami Yap. T.	Mevcut Camii Yap.T.	Kuran Kursu	Taziye Evi
Akçaköy Mah.	Var	1957	1984	Yok	Var
Alaçalı Mah.	Var	1955	1978	Yok	Çadır
Alagöz Mah.	Var	1976	1976	Yok	Çadır
Arıkdere Mah.	Var	1982	1982	Yok	Çadır
Ayyıldız Mah.	Var	1985	2005	Yok	Çadır
Balaban Mah.	Var	1996	1996	Yok	Çadır
Beşkılıç Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	Çadır
Çarşı Mah.	Var	1967	1967	Var	Var
Çiftlik Mah.	Var	1952	1978	Var	Var
Eceler Mah.	Var	1985	1985	Yok	Çadır
Elifoğlu Mah.	Var	1964	1964	Var	Var
Erenyolu Mah.	Var	1980	1980	Yok	Çadır
Etiler Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	
Gürçay Mah.	Var	1984	1984	Yok	Çadır
KaracurunMah.	Var	1977	1977	Yok	Çadır
Karanfil Mah.	Var	1993	1993	Yok	Çadır
Karşıyaka Mah.	¹⁴⁵			Var	Var
Kelekli Mah.	Var	1955	1977	Var	Var
Kepirler Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	Çadır
Kıvırcık Mah.	Var	1964	1964	Yok	Çadır
Korkmazlar Mah.	Var	1996	1996	Yok	Çadır
Kuruyazı Mah.	Var	1989	1994	Yok	Çadır
Lojmanlar Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	Çadır
Öncüler Mah.	Var	1965	1965	Yok	Çadır
Örmetaş Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	Çadır
Savaş Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	Çadır

¹⁴⁵ Fırat Kalkanı harekâtı esnasında gördüğü hasar nedeni ile ibadete kapatılmış daha sonra ise yıkılmıştır.

Soylu Mah.	Var	1987	1987	Yok	Var
Subağı Mah.	Var	1978	1978	Yok	Çadır
Şenlik Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	Çadır
Teketaşı Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	Çadır
Tosunlu Mah.	Var	1975	1975	Yok	Çadır
Türkyurdu Mah.	Var	1990	1990	Yok	Çadır
Yarımca Mah.	Yok	Yok	Yok	Yok	Çadır
Yaşar Mah.	Var	1968	1968	Yok	Çadır
Yazır Mah.	Var	1983	1983	Yok	Çadır
Yeşerti Mah.	Var	1969	1969	Yok	Var
Yolağzı Mah.	Var	1953	1977	Yok	Var
Yurtbağı Mah.	Var	1984	1984	Yok	Çadır
Zöhrecik Mah.	Var	1978	1978	Yok	Çadır
					146

Baraklar üzerine araştırmalar yapan ünlü sosyolog Cahit Tanyol 1928'den itibaren çeşitli araştırmalar yapmak üzere bütün ovayı dolaştığından bahsederken bölgede camii olmamasının dikkatini çektiğini belirtmektedir. Yukarıda oluşturduğumuz tabloda da açıkça görülmektedir ki 1950'den önce ilçede bu günkü camii formatında bir bina bulunmamaktadır. Fakat sahada elde edilen verilere göre bazı köyler bu tarihten önce kendi imkânları dâhilinde özellikle ramazan ayı için ücreti karşılığında namaz kıldırma ehil bir kişi ile anlaşmaktadır. Hoca köyde belirlenen bir odada teravih namazını kıldırıp, bayram namazını kıldırdıktan sonra da köyden ayrılmaktadır.1960'a kadar birkaç köyde camii olduğu ve genelinin ise 1975'ten sonra yapıldığı görülmektedir.

İlçede sadece beş mahallede kadınlara yönelik Kur'an Kursu eğitim vermektedir. Bazı köylerin çok küçük olması sebebiyle yeteri kadar öğrenci bulunamaması veya talep olmaması gibi sebeplerle diğer mahallerde Kur'an Kursu bulunmamaktadır

¹⁴⁶ Mahallelerde görev yapan İmam-Hatiplerin beyanları esas alınarak oluşturulmuştur.

Karkamış'ta dini hayatın yaşanılmasına önderlik edecek tek oluşum Diyanet İşleri Başkanlığı ve onu taşrada temsil eden imam-hatiplerdir. Dini talebin zayıf olması ve eğitim düzeyinin yüksek olması sebebiyle hiçbir cemaat veya tarikat oluşumu ilçede görülmemektedir. Dinin hayata yansması en çok cenaze ve taziye alanında görülmektedir. Bölge halkı cenaze ve taziyelere katılma konusuna oldukça önem vermektedir. Taziyelerin süresi oldukça uzun ve cenaze sahipleri için büyük bir külfet olmaktadır. Yöre halkının taziye konusundaki hassasiyetini bilen yerel yönetimler her mahalle için bir taziye evi düşüncesi ile bazı mahallelere taziye evi yapmışlardır. Taziye evi olan mahallelerde taziyeler buralarda yapılmakta, henüz taziye evi olmayan yerlerde ise yine yerel yönetimlerin veya köylülerin kendi imkânları ile oluşturduğu taziye çadırları bu işlevi yerine getirmektedir.

II. BÖLÜM

2. BARAK TÜRKMENLERİNDE DİNİ, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

2.1. DOĞUM VE ÇOCUK

İnsan doğası gereği tek başına yaşayamaz. Tek başına bütün ihtiyaçlarını karşılama yetisine de sahip değildir. Bir bakıma yaşamı başka insanların varlığına bağlıdır. Daha hayatı anlamlandırmaya başladığı andan itibaren arkadaşlarını, komşularını v.s. seçerken kendi mizacına uygun olmalarına özen gösterir. Geleceklerini planlarken de iyi bir eş ve bu birliktelikten sağlıklı evlatlara sahip olmak her zaman önceliği olmuştur. Türk kültüründe de evlilik kutsal bir müessese olarak görülmüş, çocuk sahibi olmanın özellikle erkek çocuğa sahip olmanın ailenin varlığının devamı için şart olduğuna inanılmıştır. Soyun devamı erkek çocuk olarak görülmüş, kırsalda yaşayanlar için erkek çocuğa sahip olmak güç ve övünç sebebi olarak kabul edilmiştir. Daha evliliğin ilk günlerinde, doğacak çocuğun erkek olması için bazı dinsel ve büyüsel uygulamalar yapılmıştır. Müşriklerin, Peygamber Efendimize kızları olduğu halde “*ebter*”¹⁴⁷ soyu kesik sıfatı ile aşağılamaya çalışmaları sadece Türklerde değil diğer kültürlerde de soyun devamının erkek çocuk olarak görüldüğü ve erkek çocuğa sahip olmanın itibar kaynağı sayıldığı göstermektedir. Çocuk sahibi olan kadın ve erkek, aile arasında ve toplumda saygınlık kazanırken, çocuğu olmayan erkek ve kadın toplumda noksan olarak görülmüş, aşağılanmış, uğursuz sayılmış ve bazı kötü sıfatlarla anılmıştır. Çocuk sahibi olamamanın sebebi olarak çoğu zaman kadın suçlu görülmüş, erkeğin eşini boşamasına veya ikinci bir kadın ile evlenme sebepleri arasında sayılmıştır.

Diğer Türk boylarında olduğu gibi, Baraklar arasında da çocuk sahibi olmak, evliliğin gayeleri arasında sayılmıştır. Çünkü çocuk evin neşesi ve babadan sonra soyun devamını sağlayacak yegâne varlık olarak görülmüştür. Babalarının, dedelerinin çok çocuk sahibi olmayı istemelerine rağmen bugün gelinen noktada gençler ekonomik sıkıntıları veya yetiştirme zorluklarını bahane ederek daha az çocuk sahibi olmayı istemektedirler.

Anneye benlik, babaya güven; akrabaya, soya kuvvet kazandıran ve hayatın başlangıcını teşkil eden doğum olayına halk arasında büyük önem verilmiş, doğuma ve safhalarına bir takım geçiş törenleri eşlik etmiştir.¹⁴⁸ Baraklar arasında çocuğu olmayan kadın,

¹⁴⁷ Kur'an-ı Kerim, Kevser Suresi, 3., Diyanet Kuran Meali.

¹⁴⁸ Sedat Veyis Örnek, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966, s.55.

meyvesi olmayan ağaca benzetilmekte ve “*kör ocak*”¹⁴⁹ sıfatı ile çağrılmaktadır. Bugün modern tıp ne kadar gelişse de çocuğu olmayan kadın için doktor tedavisi ile halk hekimliği geleneği birlikte uygulamaktadırlar. Çocuğu olmayan kadın için kısırlığı giderdiğine inanılan ve bazı bitkilerden yapılan ilaçlar hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bazı dualar yazılıp bayanların muska şeklinde taşınması sağlanmakta ve çevredeki ziyaret yerlerine götürülmektedir.

2.1.1. Çocuğun Doğumu

Doğum uzun süre merakla ve heyecanla beklenen bir olayın sevince dönüşme şeklidir. Geleceğimizi onun üzerine şekillendireceğimiz çocuklarımız göz aydınlığımız, sevincimiz, ümidimiz ve geleceğimizdir. Kur’an’ın ifadesi ile “*Dünya hayatının süsüdür.*”¹⁵⁰ Dünyaya yeni gelen çocuk temiz ve günahsız sayılmakta ve annenin de çocuk kadar temiz, çaresiz ve savunmasız olduğuna inanılmaktadır. Onları koruma hakkını kendilerine görev sayan aile büyükleri, özellikle anne ve kayın valide veya nine artık kadının evde doğum yapma durumu olmamasına rağmen, atalarından gördükleri inanış ve adetleri, hastanede doğum yapan anne ve çocuğu üzerinde de uygulamaktadır.

Doğum safhası döneminde, anne ve çocuğu bazı tehlikelere karşı açık olduğu düşünülmekte ve doğum yapan anne ve yeni doğan çocuğunun “*kırkı çıkma*” olarak isimlendirilen kırk günlük zaman zarfında nazar, büyü, al basması gibi kötülüklerden korunması için bazı dinsel ve büyüsel uygulamalar yapılmaktadır. Bu zaman zarfında çocuğun ve annenin evden çıkmamasına özen gösterilmekte ve her ikisi de yalnız bırakılmamaktadır. Eğer evden çıkma mecburiyetinde kalırsa kundağın içerisine bir parça ekmek parçası konularak bebeğin korunacağına inanılmaktadır. “*Nefse*” ismi verilen loğusa kadının yastığının altına makas, bıçak, yorgan iğnesi konup başucuna Kur’an-ı Kerim asılmakta ve odada süpürge bulundurulmaktadır. Böylece yapılan bu uygulamalar ile al basmasına karşı nefse kadının korunacağına inanılmaktadır.¹⁵¹

Nefse durumundaki kadının yastığının altına, Al basmasına engel olacağına inanılan Hameyli adı verilen muska konulmaktadır. Hameyli Şihlar tarafından yazılan içerisinde ayet

¹⁴⁹ Ahmet Çekirge, Kelekli Köyü, İlkokul Mezunu, 1954 Doğumlu. Döne Çakır, Karacurun Köyü, Okur Yazar, 1936 Doğumlu. Zöhre Gögebakan, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar, 1952 Doğumlu. Zeliha İnal, Akçaköy, Okur-Yazar Değil, 1943 Doğumlu.

¹⁵⁰ Kur’an-ı Kerim, Kehf Suresi, 46, Diyanet Kuran Meali.

¹⁵¹ Fatma Gögebakan, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar Değil, 1959 Doğumlu.

ve duaların olduğu bir çeşit muskadır. Hameyli'nin ilk sayfasında akrep, yılan ve kılıç resmi bulunmaktadır. Bu resimler sayesinde akrep ve yılanın da nefse kadına zarar veremeyeceğine inanılmaktadır.¹⁵²

Eskiden yaygın olan fakat günümüzde yok olma safhasında olan Nefse'yi korumaya yönelik bir başka uygulama ise şu şekildedir: İnanışa göre halk arasında al karısı ile karşılaşmış ve al karısını mağlup etmiş kadınlar bulunmaktadır. Eğer bunlardan veya bunların neslinden gelenlerden bir parça kumaş alınır ve nefse kadının yanında bulundurulursa al karısı ona dokunamamaktadır. Bu uygulama kırsalda az da olsa bu inanç ekseninde devam etmektedir.¹⁵³

2.1.2. Çocuğun Müjdelenmesi

Baraklar arasında çocuğun dünyaya gelişi her aile için sevinç ve övünç kaynağı olarak görülmüştür. Aile bireyleri bu güzel haberi alınca yakınlarına haber vermek ve sevincini onlarla paylaşmak istemektedir. Çünkü doğum sadece anne babayı değil bütün akrabaları ilgilendiren ve sevindiren bir olaydır. Bu sebeple doğum gerçekleşince aileye haber verilmektedir. Özellikle babaya ve dedeye çocuğun doğduğu haberi “*Oğlun oldu kulağın elimde hediyemi alırım.*”¹⁵⁴ diyerek müjdelenmektedir. Baraklar arasında “*Kulak alma*” terimi müjdelemek anlamına gelmektedir. Müjdeyi verene baba veya dede vereceği hediyeyi söylemeli ve hemen vermelidir. Kulak alma terimi sadece çocuğun doğumunu müjdelemek için kullanılan bir terim değildir. Genel olarak kişiyi heyecanlandıracak, sevindirecek haberler için kullanılmaktadır. Ama doğum ile alakalı olanı sadece erkek çocuk için söylenmektedir.

Bugün Anadolu'da kaybolmayan adetlerden birisi de, müjdeli haber verene hediye verme kültürüdür. Bu kültür Baraklar arasında da canlı bir şekilde yaşatılmaktadır. Müjdeyi alan baba veya dedenin müjde verene hediye vermesi adettendir.

Türkler arasında aldığı iyi haberi çevresi ile paylaşma yaygın olarak görülmektedir. İyi haber paylaşanı sevindirdiği kadar paylaştığı bireyleri de sevindirir ve iyi bir haber getirene hediye vermek Türklerin genlerinde vardır. Türk kültürüne sahip halklar arasında yaygın olarak görülen müjde verme geleneği, Manas Destanı'nda da görülmektedir. Destana göre

¹⁵² Özlem Andaç Şahin, a.g.e. s.16.

¹⁵³ Hayriye Gögebakan, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar değil, 1952 Doğumlu.

¹⁵⁴ Mustafa İnal, Akçaköy, İlkokul Mezunu, 1943 Doğumlu.

Cakıp, karısının hamile olduğunu öğrenince sevinçten ağlamıştır. Doğum yaklaşınca; “*Ben başka bir yere gideyim, müjdecinin müjde diyen sesini duyayım.*” dediği şöyle anlatılmaktadır.

Erkek depbirö öcügürsö

Erkek deyip biri koşup bağırsa

Carılıp keter cürögüm

Yarılır gider yüreğim

Cakıp müjdeyi o kadar beklemiştir ki “*müjde*” denilen sözü işitmek için hanımı doğum yapacağı zaman kırk atı hazırlatıp kendisi dağa gitmiş, çocuğun kız mı erkek mi olduğunu köylülerin haber vermesini istemiştir. İlk önce Ak Balta, oğlan çocuğu sahibi olduğunu Cakıp’a müjdelemiş, O da Ak Balta’ya bir heybe dolu altın vermiş ve “*Dört sürü hayvandan istediğin dört dokuzu al.*” demiştir.¹⁵⁵

Erkek çocuğun müjdelenmesi olarak anladığımız “*kulak alma*” uygulaması şöyle yapılmaktadır. Erkek çocuğu olan kişinin yanına bir başkası gizlice yaklaşır, kulağından tutar ve “*Bir oğlun oldu kulağımı isterim.*” veya “*kulağını alırım.*” der. Erkek çocuk sahibi olan baba da vereceği hediyein adını söyler ve hediye verir. Daha önceden kulak alma hediyesi koç, kuzu, keçi, at, silah şeklinde iken, bugün gücü nispetinde para şeklinde verilmektedir.¹⁵⁶

Çocuğun doğum haberi ile alakalı bir diğer uygulama da “*kapı taşlama*” adedidir. Kapı taşlama erkek çocukla alakalı kültürel bir pratiktir. Mahallenin gençleri ve çocukları, erkek çocuğu doğan kişinin evinin önüne toplanır, evin kapısına taş atarlar ve hediye isterler. Evin sahibi de böyle bir gelenek olduğu için hazırlıklıdır. Kapıya çıkar ve hediyesini ikram eder. Bu hediye tatlı cinsinden olur.¹⁵⁷ Bu uygulama ile bir bakıma mahalle sakinleri oğul olan kişinin sevincini paylaşarak sosyal bir sorumluluğu yerine getirmektedir.

¹⁵⁵ Kemal Polat, a.g.e., s.97

¹⁵⁶ Şükrüye Gögebakan, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar, 1929 Doğumlu. Meryem Ağır, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar Değil, 1949 Doğumlu. Adil İnal, Akçaköy, Ortaokul Mezunu, 1951 Doğumlu.

¹⁵⁷ Zübeyr Tiryaki, Ayyıldız Köyü, İlkokul Mezunu, 1944 Doğumlu, Hanifi Yıldırım, Eceler Köyü, Okur Yazar Değil, 1940 Doğumlu. Selçuk Özaslan, Elifoğlu Köyü, İlkokul Mezunu, 1968 Doğumlu.

2.1.3. Çocuğa Ad Verme

Ortak Türk kültürüne sahip halklarda çocuğun korunması, iyi bir insan olması ve sosyal hayatta başarılı bir birey olması için, doğuma müteakip alınan tedbirlerden birisi de ad verme geleneğidir.¹⁵⁸

Ad verme geleneğinde, anne babanın kesin ümidi gelecek kaygısı yatmaktadır. Çocuğun ismi ile geleceği arasında bir bağ kurulmakta ve ona göre bir isim belirlenmektedir. Verilen ismin kaderine tesir edebileceğine, onun kaderini yönlendirebilecek özelliğe sahip olduğuna, gelecek ve kaderini hazırlayacağına inanılmaktadır.¹⁵⁹

Gerek Türkiye Türklerinde, gerekse diğer topluluklarda çocuğun adının ne olacağı hususunda etkili olan bazı faktörler vardır. Çocuğun doğduğu yer, zaman; doğduğu sıradaki olaylar, kimi kişilere duyulan sevgi ve hayranlık, önceki kardeşlerin yaşayıp yaşamama durumları; gelenek ve dini inançlar; moda, kültür değişimleri adın seçilmesinde etkili rol oynamaktadır.¹⁶⁰

İslam'ın anne babaya çocuğa güzel bir isim koyma vazifesi yüklemesi¹⁶¹ ailelerin çocuklarına isim seçerken daha titiz davranmalarına sebep olmaktadır. İsim seçerken aileler çocuklarının ismi ile müsemma olmasını istemektedirler. O sebepten peygamber, devlet büyükleri, ordu komutanlarının isimlerini çocuklarına isim seçmekle isimlerini verdikleri kişiler gibi güzel ahlaklı, cesur, başarılı olmasını beklemektedirler.

Baraklar arasında isim koyma uygulaması, doğumla beraber hemen yerine getirilmesi gereken en önemli ritüeldir. Önceleri çocuğa isim belirleme işi dedenin görevlerinden olsa da, günümüzde çocuğun ismini belirlenmesi ağırlıklı olarak anne babanın görevleri arasında sayılmaktadır. Çocuğa ismi verilecek kişinin, çocuğa hediye alması zorunlu görülmekte ve böyle yapmayanlar kınanmaktadır. Bir kişinin isminin yeni doğan bir çocuğa verilmesi onun için onurdur. Yine bir ailenin çocuklarına ismini vermek istemeleri o kişinin yanlarındaki değerini göstermektedir.

Baraklar arasında çocuğun ismi belirlenirken öncelikli olarak aile büyüklerinin isimlerini tercih edilmektedir. Dedenin, babanın, amcanın veya kardeşin ismi önceliklidir. O

¹⁵⁸ Gülден Zeyrek, a.g.e., s.49.

¹⁵⁹ Kemal Polat, a.g.e.,s.100-101.

¹⁶⁰ a.g.e., s.103.

¹⁶¹ DİB. *Hadislerle İslam*, 1.Baskı, Ankara: Özgün Matbaacılık, 2014, s.117.

sebeple Barak köylerinde birbiri ile aynı isim ve soy isim taşıyan kişiler fazlaca görülmektedir. İbrahim, Halil isimleri de yaygın olarak kullanılmaktadır. Evlendikten sonra uzun süre çocuk sahibi olamayan veya iki, üç, dört ve üzeri kız çocuğu olup erkek çocuğu olmayan aileler; Şanlıurfa'da bulunan İbrahim Peygamberin makamı kabul edilen Balıklı Göl'e gitmektedirler. Burada dualar edilmekte ve doğacak çocuk erkek olursa İbrahim Peygambere ithafen İbrahim, Halil, İbrahim Halil, Halil İbrahim isimlerini vereceklerini adamaktadırlar. Doğum gerçekleştiğinde eğer çocuk erkek olursa bu isimlerden biri verilmektedir.

Çocuk doğduğu andan itibaren isim koymak için acele edilir. Bunun en önemli sebebi çocuğun isimsiz ölmesinden korkulmasıdır. Önceleri çocuğa isim koyma görevini bizzat ailenin büyüğü üstlense de, günümüzde her mahallede camii ve din görevlisi olması sebebiyle bu işi bizzat imamlar yapmaktadırlar.

Ad konulacak gün tayin edildikten sonra hazırlılar yapılır, yakın akrabalar da bu törene şahitlik etmek için hazır bulunurlar. Ad koyacak kişi gelir. Evde bulunanlar abdestlerini alırlar. Çünkü ad koyma geleneği çocuk için olduğu kadar, aile içinde önemli ve kutsal bir ritüeldir. Çocuğun adını koyacak kişi dualarla çocuğu kucağına alır. Sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okur ve belirlenen ismi kulağına seslenerek ad verme töreni gerçekleştirilmiş olur. Daha sonra çocuk ve annenin sağlığı ve geleceği adına dua yapılır. Önceden hazırlanan ikramlıklar dağıtılır. Çocuğa isim koyan kişiye hediye verme geleneği tüm Anadolu'da olduğu gibi Baraklar arasında da vardır. İsim koyan kişiye daha önce hazırlanan hediye verilmektedir.¹⁶²

Eskiden, ad koyma töreninde ailenin konumu ve çocuğun cinsiyetine göre, akraba ve komşulara haber verilerek, yemek sofrası hazırlanır ve bir bakıma bu yemek ile çocuğun adı ilan edilirdi. Şimdi ise çocuğun adının yazılı olduğu küçük hediyeler dağıtılarak çocuğun adının ilan edilmesi rağbet görmektedir.¹⁶³

2.1.4. Tuzlama ve Kırklama

Doğumla birlikte, güvenli bir ortam olan anne karnından ayrılan çocuğu, dış dünyadaki tehlikelerden korumak ve salt kadın olmaktan sıyrılarak toplumun saygı duyduğu

¹⁶² Osman Bozkurt, Gürçay Köyü, İlkokul, 1953 Doğumlu.

¹⁶³ Hayriye Göğebakan, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar Değil, Mehmet İrfan Çakır, Karacurum Köyü, Ortaokul Mezunu, 1959 Doğumlu, 1952 Doğumlu.

annelik aşamasına ulaşan kadını her türlü zarar verici unsura karşı muhafaza altına almak amacıyla çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Doğum sonrası bebeğe ve anneye yönelik gerçekleştirilen dinsel ve törensel uygulamaların kırk günlük süre içerisinde yoğunluk arz ettiği görülmektedir.¹⁶⁴

Kırk sayısı ve kırklar kavramı, tasavvufta da var olan bir motif olarak, halk edebiyatımızda; özellikle masallarda kırk gün kırk gece düğün, kırk katır mı; kırk satır mı, kırk odalı ev, vs. halk hikâyelerinde Kerem ile Aslı'da kırk düğmeli gömlek, Dede Korkut'ta kırk yiğit ve ince belli kız, bade içme hadisesinde üçler, yediler, kırklar aşkına deyim vs ve geçiş dönemlerinde ölünün kırkı, loğusa kırkı, loğusanın ilk yirmisi için yarı kırk, kırk taşla kırklama yapma,...vs. önemli bir yere sahiptir. Kırk sayısı diğer Türk boylarında da önemli bir sayı olup Azerilerde de çocuğun adının kırkı çıkmadan konulması gerektiği yoksa yalancı olacağı inancı mevcuttur.¹⁶⁵

Türk kültürüne sahip olan halklarda, doğumdan sonraki kırk gün ile ilgili çeşitli inanış ve uygulamalar bulunmaktadır. İsim ve uygulamada farklılıklar olsa da, yapılan uygulamaların tamamında çocuğun ve annenin kötü ruhlara, nazar ve büyüye karşı korunması hedeflenmektedir. Yapılan dini ve mistik uygulamalar sayesinde annenin ve çocuğunun korunacağına inanılmaktadır.

Yeni doğan çocuk, doğumu takip eden kırk gün içerisinde en az üç defa tuzlanmaktadır. Tuz ve şeker karışımı bir sıvı bebeğin bütün vücuduna sürülüp, bebeğin üzerinde bir müddet kalması sağlanmakta daha sonra banyo yaptırılıp temizlenmektedir. Tuzlama yapılan çocuğun terinin kokmayacağı, hastalıklara karşı dayanıklı olacağı ve vücudunun daha iyi gelişeceğine inanılmaktadır.¹⁶⁶

Baraklar arasında "kırklama" uygulaması canlılığını devam ettiren bir ritüeldir. Kırklama yapılacağı güne kadar çocuğa ve annesine yönelik bazı kurallar uygulanmaktadır. Yeni doğum yapan anne ve çocuğu için temiz bir oda hazırlanmaktadır. Bu oda, kırk gün boyunca yalnız kalmayacakları ama herkesin de rahat giremeyeceği ve çok önemli olmadıkça dışarı çıkamayacakları korunaklı bir kale özelliği taşımaktadır.

¹⁶⁴ Rezan Karakaş, *Diyarbakır'da "Kırklı" Kavramı ve "Kırk Çıkarma" Etrafında Oluşa inanış ve Uygulamalar*, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2013, 33.Sayı, s.61.

¹⁶⁵ Dilek Yüksel, *Gaziantep Çevresinde Doğum İle İlgili İnanış ve Uygulamalar*, (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), s.128.

¹⁶⁶ Zübeyde Özaslan, Elifoğlu Köyü, Okur Yazar, 1969 Doğumlu, Ezo Göğebakan, Alaçalı Köyü, İlkokul Mezunu, 1969 Doğumlu. Asiye Akgün, Alaçalı Köyü, İlkokul Mezunu, 1961 Doğumlu.

Doğumun üzerinden kırk gün geçince kırk adet küçük taş, tarak ve madeni para bir süzgece konulur. Süzgeç annenin başına tutulur ve süzgecin üzerinden hazırlanan su yavaş yavaş dökülür. Artan su ile aynı işlem çocuğa yapılır ve ikisine de banyo yaptırılarak kırklama adı verilen uygulama tamamlanır.¹⁶⁷

“*Kırkı çıkma*” olarak isimlendirilen pratik ile anne artık rahat hareket edebilmektedir. Gelen misafir ile ilgilenen ev işlerini yapabilmektedir. Bebek de anne gibi koruma çemberinin dışına çıkıp toplum içine girebilmektedir. Kırklama bir bakıma doğumla başlayan ve kırk gün devam eden anne ve bebeği korumaya yönelik kuralların son bulması anlamına gelmektedir.

2.1.5. Diş Hediği

Çocuğun büyüdüğünün en önemli belirtilerinden biri de dişlerinin çıkmaya başlamasıdır. Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Gaziantep bölgesinde de çocuğun ilk dişinin çıkması eğlence boyutu olan özel bir törenle kutlanmaktadır. Sedat Veyis Örnek'e göre yiyeceğin ezilmesinde, parçalanmasında ve öğütülmesinde birinci derecede rolü olan dişin ortaya çıkışı nedeniyle düzenlenen tören-eğlencede yiyeceği kutsama, çocuğun rızkını artırma, bereketi çoğaltma gibi dileklerle beraber çocuğun dişinin sağlam olması isteği de yer almaktadır.¹⁶⁸

Tören, çocuğun ilk dişi görüldüğü zaman yapılmaktadır. Bu törende çocuğun dişlerinin sağlam ve düzgün olmasına yönelik bir dizi geleneksel uygulama ve pratiklere de başvurulmaktadır. Değişik bölgelerde, farklı adlarla anılan bu tören ve eğlencenin halk arasındaki en yaygın adı “*diş hediği*”dir. Bazı bölgelerde “*diş aşısı*”, “*diş bulguru*”, “*diş buğdayı*” olarak da tanımlanmaktadır.

Anne dişlerin çıktığını görse bile birisinin müjdelemesi için görmezden gelmekte, çocuğun dişinin çıktığını ilk gören, aileye müjdeyi verip hediyesini almaktadır. Dişlerin çıkmaya başlaması sevinçle karşılanır ve diş hediği töreni yapılır. Barak ovasında uygulama şu şekildedir: Çocuğun ilk dişi görüldüğünde anne veya nine buğday ve nohodu kaynatarak diş hediğini hazırlar. Yakın akraba ve komşular davet edilir. Kaynatılan hediğin bir kısmı bir örtü üzerine oturtulan çocuğun kafasına serpilir. İçerisine bazen renkli şekerler de eklenen

¹⁶⁷ Aysel Tiryaki, Balaban Köyü, Okur Yazar, 1944 Doğumlu.

¹⁶⁸ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi*, 1.Baskı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1977, s.162-163.

hedik, evde bulunanlara ikram edildikten sonra mahallede bulunan evler tek tek dolaşarak, her eve bir kâse hedik bırakılır. Hediğin verildiği ev sahipleri de kâseleri geri verirken içerisine para koyarak aileye iade etmektedir.¹⁶⁹

Diş hediği pratiğindeki maksat, bebeğin dişlerinin buğday taneleri gibi sık ve düzgün olacağı ve dişlerinin patlayan buğday taneleri gibi rahatça damağı yırtıp çıkacağı inancından kaynaklanmaktadır.¹⁷⁰ Diş hediği töreni ile aile, sevincini en yakın akraba ve komşuları ile paylaşmaktadır. Törene katılanlar ve evlerine diş hediği gönderilen akraba ve komşular da, tabaklara para koymak sureti ile ailenin sevinçlerine ortak olmaktadır.

2.1.6. Yürümesi ve Köstek Kırma

Kırgız halk inanışlarına göre her şeyin, her hareketin ve davranışın sahibi vardır. İşleri o yerine koyar ya da engel olur. Buna göre yaşı geldiği halde yürüyemeyen çocuğunda bir sahibi vardır. Onu yürütmeyen tutan bir engel olmalıdır. Çocuğun yürüyebilmesi için bu engeli kırmak lazımdır¹⁷¹ inancı yaygındır.

Altay Türklerinin '*Koy Göçö*', Kırgız Türklerinin "*Tuşoo Kesüü Toyu*' Kazak Türklerinin "*tusaukesu*" dediği, Anadolu'da ise "*köstek kırma*", "*köstek kesme*" ismi verilen bu toy Özbek, Tatar, Başkurt, Karaçay-Malkar Türkleri arasında da yaygındır.¹⁷²

Köstek kırmak, çocuk bir yaşına gelmesine rağmen yürümede zorlanıyor, yürüyemiyor veya tökezleyerek düşüyorsa bu durumdan kurtulması için uygulanan bir pratiktir. Çok eski bir gelenek olan köstek kırma, Türkistan'da ve Anadolu'nun birçok yerinde de uygulamada farklılıklar olsa da yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Köstek kırma geleneğinin amacı, çocuğun bundan sonraki yaşamında düşmeden, sağlam adımlarla yol almasıdır. Dualarla, dileklerle, ikramlarla, akrabaların ve komşuların katılımıyla, ayağının bağı çözülmek istenen çocuk için renkli bir tören gerçekleştirilmektedir.¹⁷³

¹⁶⁹ Naime Güzel, Okur-Yazar Değil, 1947 Doğumlu, Fatma Kahraman, Ortaokul Mezunu, 1976 Doğumlu.

¹⁷⁰ Naime Güzel, Okur-Yazar Değil, 1947 Doğumlu, Adile Çakır, Zöhrecik Köyü, Okur-Yazar, 1942 Doğumlu.

¹⁷¹ Kemal Polat, a.g.e., s.121.

¹⁷² <https://www.yenidenmillimucadele.com.tr/turk-kulturunde-kostek-kesme-toreni>,15.06.2019.

¹⁷³ <https://www.yenidenmillimucadele.com.tr/turk-kulturunde-kostek-kesme-toreni>,15.06.2019.

Baraklar arasında eski şöhreti ve şatafatı olmasa da “*köstek kırma*” geleneği çocuk için yapılması önem arz eden önemli bir uygulamadır. Çocuğun anne babası unutsa bile ailenin yaşlıları tarafından yapılması telkin edilen kültürel bir mirastır. Bu olay sadece kösteği kırılacak çocuğu değil, kösteği kıracak ve hediye alacak diğer çocukları da ilgilendirmektedir. Dolayısıyla bu tören çocuğun mahalledeki diğer çocuklarla tanışmasını da sağlamakta ve çocuk sosyalleşme yönünde ilk adımını atmaktadır. Daha önceleri sadece erkek çocukları için yapılırsa da bugün kız erkek ayırt etmeden bütün çocuklar için yapılmaktadır. Barak Türkmenleri arasında kızın kaçması kız içinde aile içinde çok ağır bedelleri olan ve istenmeyen bir durum olduğu ve kösteği kesilen kızın kaçacağına inanıldığı için eskiden kız çocukları için köstek kırma töreni yapılmamaktaydı.¹⁷⁴

Anadolu’da farklı uygulamaları olan köstek kırma uygulaması Baraklar arasında şu şekilde yapılmaktadır. Kösteği kırılacak çocuk evinin önü veya köyün meydanında bir yakının kucağına oturtulur. Ayak başparmakları, beyaz ve çok sağlam olmayan bir ip ile birbirine bağlanır. İpin çocukların koparamayacağı kadar sağlam olması çocuğa zarar verebilir.¹⁷⁵ Bu sebeple kolay kopabilecek yün bir ip tercih edilmektedir. Çocuğun kucağına rengârenk şekerler konulur. Köyün çocukları da, bu törenin bir parçası oldukları için meydana hazır beklemektedirler. Törene öncülük eden bir yetişkinin başlama işareti ile çocuklar bebeğe doğru koşarlar. İlk gelen çocuk kösteği temsil eden ipi elleri ile kopartıp kırar ve çocuğun kucağındaki şekerleri alır. Böylece çocuğun yürümesine engel olan tüm engellerin ortadan kalmış olacağına inanılmaktadır. Günün sonunda törene katılan çocuklara hediyeler verilmektedir.¹⁷⁶

2.2. EVLİLİK VE DÜĞÜN

Evlilik, doğum ile başlayıp ölüm ile son bulan insan hayatının önemli duraklarından biridir. Evlilik, neslin devamını sağlamak için çok önemli olmakla birlikte toplumun en küçük ama temel taşı, iskeleti olan aile kurumunun oluşması için de şarttır.

Tarih boyunca insanın; geleceği üzerine plan yaparken sağlam bir aile kurma isteği her zaman olmuş, aile kurmanın yolunun iyi bir evlilik olduğunu bilen insan bu konuda titiz davranmıştır. İyi bir evliliğinde, iyi bir eş seçmek ile başladığını bilen birey eş seçiminde titiz

¹⁷⁴ Ali Türk, Akçaköy, Okur-Yazar Değil, 1929Doğumlu, Seyid Ahmet Aslan, Eceler Köyü, Okur Yazar, 1936 Doğumlu.

¹⁷⁵ Göksel Tiryaki, *Garıp*, İstanbul: Heyemola Yay.201, s.80.

¹⁷⁶ Hasan Çakır, Karacurun, Köyü, Ortaokul Mezunu, 1945 Doğumlu.

davranmıştır. Kur'an bu gerçeği, iman edip iyi davranışta bulunanların *"Bize mutluluk getirecek eşler ve çocuklar bahşet."*¹⁷⁷ diyerek dua ettiklerinden bahsetmektedir. Yine Anadolu'da *"Hanımı güzel olanın düğün evinde ne işi var girsin oynasın çıksın oynasın, hanımı çirkin olanın ölü evinde ne işi var girsin ağlasın çıksın ağlasın."* sözleri evlenecek gençlere eş seçimi konusunda tavsiye niteliğinde olmuştur.

Her toplumda olduğu gibi, eski Türk toplumlarında da, toplumun çekirdeğini oluşturan aile önemli bir kurum idi. Ailenin sembolü ev, evin sembolü de *"ocak"* idi. Yakutlarda evlilik *"sönmez bir ateş yakma"* şeklinde ifade edilmektedir.¹⁷⁸ Öyle ki Anadolu'nun bazı yerlerinde evlenip aile kurmak ocağın tütmesi, ocak kurma veya ocak yapma tabirleri ile anlatılmakta, yine ailenin dağılması ise ocağın yıkılması, dağılması, sönmesi tabirleri ile ifade edilmektedir.

Geleceğin teminatı, neslin devamı olan çocukların terbiyesi de ancak sağlam bir aile ile olmaktadır. O sebeple Türkler arasında evlenmenin, aile kurmanın özel bir yeri vardır. Evlilik çağı gelmesine rağmen evlenmeyen bireylere çevreden baskılar başlamakta, evlenme mânilerini gidermek ve evlenmesine yardım etmeye çalışılmaktadır. Özellikle kırsalda askerliğini yapan bireyi evlendirmek, aile için yapılması gereken ilk iş olarak kabul edilmektedir. İmkânı olduğu halde evlenmeyen genç ve ailesi kınanmakta ve ayıplanmaktadır.

Barak Türkmenleri de evlenmek, yuva kurmak hususunda diğer Türk toplulukları gibi hassastır. Onlar da kadına ve evliliğe kutsallık atfetmiş, aileyi ve onu oluşturan unsurları her türlü kavga ve çekişmenin dışarısında bırakmıştır. Aile yapısı babanın hâkimiyeti üzerine kuruludur. Baba ailenin reisi ve aile adına söz söyleyecek yegâne kişidir. Baraklarda akraba ve aşiret içi evlilik yaygındır. Aynı kültürü yaşayan bireylerin evlilik yapımları, Barak Türkmen kültürünün bu güne kadar ulaşmasında önemli rol oynamıştır. Boşama olaylarının yok denecek kadar az olmasının sebeplerinden birisi de aile içi evlilik olarak görülmektedir. Ancak, son yıllarda gençlerin başka illere okumak için gitmeleri ve başka kültürlerden insanlarla tanışıp evlenmeleri, boy içerisinde yapılan evlilikleri azaltmıştır. Barak Türkmenleri için aile kurmanın tek şekli, ailelerin onayı doğrultusunda evlenmektir. Kız kaçırma olayı kızın gönlü olsa da toplum tarafından kabul edilmeyen, kıza ve ailesine ağır yaptırımları olan kötü bir eylem sayılmaktadır. Bu sebeple bölgede kız kaçırma olayına pek rastlanmamaktadır.

¹⁷⁷ Kur'an-ı Kerim, Furkan Suresi, 74. Diyanet Kuran Meali.

¹⁷⁸ Kemal Polat, a.g.e., s.125.

Evlilik konusunda ciddi araştırmaları bulunan Abdıldacan Akmataliyev'e göre, geleneklerin içerisinde, insan hayatında en önemli yere sahip olan evlenme geleneğidir. Evlilik insan hayatında en önemli akittir. Dolayısı ile en güzel adetlerle süslenmelidir.¹⁷⁹ Evlilik merasimi etrafında öbekselen gelenek, adet ve pratikler toplumdan topluma farklılık gösterse de, her toplumda nesilden nesile aktarılarak günümüze kadar gelmiştir. Barak Türkmenleri; evlenme hususu da dâhil, Horasan'dan Anadolu'ya taşdıkları, adet ve geleneklerini canlı tutmak ve gelecek nesillere aktarmak için büyük çaba harcamaktadırlar.

2.2.1. Baraklarda Evlilik Şekilleri

Baraklar arasında yaygın olarak görülen iki evlilik şekli vardır. Bunlar değişik usulü evlilik ve görücü usulü evliliğdir.

Değişik usulü evlilik: Bu evlilik şekli bu gün geçerliliğini yitirse de eskiden Türkler arasında yaygın olan bir evlenme şeklidir. Yakın akraba olan iki kız ve iki erkeğin çapraz nikâhı şeklinde tanım bulan “*değişik yapma*” evlilik şekli bugün gençler arasında pek rağbet görmemektedir. Genelde başlık vermeye gücü olmayan ve mirasın yabancılara gitmesini istemeyen ailelerin tercih ettiği bir evlilik şeklidir.

Birbiri ile tanış olan aileler arasında görülen değişik usulü evlilikte, aileler aralarında anlaşmaya varır ve düğün töreni her iki hanede de aynı günde başlar. Aynı evde hem kız hem de erkek düğünü olmaktadır. Değişik yapılacak gelinler aynı anda yola çıkar ve önceden planlanan yere gelinir. İki gelin alayı yanlarında iki tarafında kızları olduğu halde buluşurlar. Bir anda iki taraf getirdikleri kızları değişir ve geri dönerler.¹⁸⁰ Değişik şeklinde yapılan evlilik kızların ve evlendikleri erkeklerin mutlulukları, hüznleri birbirine bağlı olan bir evlenme şeklidir. Eşlerden birisinin mutsuz olması ve boşanması diğersinin de boşanmak zorunda olmasını gerektirmektedir. Bu evlilik şekli ile evlenmiş ve bu acıyı yaşamış örnekler Baraklar arasında görülmektedir. Bu tür evliliğe en acı örnek; halk arasında derin yaralar açan ve hala zihinlerde taze duran “*Ezo Gelin*” ismi ile destanlaşmış Zöhre gelinin evliliği anlatılmaktadır.

Ezo gelin, Hanefi Açıkgoz ile değişik usulü evlenmiştir. Hanefi, halası Nazik'i Ezo'nun ağabeyi Zeynel'e vermiş, buna karşılık kendisi de Zühre Bozgeyik (Ezo) ile evlenmiştir. Henüz on yedi aylık evliyken, mutlu olmasına rağmen kardeşi Zeynel'in Nazik

¹⁷⁹ Kemal Polat, a.g.e., s.127.

¹⁸⁰ Ali Şahin, a.g.e., s.77.

ile boşanması ile örf gereği Ezo da Hanefi ile istemeyerek de olsa boşanmak zorunda kalmıştır.

Ezo, altı yıl baba evinde oturmuş, kimse ile evlenmemiştir. Altı yılın sonunda yine kardeşi Zeynel için değişiğe razı olup Suriye'ye gelin gitmiştir. Akı hep Türkiye'de ve birinci evliliğindeki mutluluğunda kalan Ezo Gelin, bu evlilikten bir kızı olsa da mutlu olamamıştır. Yaşamı boyunca Türkiye'ye ve doğduğı köy olan Uruş'a (Dokuzyol) özlemine dile getiren Ezo, ölmesi halinde Bozhöyüğe defin edilmeyi vasiyet etmiştir. Sağlığında sık sık bu höyüğe çıkıp köyünden gelen havayı teneffüs edermiş. Bozhöyük, Suriye'nin Cerablus kentine bağı Türkiye sınırında bulunan Kozbaş köyünde bulunan insan eli ile yapılmış yüksek bir tepedir. Buradan bakıldığı zaman Ezo'nun doğduğı köy görülmektedir. Ezo hasret ve özlemle geçen senelerin ardından 1952 yılında Kozbaş köyünde vefat etmiştir. Vasiyeti gereği Bozhöyüğün tepesine defin edilmiştir. 1999 yılında Suriye ve Türkiye arasında yapılan bir protokol ile mezarı getirilerek Uruş (Dokuzyol) köyüne defnedilmiştir. Barak Türkmen Kültüründe önemli bir yeri olan Ezo Gelinin Türkiye özlemi yıllar sonra da olsa yerine getirilmiştir.

Bugün Ezo Gelin'in trajik hikâyesi farklı varyantlarla anlatılsa da, gerçek olduğu herkes tarafından kabul edilen bir olaydır. Ezo Gelinin yaşadığı olay Baraklar arasında derin acılar bırakmış, daha sağlığında onun hayatı üzerine ağıtlar ve türküler yazılmıştır.

Görücü usulü evlilik: Bu evlilik şekli büyük çoğunluğu geleneklere bağı ailelerin kabul ettiği ve uyguladığı evlenme şeklidir. Bu şekil evliliklerde sadece evlenilecek kıza değıl ailesine de bakılmaktadır. İki şekilde olmaktadır. Birinci şekil evlenme çağına gelen genç için kız aranmaya başlanır, bu görev annenin ve ailenin kadınlarının görevidir. Yakın çevreden başlamak üzere aileye uygun edepli, maharetli ve güzel kızlar tespit edilip örf'e uygun şekilde istenmektedir. İkinci şekilde ise kız ve oğlan düğünde veya çeşme başında birbirlerini görür, erkek ailesine kızı beğendiğini söyler, aile araştırılır ve uygun görülürse gidip istenilir. Görücü usulü evlilikte eskiden mutlak karar, ağırlıklı olarak ailenin olurdu; gençlere de karara uymak, kadere razı olmak kalırdı. Ama günümüzde gençler birbirleri ile görüşüp anlaşmakta, aileye sadece kararlarını resmiyete dökme işi kalmakta veya gelin adayı tespit edildikten sonra gençlerin onayı alınmaktadır.

2.2.2. Kız İsteme ve Nişanlılık

Baraklar arasında aile kurmak kadar önemli olan bir başka olgu da evlilik öncesi ve sonrası yapılan pratiklerdir. Gelin olacak kızın seçiminden düğün sonrasına kadar yapılacaklar bir kurallar manzumesi içerisinde işlemektedir. Ailenin evlilik yaşına gelen oğlu için uygun kız arama olayının adı “*düğürçü gezme*”¹⁸¹ olarak isimlendirilmektedir. Barak Türkmenleri arasında “*Amcaoğlu isterse, gelin çıkacak kızı attan indirir.*”¹⁸² şeklinde bir ifade vardır. Bu ifade, bir kız gelin olacak çağa geldiği zaman onu eş olarak isteme önceliği yakın akrabalarındadır anlamına gelmektedir. Akrabalar arasında kıza talip çıkmaz ise yabancı birisi kızını isteyebilir. Bu örf gereği aileler evlilik yaşına gelmiş oğulları için kız ararken ilk önce yakın akrabaların kızlarına, sonra aşiret içerisinde, daha sonra farklı aşiretlere bakmaktadırlar.

Evlenmek için yakın akrabalarından başlanması veya kızın yakın akrabalar ile evlendirilmek istenmesinin sebepleri arasında miras yolu ile gelecek malın yabancıya gitmesinin önüne geçme isteği¹⁸³ yatmakta, ayrıca, aile içerisinde güzel ve maharetli kızların yabancılar gitmesinin istenmemesinde, aile içi evlilik ile akrabalık bağlarının güçleneceği; yabancı gelinlerin oğullarını akrabalarından uzaklaştıracağı inancı yatmaktadır. Firuz Beyin “*Yabancıya kız vermeyin ve sizde yabancından kız almayın.*” tavsiyesi de bu geleneğin devam etmesinde etkili olmuştur.¹⁸⁴

Aileler; şartlarına uygun gelin adayını bulduğunda kızın oğlanı görmesi ve onay vermesi beklenmektedir. Evlenme şekli görücü usulü de olsa evlenecek gençlerin birbirini görmesi ve onaylarının alınması istenmektedir. Kız ve aile hakkında gerekli araştırma yapıldıktan sonra aile büyüklerinin ve akrabaların da fikirleri sorulup onayları alınmaktadır.

Bir sonraki safhanın adı “*düğürçü gitme*”¹⁸⁵ dir. Kızın beğenilmesi durumunda hediyeler alınarak kız istemeye gidilmektedir. Kız istemeye ne zaman gidileceği iki ailenin kadınları arasında kararlaştırılmaktadır. Belirlenen zaman geldiğinde ailenin önde gelen kişileri ile beraber kız evine gidilir ve yine kız tarafı ailenin söz sahibi olan akrabalarını hazır

¹⁸¹ Hacı Korkmaz, Korkmazlar Köyü, İlkokul, 1952 Doğumlu, Ayten Eroğlu, Kuruyazı Köyü, İlkokul Mezunu, 1983 Doğumlu.

¹⁸² Müslüm Çiçek, Subağı Köyü, Okur-Yazar, 1933 Doğumlu. Mehmet Çağlayan, İlkokul, 1945 Doğumlu.

¹⁸³ Ali Kılınç, Tosunlu Köyü, İlkokul Mezunu, 1949 Doğumlu, Adil Tiryaki, Ayyıldız Köyü, İlkokul Mezunu, 1942 Doğumlu.

¹⁸⁴ Gülden Zeyrek, a.g.e., s.56.

¹⁸⁵ Aysel Tiryaki, Balaban Köyü, Okur Yazar, 1944 Doğumlu, Hasan Aslan, Eceler Köyü, İlkokul Mezunu, 1953 Doğumlu.

bulundurmaktadır. Sonuç olarak her iki ailenin büyükleri aralarında konuşmakta ve olayı meşrulaştırarak karar açıklamaktadırlar.

Cahit Tanyol, “*Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları*” isimli makalesinde Barakların kız isteme gelenekleri ile alakalı şu tespitleri yapmıştır. “Delikanlı gördüğü bir kızdan hoşlanırsa durumu ailesine anlatır ve onunla evlenmek istediğini söyler. Önce kızın yakınlarına gidilir ve kız hakkında bilgi alınır. Eğer kız hakkında alınan bilgiler müspetse, oğlan tarafı ümitlenir ve asıl kız sahiplerine müracaat olur. Babası veya büyük erkek kardeşi görülür. Kız ancak bunlardan istenir. Kız sahibi “*he*” dedi mi muvafakat edilmiş demektir. “*He*” evet manası ifade etmektedir. Hiç bir zaman kız sahibi verdim demez. Çünkü verdim sözü ayıp kaçar. Arada zımni bir anlaşma olunca oğlan tarafı kız tarafının evine veya odasına gelir. Aralarında şöyle bir konuşma olur.

Oğlan tarafı: Allah’ın emri ile sizden kavumluk umuyoruz. Kız sahibi şu şekilde cevap verir:

Depiğime dayanabilirsen “*he*” diyorum.

Bu söz üzerine oğlan tarafı, “Yükümüzü eteğimize koy, götürebilir miyiz?” diye sorar. Kız sahibi “*he*” dedikten sonra, düğürçü bir çıkın parayı hemen onun önüne koyar. O da karısına veya oğluna “Kaldır şunu” diye çıkını uzatır. Bu para harcanmaz. Çünkü ne olur ne olmaz, günün birinde bir aksilik çıkarsa, parayı hemen vermeleri icap edebilir. Bu paraya el sürülmez. Sıkışık bir iş olsa da bu paraya dokunmak ayıptır. Aynı gün kalın kesilir. Baraklar da başlık parasının adı “*kalın*” terimi ile ifade edilmektedir. Kalın kesiminde bir hayli münakaşalar olur. Nihayet üç aşağı beş yukarı anlaşılır. Kız sahibine “*he, baş üstüne*” dediği zaman verilen para çıkını avans olarak kabul edilir. Bundan sonra üzerinde anlaşıkları para, eşya ve hayvan tahvil edilir. Kız tarafı kalının bir miktarını para, bir miktarını hayvan ve bir miktarını da buğday olarak istediğini bildirir.¹⁸⁶

Kalının miktarı kızın, erkeğin ve ikisinin ailesinin toplum içerisindeki konumu ve ekonomik durumuna göre farklılık göstermektedir. Büyüklerin tespit ettiği rakama itiraz edilemez ve ödenir. Eskiden kalın, ödeyecek kişiyi büyük sıkıntılara sokacak kadar büyük bir meblağdır.¹⁸⁷ Esasen kalın, kızın karşılığı olan bir ücret değil, erkek tarafından alınıp kızın

¹⁸⁶ Ahmet Tiryaki, Balaban Köyü, Lise Mezunu, 1955 Doğumlu. Gülден Zeyrek, a.g.e., s.57-58.

¹⁸⁷ Ali Türk, Akçaköy, Okur-Yazar Değil, 1929 Doğumlu, Zübeyr Tiryaki, Ayyıldız Köyü, İlkokul Mezunu, 1944 Doğumlu.

çeyizi için harcanan bir paradır. Kız için gelin olana kadar yapılacak masrafların bir nevi karşılığı mahiyetindedir.

Ali Şahin'e göre; kız tarafının kalın istemesinin asıl gayesi, kıza çeyiz hazırlamak içindir. Kıza yapılacak elbise gibi ihtiyaçların karşılığıdır. Bir kız gelin giderken aşiret usulüne ve mali vaziyete göre; en az eşyalarını koymak için bir tahta sandık, bir boy aynası, birkaç kat elbise, gittiği yerin sakinlerine ve güveğinin yakınlarına verilmek üzere mendil çorap gibi bazı hediyeler çeyizinin içerisinde olmalıdır. İşte bu eşyalar erkek tarafından alınan kalın ile temin edilir. Kültürel bir geçmişi ve güzel bir amacı olan başlık usulü sonradan bozuk bir hale gelmiştir. Bazı açıkgoz kız babaları bunu bir ticaret vesilesi yapmıştır. Çoğu defa güveği tarafından fazla para alınmakta ve kıza az bir miktarı harcanarak geri kalan kısmı kız babasının malı olmaktadır.¹⁸⁸

Bu aşamadan sonra kız tarafına bir kez daha gidilir. Ama bu gidiş biraz daha coşkulu ve kalabalıktır. Nişandan önce yakın akrabaların şahit olduğu kız isteme olayından bütün akrabaları haberdar etmek adına “şirincelik”¹⁸⁹ adı verilen kültürel tören yapılmaktadır. Şirince, tatlı için kullanılan bir ifadedir. Erkek tarafı kendi ve kızın akrabalarından oluşan kalabalığa kızın evinde tatlı ikram eder. Bu törenin adı da “şirinceliktir.” Bu sayede kızın sözünün verildiği bütün akrabalara ilan edilmekte ve kıza başka birisinin talip olmasının önü kapatılmaktadır.

Söz kesme merasiminde sonra kız tarafı çeyiz hazırlıklarına başlar. Erkek tarafı da kendine düşen hazırlıklara bakar. Yapılan mülakatlarda eskiden nişanlılık sürelerinin çok uzun olduğu ve bu süre zarfında erkeğin kızı rahat bir şekilde görmesinin hoş karşılanmadığı tespit edilmiştir. Şimdi ise nişanlılık süreleri kısa ve erkeğin kızı görmesinde herhangi bir sakınca görülmemektedir.

Belirlenen bir süreden sonra Baraklar arasında “beklik takma”¹⁹⁰ olarak isimlendirilen nişan merasimi yapılmaktadır. Ancak merasime geçmeden önce yapılması gereken uygulamalar vardır. Beklik takmadan önce kız evi tarafından istenen erkek tarafının da almak zorunda olduğu giyeceklerden oluşan bir liste vardır. Bunun ismine “beklik karaltısı”¹⁹¹

¹⁸⁸ Ali Şahin, a.g.e., s.73.

¹⁸⁹ Göksel Tiryaki, *Barakeli'nde Bir Köy*, İstanbul: Heyemola Yay., 2016, s.68-69. Talip Özasan, Çiflik Köyü, İlkokul Mezunu, 1949 Doğumlu.

¹⁹⁰ Asiye Akgün, Alaçalı Köyü, İlkokul Mezunu, 1961 Doğumlu, Zöhre Göğebakan, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar, 1952 Doğumlu.

¹⁹¹ Aysel Tiryaki, Balaban Köyü, Okur Yazar, 1944 Doğumlu.

denmektedir. Beklik karaltısının içerisinde; ayakkabı, elbiselik kumaş, çanta, iç çamaşırı gibi eşyalar bulunmak zorundadır. Bu hazırlıklar yapıldıktan sonra genelde yakın akrabalarından oluşan bir kalabalık ile kızın evine gidilmekte, yüzükler takılmakta ve küçük bir eğlence ile bu olay kutlanmaktadır.¹⁹²

2.2.3. Düğün Hazırlıkları ve Düğün

Düğün hazırlığını tamamlayan erkek tarafı, kız evine gider ve düğün için uygun bir tarih belirlenir. Kalın tamamen ödenmeden kız tarafı düğüne müsaade etmez. Kız tarafı müsaade etmez ise erkek tarafı düğün yapamaz. Eskiden erkek tarafı, gelin olacak kızın büyük erkek kardeşi ve en büyük kız kardeşine, amcasına, dayısına, kızın bulunduğu köyün muhtarı ve ergen gençlerine yol adı verilen hediyeler almak zorundaydı.¹⁹³

Düğün için kız evinden müsaade alındığı zaman erkek tarafı düğün için hazırlıklar yapmaya başlar. Düğüne davet edilecek kişiler iki şekilde çağırılmaktadır. Birincisi “*mektup verme*”¹⁹⁴ ile olur. Mektup verme çok eski bir gelenek olup matbaanın olmadığı dönemde el ile yazılmaktadır. İkincisi ise “*okuntu*”¹⁹⁵ ile olur. Okuntu, yakın akrabaları davet için kullanılan metottur. Davet, elbiselik kumaş gönderme şeklinde olmaktadır. Okuntu ile davet edilenlerin düğün için verecekleri hediyeler diğerlerine göre farklı olmaktadır.

Düğün başlamadan on beş gün önce oğlan evinin damına bayrak dikilmektedir. Bayrağın erkenden dikilmesinin manası, düğün için davet mukabilindedir. Bayrak çiçek ve meyvelerle süslenir. Genelde çiçek olarak sedef, gül, meyve olarak da nar tercih edilir. Sedef nazara karşı¹⁹⁶ kullanılmakta nar ise bereketi temsil etmektedir. Bayrak dikilirken türküler söylenir halay çekilir. Küçük bir eğlence yapılır. Bayrak töreninde halay kurulur zurnalar çalınır ve halay içerisinde sesi yanık olan bir kişi bayrak dikme türküsünü söyler.

Uzun olur da Hacom bizim elin kavağı

Ben al bağladım da kara çıktı duvağın

Yaralı gelin, öldürme beni

Ne sen gelin oldun da Hacom ne ben güveği

¹⁹² Naime Güzel, Okur-Yazar Değil, 1947 Doğumlu.

¹⁹³ Ali şahin a.g.e.73.

¹⁹⁴ Adil Tiryaki, Ayyıldız Köyü, Okur-Yazar, 1942 Doğumlu, Mustafa Demir, Arıkdere Köyü, İlkokul Mezunu, 1958 Doğumlu.

¹⁹⁵ Muhittin Özaslan, Çiflik Köyü, Ortaokul Mezunu, 1964 Doğumlu. İbrahim Özaslan, Elifoğlu Köyü, Okur Yazar, 1966 Doğumlu.

¹⁹⁶ Mehmet İrfan Çakır, Karacurun Köyü, Ortaokul Mezunu, 1959 Doğumlu.

*Ah suçu ne idi de öldürdüler gelini Haco gelini
Suçu neymiş de öldürdüler gelini Haco gelini
Kibar gelini yaralı yavrum¹⁹⁷*

Türkülerle halaylarla evin yüksek bir yerine dikilen bayrak, on beş gün boyunca orada kalır. Bayrağın asılı kaldığı süre zarfında köyün gençleri düğüne kadar her akşam eğlence tertip etmektedirler.¹⁹⁸ Bayrak dikilme merasiminden sonra kız evinde bulunan eşyalar erkek evine yine türküler söylenerek getirilir. Bayrak asma merasiminden sonra akrabalar damadın evinde toplanır ve kimin hangi misafiri konuk edeceği karara bağlanır. “*Misafir alma*”¹⁹⁹ olarak isimlendirilen pratik sayesinde konuklar durum ve mevkilerine göre paylaşılmakta ve en güzel şekilde ağırlandırılmaktadır.²⁰⁰

On beş gün sonra “*Düğün kurulması*”²⁰¹ adı ile anılan düğün töreni başlar. Düğüne davet edilenler hediyelerini alarak düğün kurulan yere gelir, genç kızlar yöresel kıyafetlerini giyerek gelirler.

Ali Şahin, Barak kızlarının düğünlerde giydiği elbiseleri şöyle tarif ediyor: “*Üzerlerine üç etek zubun, ipekli entari ve uzun don, renkli önlük giyer, sırtlarına kısa ceket şeklinde sarı çuhadan fermana veya yün ceket alırlar. Ayaklarında sarı renkte kısa çizme veya kundura, siyah veya kırmızı ayakkabı bulunur. Başlarına renkli ipekli yazmalar örter, etrafına ipekli poşular sararlar, alın hizalarına bir şerit üzerinde sıralanmış gazi altınları ile boyunlarına beşibirlik ve Osmanlı altınları takarlar. Başlarına sarılmış ipekli kesreven poşular kenarına ve arasına sedef çiçekler, güller, renkli püsküller, renkli kuş tüyleri sokulur. Halaydan tutulduğu zaman, gelin ve kızların alı ve yeşili birbirine karışır, fevkalade bir manzara ortaya çıkar.*”²⁰²

Düğün yapan kişinin maddi durumu ve toplum içerisindeki yerine göre Barak düğünleri eskiden üç ile on gün arasında sürmektedir. Yine düğündeki zurna ve davul çalan abdal sayısı da düğün sahibinin durumuna göre farklılık göstermektedir.²⁰³ Barak düğünlerinde genellikle halay çekilir. Kadınlar, kendi kültürlerine has elbiselerini giyer ve

¹⁹⁷ Adil Tiryaki, Ayyıldız Köyü, Okur-Yazar, 1942 Doğumlu.

¹⁹⁸ Talip Özaslan, Çiftlik Köyü, İlkokul Mezunu, 1949 Doğumlu.

¹⁹⁹ Adil Tiryaki, Ayyıldız Köyü, İlkokul Mezunu, 1942 Doğumlu, Zübeyr Tiryaki, Ayyıldız Köyü, İlkokul Mezunu, 1944 Doğumlu.

²⁰⁰ Ahmet Tiryaki, Balaban Köyü, Lise Mezunu, 1955 Doğumlu.

²⁰¹ Mahli Kelek, Kelekli Köyü İlkokul Mezunu, 1952 Doğumlu.

²⁰² Ali Şahin, a.g.e, s.74.

²⁰³ Ahmet Tiryaki, Balaban Köyü, Lise Mezunu, 1955 Doğumlu.

halayda yerlerini alırlar. Halayda erkekler bir tarafta, kadınlar ise diğer taraftadır. İyi bilen birisi halayın başına geçer. Barak halaylarının en belirgin özelliklerinden birisi de halayda söylenen türkülerdir. Ağırlıklı olarak iskân türkülerinin söylendiği halayların vazgeçilmezlerinden birisi de leylim türküsüdür. Halayda el ele tutuşarak bir çember oluşturulur. İçlerinden birisi leylim türküsünü söyler diğerleri de onu tekrarlar. Aslen manilerden oluşan leylim türküsünün farklı söyleniş şekilleri vardır.²⁰⁴

Leylim Türküsü

Ay aydıdır ışıktır

Dam dama ulaşıktır

Ha belli ya belli

Ana benim suçum yok

Kızın bana aşığıdır

Ya beli ha belli

Ay aydan aya gider

Katar da maya gider

Komşudan yar sevenin

Emeği zaye gider

Ha belli ya belli

Ay aşar aşmak ister

Baldudak yaşmak ister

Ha belli ya belli

Şu benim dertli gönlüm

Yâre kavuşmak ister

Ya belli ha belli²⁰⁵

Bütün aşiretin iştirak ettiği düğün uzaktan seyredenlerin hayran kalacağı bir ihtişamla günlerce devam etmektedir.

²⁰⁴ Adil Tiryaki, Ayyıldız Köyü, Okur-Yazar, 1942 Doğumlu., Mehmet Demir, Arıkdere Köyü, Lise Mezunu, 1972 Doğumlu.

²⁰⁵ Mehmet Demir, Arıkdere Köyü, Lise Mezunu, 1972 Doğumlu.

2.2.4. Kına ve Kınacı Gitme

Kına yakma geleneği ve bu gelenek etrafında kültürel bellekte yer etmiş uygulamalar, Türk kültürü açısından önem arz etmektedir. Günümüz sosyal yaşamında da en canlı pratikleri ile temsil edilen bu gelenek, gelin kızın ve damadın elindeki şekliyle düğünlerimizin vazgeçilmezlerinden olmayı sürdürmektedir.²⁰⁶

Türklerde kına yakma geleneğinin kurban ibadeti ile yakından alakalı olduğu görülmektedir. Kına kültürümüzde adanmışlığı ifade eder. O sebeple Türk kültüründe kına üç şey için yakılmaktadır;

1-Allah'a adandığı için kurban edilecek hayvana

2-Kendilerini vatanlarına adamaları için askere gidecek gençlere

3-Kendilerini birbirlerine adamaları için evlenecek gençlere²⁰⁷

Eskiden gelin ve damat kınası ayrı mekânlarda yakılmaktaydı. Erkek kınasının yakılacağı gece arkadaşları damadı saklar, kınasını yakmak için köyün gençleri damadı köyün bütün odalarında ararlar, kimin yanında bulurlarsa ona istediği hediyeyi vererek damadı alırlardı. Davul zurna eşliğinde maniler söyleyerek kına yakılacak alana getirirler. Kına yakılacak alana gelen ergenler evli olanların istediklerini yapmak zorundadırlar. Evliler kurban isteyebildikleri gibi, horoz gibi ötmelerini veya köpek gibi havlamalarını isteyebilirler. Bu istekler kimseyi gücendirmez ve yerine getirilir. Bu istekler yapılmaz ise kınayı evlilerin yakacağı ilan edilir. Bu da gençler için ayıptır. O sebeple istekler yerine getirilir ve damat teslim alınır. Kınayı yakacak kişiler belirlendikten sonra türküler ve maniler söylenerek davul zurna eşliğinde kına yakılır.²⁰⁸

Kına yakılırken arkadaşları, damadın etrafında toplanır ve aralıklarla: “*Maşallah, maşallah sonu gelir inşallah, yaaah yaaah yaaaaah*” diyerek bağırırlar.

²⁰⁶ Gülçin Tanrıbuyurdu, *Klâsik Türk Şiirinde Bir Sembol Dili Olarak “Kına”*, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2016, cilt 5, Sayı 1, s.102.

²⁰⁷ Mehmet Yardımcı, *Geleneksel Kültürümüzde Ve Âşıkların Dilinde Kına*, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/mehmet_yardimci_geleneksel_kultur_asiklar_kina.pdf,12.06.2019.

²⁰⁸ Tahsin Çakır, a.g.e., s.114, Ömer Özbaş, a.g.e., s. 47.

Erkeğin kınası yakılırken bir taraftan da kız tarafına gidip kına yakmak için hazırlıklar başlar. "Kınacı gitme"²⁰⁹ olarak isimlendirilen bu önemli vazife için erkek tarafı; onları temsil edecek, akli başında, içlerinde yaşlı olan bir iki erkeğin de olduğu kişileri seçer. Seçilen kınacılar davul zurna eşliğinde kız tarafına gelir. Kınacı gitmekte ki amaç hem gelinin kınasını yakmak hem de bir sonra ki gün için, gelini ve ortamı hazırlamaktır.

Köyün genç kızları tarafından maniler söyleyerek banyosu yaptırılan gelin,²¹⁰ kınanın yakılacağı alana getirilir. Adet olduğu üzere eğlencenin başlamasına engel olmak isteyenler çıkar ve bahşiş isterler. Erkek tarafı hazırlıklı geldiği için eğlencenin devam edebilmesi için usulüne uygun bir şekilde bahşiş verilir ve eğlence devam eder.

Sıra geline kına yakmaya geldiği zaman davetlileri matem havası alır. Geline kına yakılırken bir taraftan da davetlileri duygulandıracak ve ağlatacak türküler söylenmektedir:

*Altına attılar ağır cecimi
Boynuna taktılar yağlı sicimi
Tezin ağlatmayın gelin bacımı
Ağlama kız gelin yazın bu imiş.*

*Şu dağın ardına duman mı durdu
Papucun içine yılan mı girdi
Ammın uşağına kıran mı girdi
Ağlama kız gelin yazın bu imiş.*

*Eliğin kınası çamurdan mola
Gözüğün sürmesi kömürden mola
Anayın yüreği demirden mi ola
Ağlama kız gelin yazın bu imiş*

*Şu dağın başında bir kuş olaydım
Gergahlar içinde nakış olaydım
Gelene gidene bir eş olaydım
Ağlama kız gelin yazın bu imiş.*

²⁰⁹ Döne Çakır, Karacurun Köyü, Okur Yazar, 1936 Doğumlu.

²¹⁰ Ömer Özbaş, a.g.e., 47.

*Anan seni Has Dağı'nda haslamış
Zülüflerin gül yağında ıslamış
Anan seni eller (eller) için beslemiş
Ağlama kız gelin yazın bu imiş.*

*Bir dof atlı çıktı Cerit ilinden
Yürek doldu geldi garbi elinden
Bir tas su istemedim zezem gölünden
Ağlama kız gelin yazın bu imiş.²¹¹*

Yukarıdaki ağıtlar söylenirken kızların yanında bir ihtiyar kadın bulunur “*darısı sizlere, bahtınız açık olsun ve ak bahtlı olasınız.*” diye dua eder. Gelinin kınasının yakılabilmesi için gelinin kardeşine, amcasına, anasına ve kız kardeşine “*yol*”²¹² denilen hediyenin verilmesi şarttır.²¹³

Barak bölgesinde bugün düğünler çoğunlukla düğün salonlarında yapılmaktadır. Geleneklerini moderniteye kurban etmek istemeyen Baraklar düğün salonlarında da düğün adetlerini yaşatmaya çalışmaktadırlar. Şöyle ki; düğün salonu iki farklı gün için kiralanmakta; birinci gün kına ikinci gün ise düğün töreni yapılmaktadır. Bazı aileler ise kınayı evinin önünde, düğünü ise düğün salonunda yapmaktadır. Günümüzde hem örf ve adetlerini yaşatmak hem de çocuklarının istediklerini yerine getirmek isteyen aileler iki çıkmaz arasında kalmaktadırlar.

2.2.5. Gelin Alma

Geleneksel kültürde, kına gecesinin ertesi günü gelin alma günüdür. Gelin alma günü, düğün başladıktan sonra geçen üçüncü veya dördüncü güne rastlamaktadır. Bu gün genellikle pazar günüdür. Pazar sabahı erkenden kız evinde gelin çıkarma, oğlan evinde gelin alma hazırlıklarına başlanır. Kız evi, kızını yeni yuvasına uğurlayacağı için hüznü, oğlan evi ise, aileye katılacak yeni birey için heyecanlı ve mutludur. Kız evinde sessizlik, oğlan evinde eğlence egemendir. Oğlan evinden konvoy olarak hareket eden gelin alıcılar, öğle olmadan eğlence ve oyunlarla, davul zurna ile kız evine gelirler. Evin önünde oyunlar oynar, halaylar

²¹¹ Tahsin Çakır, a.g.e., s.112.

²¹² “Yol” gelinin yakın akrabaları için verilmesi adet haline gelmiş genelde para cinsinden hediye, bahşiş.

²¹³ Ömer Özbaş, a.g.e., s.49.

çekerler. Bu günde, kız evinden kimse oyunlara katılmaz. Pek çok yörede kız evine yaklaşan gelin alıcılara, kız tarafı, çeşitli oyunlar yapıp, zorluklar çıkarır. Gelin alıcılar geldikten sonra gelin hazırlanır, ailesi ile vedalaşır ve ana evinden koca evine uğurlanır. Gelin, ana evinden uğurlanırken, bahtının açık olması, yeni evine bağlanması, uğur ve bereket getirmesi amacıyla annesi ve yakınları tarafından, geline çeşitli uygulamalar yapılır. Gelin alıcılar, gelini aldıktan sonra konvoy halinde davul zurnalarla mahalleyi veya köyü veya şehri dolaşırlar, gelini yeni evine türkülerle, oyunlarla, eğlencelerle getirirler.²¹⁴

Baraklarda kına gecesinin sabahı gelinin baba evinden alınıp yeni evine, damadın evine götürülme günüdür. Eskiden ata bindirilerek damadın evine götürülen gelin bu gün araba ile götürülmektedir. Görevleri arasında gelin alma töreni için gelini ve ortamı ayarlamak olan kınacılar, gelini kültürel kıyafetlerle donatırlar. Gelinin başına “çatki”²¹⁵ ismi verilen, iki tarafı turna veya tavus kuşu kanatları ile sedef çiçekleri karışımı birer demet takılarak süslenmiş özel bir başlık takılır. Gelin en büyük kardeşi tarafından evden çıkarılıp oğlan tarafına teslim edilmektedir.²¹⁶

Oğlan tarafı elinde düğün bayrağı ile kız evine gelir. Gelin ata bindirilirken kucağına bir yastık verilir, arkasına da bir erkek çocuk bindirilir. Gelinin arkasına erkek çocuk bindirilme sebebi ilk çocuğunun erkek olacağı inanışıdır. Atın üzengisini erkek tarafının en yaşlısı tutar ve bu şekilde gelinle birlikte erkek evine doğru yola çıkılmaktadır.

Gelin, damadın evine yaklaşınca gelinin kucağında bulunan yastığı gençlerden birisi kaçırp damada getirir ve hediyesini alır. Damat damın üstüne çıkar ve gelinin kapının önüne gelmesini bekler. Gelin kapının önüne gelince damat yukarıdan aşağıya şeker veya para serper. Gelin attan inmeden kayınbaba veya kaynanadan “üzengilik”²¹⁷ adı verilen bahşisini alır ve attan indirilerek yeni evine alınır. Gelin eve girerken bardak kırmakta, kaynanası üzerine şeker, bulgur para saçmaktadır. Bardak kırmakla uğursuzluğun giderileceğine, bulgurun berekete şekerin ise huzura delalet edeceğine inanılmaktadır.²¹⁸

²¹⁴ Ayşe Başçetinçelik, *Adana Düğünlerinde Gelin Alma*, Ç.Ü. Türkoloji-Makale Bilgi Sistemi, 2010, 6131, 01.03.2010, s.1, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/ayse_bascetincelik_gelin_alma.pdf, 23.05.2019.

²¹⁵ Sekine Doğan, Yazır Köyü, Okur-Yazar Değil, 1948 Doğumlu, Fattum Güzel, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1929 Doğumlu.

²¹⁶ Adil Tiryaki, Ayyıldız Köyü, Okur-Yazar, 1942 Doğumlu.

²¹⁷ Ömer Özbaş, a.g.e., s.45.

²¹⁸ Aysel Tiryaki, Balaban Köyü, Okur-Yazar, 1944 Doğumlu.

2.2.6. Düğün Yemeği ve Şabaş

Düğüne katılan bütün misafirler gelin eve girdikten sonra hazırlanan yemeği hep beraber yerler ve sonra “şabaş” adı verilen tören için karşılıklı iki sıra halinde otururlar. Şabaş, düğünde yapılan masraflar için düğüne katılanlardan toplanan paradır. Burada davetliler düğün sahibine olan yakınlık ve dostluk derecesine göre yardımda bulunurlar. Bu düğün masraflarının imece usulü paylaşım şeklinin tipik bir örneğidir. Eskiden Şabaş iki türlü yapılmakta idi. Birinci şekilde düğün çalgıcısı olan Abdallar düğün sahibi ile anlaşır ve yaptıkları işe karşılık Şabaşta toplanan para kendilerinin olurdu. İkinci şekilde ise düğün sahibi Abdallara vereceği ücreti önceden belirler, Şabaşı toplayan Abdal anlaştıkları ücreti içerisinden alır paranın kalan kısmını düğün sahibine verir. ²¹⁹

Abdalları en yaşlısı ve tecrübelisi şabaşın hem örgütleyicisi hem de çığırtkanlığını yapar. Abdal şabaş aldığı adamın adını bağırarak aldığı parayı mecliste oturanlara gösterir “*filandan Şabaş*” Şabaş toplamaya meclisin en itibarlı olanı ile başlanır. Şabaş başlamadan aralarında en fazla verecek kişi bilindiğinden kimse onun verdiği rakamı geçemez. Geçilmesi Şabaşı açana hakaret sayılmaktadır. ²²⁰ Şabaşta toplanan miktar düğün sahibine bildirilir. Çünkü bu borç mahiyetindedir. O da zamanı geldiğinde Şabaş verenlerin düğününde verileden az vermemekle yükümlüdür. Az vermesi durumunda kınanır ve itibarını kaybeder. Şabaşın miktarı düğün sahibinin itibarının belirtisidir. ²²¹ Parayı toplayan abdal içerisinden önceden anlaştığı miktarı alıp geri kalan kısmını düğün sahibine vermektedir. Şabaşa oturanlara düğün sahibi tarafından hazırlanan mendil veya çoraptan oluşan hediyeler verilir ve böylece günlerce süren düğün sona ermektedir. ²²²

Düğünde verilen paranın sesli olarak ilan edilmesi Anadolu’nun farklı bölgelerinde de uygulanmaktadır. Sesli olarak verilen miktarın ilan edilmesi geleneğinde başkalarına mahcup olmama anlayışı yakmaktadır. Şöyle ki düğün sahibi kimin ne kadar verdiğini bilecek ve o da zamanı geldiğinde kendisine yardım edenlere en az misli ile karşılık verecek ve mahcup duruma düşmeyecektir.

²¹⁹ Ahmet Tiryaki, Balaban Köyü, Lise Mezunu, 1955 Doğumlu.

²²⁰ Gülden Zeyrek, s.73.

²²¹ Ali Çavaz, *Barak Folkloru* 2, Folklor Doğru, Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü Süreli Yay., Sayı:56,1987, s .44.

²²² Talip Özaslan, Çiflik Köyü, İlkokul Mezunu, 1949 Doğumlu.

Düğün yapana yardım edilir anlayışı ile ortaya çıkan ve sosyolojik olarak bireylerin bir birleri ile olan bağlarını güçlendiren şabaş geleneği, gelinen noktada büyük oranda kalkmıştır. Fakat Barakların, düğün yapan kişiye yardım etme anlayışı başka isim ve formatta devam etmektedir.

2.2.7. Güveği Donatma

Gelin geldikten ve yemek yendikten sonra yapılacak bir diğer pratik ise güveğin donatılma işidir. Güvey donatma genelde gece yapılan bir törendir. Damadın arkadaşları, davul zurna eşliğinde, maniler okuyarak damadın bulunduğu eve gelirler. İlk önce damat tıraş edilir, tıraş bittikten sonra damat ata bindirilir ve maniler söylenerek köy meydanına getirilir. Damadın elbisesini varsa kız kardeşi yoksa annesi veya en yakın kadın akrabası taşır. Damat götürülürken birkaç adımda bir mani söylenir.

İndim, geldim Hama'dan

Öldüm kan ağlamadan

Ağaçta yaprak koymadım

Yarama bağlamadan

Şu dağlar ulu dağlar

Etrafı sulu dağlar

Ben yarımı yitirdim

*Gün döner bulut ağlar.*²²³

Yukarıda örnek olarak verdiğimiz maniler söylenerek meydana gelinir. Eski elbiseler abdala verilir yeni elbiseler damada giydirilir. Yeni elbiseler giydirilirken hep bir ağızdan “kutlu olsun, kutlu olsun” sesleri yükselir. Damat tekrar ata bindirilir ve eve doğru yola çıkarılır.²²⁴ Tören, şenlik havasında devam ederken içlerinden bir kişi damadın olduğu topluluğun önüne yatar. Yatan kişiye topluluktan birisi “Ne olmuş, seni kim vürmuş” diye sorar. Yatan kişi “beni filan vurdu” diyerek topluluktan birisinin adını verir. Adı verilen kişi

²²³ Ömer Özbaş, a.g.e., s.45-46.

²²⁴ a.g.e.,s.46 .

bir türkü söylemek zorundadır. Söylemez ise bir arkadaşına “*beni kurtar*” der. O da arkadaşını yerine türkü söyler.²²⁵

Güvey donatıldıktan sonra, köy büyüklerinin olduğu odaya götürülür. Burada İmam tarafından dini nikâh yapılır.²²⁶ Odada bulunanların elini öpen damat büyüklerin müsaadesi ile arkadaşları tarafından gelinin bulunduğu eve kadar götürülür.

Düğün gününden bir gün sonra köyün kadınları gelini görmek için damat evine gelmektedirler. Misafirler için hazırlanan yemekler yendikten sonra içlerinden biri eline bir tepsî alır, kadınlardan para toplar ve geline bahşiş olarak verir. Gelin ise önceden hazırladığı hediyeleri kadınlara dağıtmaktadır. Yapılan bu pratiğe “*süpha yemeği*” adı verilmektedir. Bu yemek ile gelin yeni çevresini tanımaya ve yeni dâhil olduğu aileye uyum sağlamaya başlamaktadır.²²⁷

2.3. ÖLÜM, DEFİN VE TAZİYE

Ölüm diye adlandırılan kaçınılmaz akıbet, bütün bir insanlık tarihi boyunca her topluluğun üzerine eğilip düşündüğü, çözümünü güç bir mesele olmuştur. Sadece günümüz medeniyetlerinde değil, göçebe özelliklerini hala muhafaza eden çok eski topluluklarda bile insanlar ölüm bilmecesini çözmeye çalışmışlar, hiç değilse güçleri ve düşünce ufukları nispetinde ona çeşitli manalar vermeye gayret etmişlerdir.²²⁸ Bunun içinde çeşitli toplumlar, gelenek ve göreneklerinde, ibadet ve ayinlerinde, masal ve efsanelerinde, ölümü daima anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmışlardır. Sağlam kaynaklara dayalı, köklü bir din eğitimi alan toplumlarda ölüm hadisesini anlamlandırmak nispeten fazla problem teşkil etmezken; bu imkândan mahrum, göçebe toplumlarda ölümü anlamlandırmak o kadar kolay olmamış, insanların ölüm hakkındaki düşünce ve anlayışları birçok halk inancı ve uygulamaları beraberinde getirmiştir.²²⁹

Ölüm olayı karşısında sergilenen davranış biçimleri, bütün toplumlarda benzerlik göstermektedir. Ölen kişinin yakınlarının, bir araya toplanması ve onun için duydukları üzüntüyü belirten davranışlar sergilemeleri bütün toplumlarda görülmektedir. Bu

²²⁵ Cahit Tanyol Baraklarda Örf Adet Araştırmaları, Sayı:7, s.104.

²²⁶ a.g.m. s.104.

²²⁷ Fatma Kahraman, Ortaokul Mezunu, 1976 Doğumlu. Fatma Gögebakan, Alaçalı Köyü, Okur- Yazar Değil, 1959 Doğumlu.

²²⁸ Bedii Ziya Egemen, *Ölüm Üzerine*, AÜİFD, C.XI, Ankara,1963, s.275.

²²⁹ Kemal Polat, a.g.e., s.177.

davranışların niteliği ise toplumların uygarlık seviyelerine göre değişmektedir. İlkel toplumlarda bu davranışlar kendini yaralamaya ve saç yolmaya kadar varmaktadır.²³⁰ Ölüm anı, insan için çok özel ve önemli bir durumdur. Dünya hayatının sonu olması sebebiyle özellikle ölen kimsenin birinci derecedeki yakın akrabaları arasında kabullenmeme, psikolojik ve duygusal olarak çöküntü durumlarına sebep olmaktadır.

Tarihin her döneminde çeşitli devletler kurarak, dünyanın medeniyet mirasına katkıda bulunan Türkler; ölümü ve ölüyü kendi kültür çerçeveleri içerisinde çeşitli şekillerde algılamışlardır. Türklerin İslamiyet'i kabulünden günümüze kadar süregelen uygulamalar kültür öğeleri üzerinde, hele de ölüm gibi insan aklının sınırlarını zorlayan bir dünyevi olay karşısında özünü koruyarak İslamiyet'e uygun şekilde gelişmiştir.²³¹

Barak Türkmenlerinde diğer Türk toplumlarında olduğu gibi cenaze etrafında toplanmış bir takım inanış ve pratikler mevcuttur. Eğer bir ölüm bekleniyorsa birkaç gün önceden evde temizlik yapılır. Bu temizlik taziye için gelecek misafirleri güzel bir şekilde ağırlamak adına yapılmaktadır.²³² Ölüm de olsa Baraklar misafirlerini ağırlama konusunda titizdirler. Ölmek üzere olan kişinin etrafında yakın akrabaları bulunur. Ölmek üzere olan kadın ise yakın akrabalar dışında kimse yanına giremez. Başında Kur'an okumasını bilen bir kişi Yasin suresini okur, bu ölüm gerçekleşinceye kadar devam eder. Yine yanında duran bir yakını "*Eşhedü ellâ ilâhe illallâh ve eşhedüenne Muhammedenabduhû ve rasûluh*" diyerek kelime-i şahadeti hatırlatır. Böyle yapılmasının sebebi insanın dünyada duyduğu son sesin Kur'an son sözünde kelime-i şahadet olmasının istenmesidir. Ölüm gerçekleşince Kuran okunması bırakılır.²³³ Ölüm olayı akşam gerçekleşti ise gece defin edilmez ertesi gün beklenir ve akrabalara haber verilir. Baraklar geniş bir aile oldukları için ölüm haberini alır almaz hemen cenaze evine veya hastaneye gelerek akrabalarının yanında olurlar ve taziye bitene kadar da ayrılmazlar.

2.3.1. Defin ve Ölü Yemeği (Kazma Takırtısı)

Defin işlemi ölümün gerçekleştiği günün ertesine bırakılır. Bunda amaç geniş bir bölgeye yayılan akrabalara haber verilmesi, onların da cenaze törenine iştirak etmesi ve törenin büyük bir kalabalık ile yapılma isteğidir. Cenaze töreninin kalabalık olması ölen

²³⁰ Bronislaw Malinowski. *Büyük, Bilim ve Din*, Saadet Özkal(çev.), İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2000 s.37-38.

²³¹ Cihat Burak Korkmaz, *Gaziantep'te Ölü ve Ölüm İle İlgili Uygulamalar: Sam Köyü Örneği*, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Cilt 1 Sayı 3 Kış 2012.

²³² Zübeyr Tiryaki, Ayyıldız Köyü, Okur-Yazar, 1944 Doğumlu.

²³³ Ahmet Tiryaki, Balaban Köyü, Lise Mezunu, 1955 Doğumlu.

kişinin ve sahibinin toplum içerisindeki konumunu göstermektedir.²³⁴ Baraklar cenaze törenine katılma hususuna özen gösterirler, çok uzakta olsalar da muhakkak törene yetişmek ve taziye katılmak için cenaze evine gelirler. Cenazenin bir sonraki güne bırakılmasının bir diğer sebebi de törene ve taziye katılacak misafirleri iyi bir şekilde ağırlama isteğidir.

Ölen kişi erkek ise imam, kadın ise köyde bu işi bilen bir bayan yıkama işlemini yapar.²³⁵ Günümüzde ölüm olayı gerçekleşince cenaze yerel yönetimlerce oluşturulan gasil hanelere taşınmakta ve yıkama işlemleri yapılarak defin töreni için hazırlanmaktadır. Cenazenin defin saati, bütün aşiretin katılabileceği uygun bir saate ayarlanır. Defin için ilan edilen saatte cenaze, kalabalık bir konvoy ile ilk önce evine getirilip evin içerisine alınır ondan sonra cenaze namazının kılınacağı alana getirilir. Biz cenazenin eve getirildiği esnada az da olsa silah sıkıldığına şahit olduk. Cenazenin oğlu veya babası tarafından yapılan eylemin sebebini sorduğumuzda bunun eski bir Türkmen âdeti olduğunu, ölen kişinin genç olması ve toplum içerisindeki itibarı ile alakalı unutulmuş bir adet olduğunu söylediler. Yine mülakatlarımız esnasında “*Babamız veya oğlumuz şerefi ile yaşadı hiç kimse elinden, belinden ve dilinden zarar görmedi ve şerefi ile öldü.*”²³⁶ manasında silah atıldığını ve bunun eski bir adet olduğunu söylediler. Cenaze namaz kılınacak alana getirilerek cenaze namazı kılınır ve böylece defin işlemi başlar. Cenaze musalladan alınıp defin edileceği yere varıncaya kadar omuzlarda gider ve taşıyanlar sık sık “*Peygambere salavat*” diyerek yüksek sesle bağırlar. Tabutun üzerinde ölen kişinin cinsiyeti ve yaşı hakkında fikir sahibi olunabilecek objeler olur, yazma, gelinlik, ceket vb. Eskisi kadar olmasa da defin sırasında kadınlar da mezarlıkta bulunur ve ağıt yakarlar. Ölen kişiyi mezara koymak üzere çocukları veya kardeşleri mezara iner. Cenaze sağ tarafı üzerine kabre konulduktan sonra “*kapama taşı*” ismi verilen özel yapılmış taşlar üzerine kapatılır ve toprak atılmaya başlanır. Toprak atılırken herkes bir kürek toprak atmak için adeta yarışır. Bu arada imamlar Yasin Suresini okumaya başlar. Köyler birbirine yakın ve akraba olduğu için imamlarında birbirleri ile irtibatı yüksektir ve törende fazlaca imam bulunur. Defin işlemi için son görev “*telkin*” dir. Telkin, Ölüm döşegindeki kişiye kelime-i tevhidi, definden sonra ölüye iman esaslarını hatırlatma işidir.²³⁷ Fakat bölgede telkin cenaze defnedildikten sonra yüksek sesle mezar üzerine yapılmaktadır. Defin esnasında cenazeye telkin verilmesi titizlikle yapılması istenen bir uygulamadır. Ölen kişinin bu sözleri duyacağı ve hesap verme konusunda zorluk

²³⁴ Ahmet Tiryaki, Balaban Köyü, Lise Mezun, 1955 Doğumlu

²³⁵ Adil Tiryaki, Ayyıldız Köyü, Okur-Yazar, 1942 Doğumlu.

²³⁶ Adil Tiryaki, Ayyıldız Köyü, Okur-Yazar, 1942 Doğumlu, Ahmet Duygulu, Karkamış, İlkokul Mezun, 1930 Doğumlu.

²³⁷ DİA, Telkin Maddesi, Ankara: TDV Yay., 2011, s.406.

çekmeyeceği inancı yaygındır. İmam cemaatin de duyacağı bir sesle telkin duasını okur ve böylece cenaze için mezarlıkta yapılması gereken görevler biter. Ailenin büyüğü ayağa kalkar ve törene katılanlara yönelik teşekkür mahiyetinde kısa bir konuşma yaparak, köyde yemek hazırlığı yapıldığını ve herkesin katılmasını rica eder.

İlk gün mezar kazanlara yemek yedirilir.²³⁸ Yapılan bu hazırlığın ismine “*kazma takırtısı*”²³⁹ adı verilmektedir. İlk gün yemeği denildiğine de şahit olduk. Çok eski bir gelenek olan kazma takırtısını Ömer Özbaş’ın 1958’de yayınlanan “*Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*” adlı kitabında “*Ölü zengin ise öldüğü gün bir kurban kesilerek yemek yapılır, bu yemeğe “kazma tahırtısı” adı verilir. Ölen kişi, hem zengin, hem de ünlü bir kimse ise bu törensel yemek başka köylerden gelenler için günlerce devam eder.*” şeklinde tarif etmiştir. Alan araştırmalarından gözlemlediğimize göre bu gelenek formunu değiştirirse de halen devam etmektedir. Bu konuya taziye adetleri kısmında değinileceği için burada bu kadar bilgi yeterli görülmüştür.

2.3.2. Tuz ve Helva

Ölü helvası geleneği, cenazenin kaldırıldığı ilk gün başta olmak üzere ölenin yedinci, kırkıncı, elli ikinci günleri ile ölüm yıldönümünde ölen adına hayır yapmak için helva yapılması, dağıtılması ve yenmesi etrafında oluşan geleneklerdir. Bu gelenek, Anadolu’nun farklı yerlerinde “*can helvası*”, “*can aşısı*”, “*kazma-kürek helvası*” ve “*hayır*” biçimlerinde de adlandırılmaktadır. Anadolu’da ölen kimsenin ardından belirli günlerde helva kavrulması geleneği oldukça yaygındır. Verilen yemek, kavru lan helva ve edilen dualarla ölenin kabirdeki acılarının hafifleyeceğine inanılmaktadır. Helvanın yapımına yardım ederek, malzemesine katkı koyarak, dağıtarak ve yiyerek bu hayra ortak olunmaktadır.²⁴⁰ Helva dağıtma geleneğinin Baraklar arasında çok yaygın olmasa da önceden yapıldığı fakat günümüzde bu geleneğin terkedildiği görülmektedir.

Tuz, bütün Türk topluluklarında kutsal sayılmaktadır. Tuzla alakalı en fazla kullanılan terim “*tuz ekmek hakkı*” deyimidir. Tuz ekmek hakkı deyimini “*Birinin ekmek yedirip iyilik ettiği kimse*” üzerindeki hakkı ya da söz konusu kişinin ona duyduğu gönül borcu, sofrasında yemek yediği ve iyiliklerini gördüğü kimsenin kendisi üzerinde bulunduğu kabul edilen hak,

²³⁸ Ali Rıza Yalçın, *Cenupta Türkmen Oymakları I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay:256, 1997, s.31.

²³⁹ Ahmet Duygulu, Karkamış, İlkokul Mezunu, 1930 Doğumlu, Fattum Güzel, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1929 Doğumlu.

²⁴⁰ <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-131490/olu-helvasi-gelenegi.html>, 23.05.2019.

duygusal borç anlamında kullanılmıştır. Türklerin tarihine edebiyatına ve folkloruna giren “tuz ekme hakkı” dostluk, vefa, arkadaşlık, sadakat, insanlık, samimiyet, mertlik, dürüstlük gibi kavramları içine alan zengin bir klişedir.²⁴¹

Gaziantep’te mezar başında bir tarafta defin işiyle meşgul olunurken diğer tarafta bir heybe veya sepet içinde getirilmiş olan tuz, ekme, tahin helvası, genel olarak şire adı verilen üzüm, incir, pestil vb. yiyeceklerin dağıtılması eski bir gelenektir.²⁴² Ali Rıza Yalgın’ın tespitlerine göre Türkmenlerde ölünün canı için yedi gün sonra tuz dağıtmaktadırlar.²⁴³

Defin işlemi bittikten birkaç gün sonra ölen kişinin çocukları ayakları çıplak bir şekilde leğene doldurdukları tuzu komşulara dağıtır. Tuz dağıtılmasının nedeni olarak; tuz ekme kavramı bireyler arasında gönül borcunu, vefayı, dostluğu, sadakati ve birbiri üzerindeki hakkı hukuku anlatan bir kavramdır. Kişi öldüğünde yapılan bu sembolik uygulama ile bu hakkın karşılığı verilmek istenmektedir. Belki sağlığında komşularından yemeğe katmak için tuz almıştır ve bu bir hak, borçtur. Ölen kişinin borçlu bir şekilde Allah’ın huzuruna gitmesini istemeyen çocukları bu şekilde tuz dağıtmaktadır.²⁴⁴

Tuz dağıtma geleneği Baraklar arasında eskiden olduğu şekli ile olmasa da hala devam eden bir pratiktir. Ölen kişinin çocukları, üç gün geçtikten sonra komşulara tuz dağıtmaktadırlar.²⁴⁵

2.3.3. Yas Yeri ve Taziye

Sözlükte “*birine sabır telkin etmek*” anlamındaki taziye, terim olarak yakını vefat eden kimseleri sabır ve metanet göstermeye teşvik etmeyi, baş sağlığı dilemeyi, onları teselli edip acılarını paylaşmayı ifade etmektedir.²⁴⁶ Yöreden yöreye isim ve uygulama farklılıkları gösteren taziye geleneği, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Taziye bazı bölgelerde mezarlık çıkışında kabul edilirken, bazı bölgelerde evlerde yapılmaktadır.

Barak’ta taziye, eskiden odalarda kabul edilirken günümüzde yerel yönetimlerce oluşturulan taziye evleri veya ölen kişinin evini önüne kurulan taziye çadırında kabul

²⁴¹ <http://millifolklor.com/Dosyalar/36a2bd39d271446cb920c2c9b7c34c34.pdf>, 23.05.2019

²⁴² Nilgün Çıblak, Nilgün (2002), “*Anadolu’da Ölüm Sonrası Mezarlıklar Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler*”, Türk Kültürü, Y.XL, S.474, s.5.

²⁴³ Ali Rıza Yalgın, a.g.e., 31

²⁴⁴ Fattım Güzel, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1929 Doğumlu.

²⁴⁵ Sadin Yıldırım, Eceler Köyü, Ortaokul Mezunu, 1956 Doğumlu.

²⁴⁶ DİA, Taziye Maddesi, Ankara: TDV Yay., 2012, s.202.

edilmektedir. Taziye evinde sadece ölen kişinin çocukları değil bütün akrabaları oturur ve taziye süresince oradan ayrılmazlar. Taziye yeri için kullanılan tabir ise “*yas yeri*”²⁴⁷ dir.

Yas yerinin bir takım adet ve kuralları vardır. Bu kurallar taziye sahipleri ve taziye gelenler için ayrı ayrıdır. Ölen kişinin yakınları taziye gelen insanları ağırlamak için yoğun çaba sarf eder. Öyle ki taziyenin devam ettiği süre boyunca en az iki öğün yemek hazırlanır ve taziye yerinde bulunanlara ikram edilir. Bu yemek ölen kişinin ve yakınlarının ekonomik durumuna ve toplum içerisindeki konumuna göre değişmektedir. Taziye boyunca harcanan para küçük bir servet niteliğindedir.

Taziye için yas yerine gelenlerin uyması gereken örf ise, gelirken muhakkak bir hediye ile gelmesidir. Bu Baraklar arasındaki birlik, beraberlik ve dayanışmanın taziyelerde dahi olduğunun göstergesidir. Getirilen bu hediyeler taziye boyunca yapılan harcamalara ortak olma amacı gütmektedir. Bu hediyein büyüklüğü kişinin konumuna ve daha önce kendisinin yakını öldüğünde getirilen hediyeye göre değişmektedir. Eli boş bir şekilde taziye gitmek hoş karşılanmaz. Bu hediyeler bazen bir çuval şeker, bir koli çay, birkaç tepsi baklava olduğu gibi bazen de bir adet koyun şeklinde olabilmektedir.²⁴⁸

Önceden kırk güne kadar devam eden taziye, günümüzde gerek toplumsal değişimin etkileri gerekse din görevlilerinin telkini ile bir haftaya kadar düşse de, ölen kişinin yası kırkı çıkana kadar devam etmektedir. Bu kırk günlük süre zarfında ölen kişinin akrabaları düğün ve benzeri eğlence yapamaz. Uzak akraba veya komşular düğün yapmak istediklerinde cenaze sahiplerinden müsaade isterler, buna “*yas kaldırma*”²⁴⁹ denilmektedir.

Taziyenin biteceği gün daha önceden ilan edilmekte ve o gün geldiğinde mevlit okutulmaktadır. Bu mevlit ile taziye evi veya çadırında taziye bitmekte fakat cenaze sahipleri odalarında taziye almaya devam etmektedirler.

²⁴⁷ Fattım Güzel, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1929 Doğumlu. Bilal Gögebakan, Alaçalı Köyü, İlkokul Mezunu, 1957 Doğumlu.

²⁴⁸ Ahmet Tiriyaki, Balaban Köyü, Lise Mezunu, 1955 Doğumlu

²⁴⁹ Sadin Yıldırım, Eceler Köyü, Ortaokul Mezunu, 1956 Doğumlu.

2.3.4. Tesbih ve Nohut

Bir Osmanlı geleneği olan kelime-i tevhit hatmi²⁵⁰ Gaziantep'in genelinde yapılan yaygın bir ritüeldir. Genelde defin işleminden sonraki üçüncü günde yapılır. Ölen kişi adına 70.000 kelime-i tevhit çekilir. Katılan kişi sayısının çok olması için önceden Kelime-i Tevhit hatminin yapılacağı zaman ilan edilir. Törene yörede görev yapan İmam-Hatipler önderlik etmektedirler. Uygulama şekli şöyledir: Mecliste bulunan kişi sayısı yüz ile çarpılır ve 70.000 sayısı bulunur. İmam sesli bir şekilde doksan dokuz defa “*la ilahe illallah*” der, hazır bulunan kişiler de içlerinden tekrar eder. Yüz olduğunda “*la ilahe illallah muhammedurrasulullah*” der ve böylece bir tur tamamlanır. Bu durum 70.000 sayısına ulaşıncaya kadar tekrarlanır.

Kelime-i tevhit çekilirken sayıyı tamamlamak için nohut kullanılır. Bu nohutlar halk arasında “*okunmuş*” olarak nitelendirilmektedir. Bu nohutlar cenaze sahipleri tarafından mezarın üzerine ekilmektedir. Mezar üzerine ekilen bu nohutların büyüyüp yeşerdiğinde²⁵¹ veya meyve verdiğinde ölen kişinin günahlarının döküleceğine ve ölen kimsenin günahlarının affolunacağına inanılmaktadır.²⁵² Bu uygulamayı yapan kişiler bu pratiğin batıl olduğunu söylese de her cenaze olduğunda yine de mezar üzerine nohut ekmektedirler.

2.3.5. Ölünün Belli Günleri

Diğer Türk topluluklarında olduğu gibi, Barak Türkmenleri arasında da ölüye ait belirli günler vardır. Defin işlemi takip eden üçüncü gün kelime-i tevhit hatmi yapılır. İlk yedi gün içerisinde tuz dağıtılır. Kırk gün boyunca ailenin erkeleri tıraş olmaz, kadınlar ise süslenmezler. Kırkıncı gün ise mevlit okutulur. Elli ikinci gece inancı, Baraklarda da yaygın bir inanıştır. Ölen kişinin etinin kemikten ayrılacağına inanılan elli ikinci günde yemek ikram edilir. Bu yemek için kesilen kurbanların etinin kemikten ayrılması ile ölen kişinin acılarının azalacağı arasında mistik bir bağ kurulmaktadır.²⁵³

Baraklar arasında yaygın olan bir başka pratik ise, ölü kurbanı adı ile gelenekselleşmiş kurban bayramından bir gün önce kesilen kurbandır. Bu kurban ailenin ölmüş fertleri adına

²⁵⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/makedonyada-yasatilan-osmanli-geleneği-kelime-i-tevhid/686553>, 25.05.2019.

²⁵¹ Cihat Burak Korkmaz, *Gaziantep'te Ölü ve Ölüm İle İlgili Uygulamalar: Sam Köyü Örneği*, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, C. 1 Sayı 3 Kış 2012, s.109.

²⁵² Özellikle kadınlarda arasında bu inanış yaygındır.

²⁵³ Fattım Güzel, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1929 Doğumlu.

kesilmektedir. İbadet boyutunun yanında sosyolojik boyutu da olan kurbanın eti köy halkına özellikle de ekonomik durumu zayıf olan kişilere dağıtılmaktadır. Önceden her köyde camii bulunmadığından insanlar camii olan birkaç köye bayram namazı kılmak için giderlerdi. Bu uygulamanın asıl amacı; köye namaz için gelenleri, her hanenin iyi bir şekilde ağırlanması isteğidir. Bu kurban bir gün önceden kesilir, dağıtılır ve bayram sabahı misafirlere ikram edilir. Böylece ilk yenen lokma bu kurbanın eti olur. Geline noktada her köyde camii olsa da ekonomik durumu iyi olan aileler ölen kişi adına kurban kesip dağıtmaya devam etmektedirler.

2.4. BARAK TÜRKMENLERİNDE HALK İNANIŞLARI

İnsanlık tarihi kadar eski olan din olgusu, ilk günden itibaren insanın hep gündeminde olmuştur. İnsanın din ile olan ilişkisi karşılıklıdır. *Din, toplumun örf adetlerinden, kültürel öğelerinden ve yaşam biçiminden etkilenerek bazı değişimler gösterebildiği*²⁵⁴ gibi toplumu oluşturan kültürün oluşmasında dinin de belirli bir etkisi olmuştur. Bu dini inanışlar zamanla orijinal kaynaklardan uzaklaşarak kültür ve gelenekler içerisinde sonraki nesillere ulaşmıştır. Genel bir ifade ile toplumların hayatında önemli bir yeri olan ve kaynağı belli olmayan dini değerlere halk inanışı demek mümkündür. Bunlar ya geleneklerle nesilden nesile geçmiş veya bazı efsanevi, mitolojik, menkıbevi ve destansı unsurlar arasında günümüze taşınmıştır.²⁵⁵ Halk inanışı, halk arasında dinî kökenli olan veya olmayan ancak doğru olduğu halkın büyük kısmı tarafından kabul edilen ve bu kabul doğrultusunda uygulamalara dönüşen inanışlardır. Bu inanışlar ziyaret mekânları, nazar, uğurluluk/uğursuzluk, geçiş dönemleri vb. ile bağlantılı olarak uygulanmaktadır.²⁵⁶

“İnancı olmayan insanın yaşama gayesi ve hedefi olamaz” ilkesi gereği Türkler arasında, İslam’la tanışmadan önceleri de hayat tarzlarına bağlı olarak halk inanışları yaygın olan bir fenomendir. İslamiyet’i kabul ettikten sonra bu inanışların bir kısmını İslam’la harmanlayıp bir kısmını da olduğu gibi alıp nesilden nesile aktararak bugünlere taşımışlardır. Bugün Anadolu’nun her bölgesinde, halk inanışları din kadar değer bulmakta, bazen de dinin yerine kullanılmaktadır.

²⁵⁴ Celil Abuzer, *Dinin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkisi*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 26, Temmuz–Aralık 2011, s.146.

²⁵⁵ Mustafa Erdem., a.g.e., s.188.

²⁵⁶ <http://www.kayseri.gov.tr/halk-inanisleri>, 27.05.2019.

Dini inançların insan hayatı ve yaşayışı üzerindeki etkisi bütün toplumlar için söz konusu olup sadece Türklere mahsus değildir. Eski dinlerin ve inançların tesiri semavi dinler içerisinde her cemiyette devam etmiştir.²⁵⁷

Barak Türkmenleri arasında günümüze kadar ulaşan ve onların dini ve sosyal hayatlarında var olan halk inanışları vardır. Bazıları bugün unutulsa da bazıları hala eski şöhretini korumaktadır. Bazı uygulamalar ise sembolik olarak yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Bölgede bulunan ve Peygamber Efendimizin soyundan geldiğine inanılan kişiler saygı duyulan ve hasta olanlar için uğranılacak bir kapı olarak görülmektedir. Akrep sokması, al basması, korku gibi durumlarda bu kişilerin yanına gidilmektedir.²⁵⁸

Yine “*üzerlik*” adı verilen bitkinin nazara, “*peryavşanı*” denilen bitkinin ise birçok hastalığa şifa olduğu inancı hâkimdir. Peryavşanı bitkisinin halk arasında “kuyruk doğumuna²⁵⁹ kadar toplanan her derde deva, kuyruk doğumundan sonra toplanan kırk derde devadır”²⁶⁰ sözleri ile neredeyse her hastalık için şifa olacağına inanılmaktadır. Bu bitkilerin yanında halk hekimliğinde çeşitli hastalıklar için kullanılan başka bitki türleri de sayılmaktadır.

2.4.1. Üzerlik Tüttürmek

Sözlük manası “*bakmak, görmek; düşünmek*” olan nazar kelimesi Türkçe’de “*beğenilen bir şeye kıskançlıkla bakmak ve zarar verecek şekilde onu etkilemek*” manasında kullanılmaktadır. Kadim bir inanış olan nazar kavramı, daha çok kıskançlık duygusunun eşlik ettiği zarar verici etkiye sahip göz ve bakışla ilişkilendirilse de herhangi bir canlı yahut objeye yönelik hayranlık ve övgü sözleri de etkisi açısından nazar kapsamında görülmüştür. Eski Sümer, Bâbil, Mısır, Grek ve Roma kültürlerinin yanı sıra Sâmî, Pers, Hint ve çeşitli Avrupa kavimlerini kapsayan geniş bir coğrafya üzerinde etkili olan Nazar inancı, Hint, İran, Arap, Yahudi ve Türk kültürlerinin yanı sıra modern Avrupa, bilhassa Akdeniz ve Slav toplumlarında ve Latin Amerika’da hâlâ yaşamaktadır.²⁶¹

²⁵⁷ Yaşar Kalafât., *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarını Etkisi.*, 2.Baskı, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 1995, s.11.

²⁵⁸ Muhittin Özasan, Çiflik Köyü, Ortaokul Mezunu, 1964 Doğumlu.

²⁵⁹ Kuyruk doğumu bölgede Temmuzun son günleri için kullanılan bir terimdir.

²⁶⁰ Hacı Korkmaz, İlkokul Mezunu, 1952 Doğumlu.

²⁶¹ DİA., Nazar Maddesi, Ankara: TDV Yayıncılık, 2006, s.443-446.

Türk dünyasında da oldukça yaygın bir inanış olan nazar, Azerbaycan Türkçesi'nde “nazar (göz) daymak” Başkurt Türkçesi'nde “küz (tiyiv)”, Kazak Türkçesi'nde “köz (tiyüv, ötüv)” Kırgız Türkçesi'nde “nazar (tüşü), köz (tiyü), Özbek Türkçesi'nde “köz tegiş”, Tatar Türkçesi'nde “küz (tiyü)”, olarak isimlendirilmektedir. Türkmen Türkçesi'nde “göz (değmek)” ve Uygur Türkçesi'nde ise “köz (tağmak)”²⁶² olarak ifade bulunmaktadır. Anadolu'da da nazar için göz değmesi, nazara uğramak, göze gelmek, göz değmek, gibi isimler verilmekte olup sebebinin kıskançlık ve hasetlik olduğuna inanılmaktadır. İsabet ettiği şey'e zarar vereceğine hatta öldürebileceğine inandığı nazardan korunmak için Anadolu insanı farklı pratikler geliştirmiştir. Yöreden yöreye farklılıklar gösterse de ortak amaç nazarı bertaraf etmek veya nazarın etkisini azaltmaktır. Muska kullanmak, nazar boncuğu takmak, iğde ağacı asmak, belirli dualar okumak nazardan korunmak için yapılan bazı yöntemlerdir.

Nazarın varlığına inanan Baraklar, hem nazarın isabet etmemesi için hem de nazar değeni kurtarmak için farklı yöntemler uygulamaktadırlar. Yeni ev yapan birisi evinin kapısına nazarlık, hayvan kafası ve üzerlik otundan yapılmış nazarlıklar asmaktadır.

Üzerlik otu, nohut büyüklüğünde taneleri ve kendine has bir kokusu olan çok yıllık²⁶³ bir bitkidir. Modern tıpta kardiyovasküler etkilere sahip olduğu birçok araştırma ile ortaya konan üzerlik, geleneksel tıpta da kurt düşürücü, adet söktürücü, terletici ve yatıştırıcı olarak kullanılmaktadır. Eski dönemlerden itibaren nazara karşı koruyucu özelliği olduğuna inanılan üzerlik İslamiyet öncesi Türk halk hekimliğinde de kullanılmıştır. Osmanlı döneminde hekimlerin kullandığı üzerlik otu, Anadolu'nun birçok bölgesinde halk hekimliğinde farklı hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.²⁶⁴

Barak Türkmenleri arasında üzerlik otunun nazara karşı kişiyi koruyacağı veya nazar isabet etmiş kişiyi kurtaracağı inancı yaygındır. Üzerlik, tohumundan yapılan ve evlerin, odaların, iş yerlerinin ve arabaların bir köşesine asılan nazarlıkların yanı sıra tütsü şeklinde de kullanılmaktadır. Özellikle düğünlerde ve yeni bebek doğmuş evlerde tütsü yapılması örf haline gelmiştir.

Düğünlerde bu iş abdalların görevleri arasındadır. Tütsüyü hem düğüne mistik bir hava katmak hem de bahşiş toplamak için manilerin söylendiği bir seremoni şekline

²⁶² Yahya Mustafa Keskin, *Türk Toplumunda Nazar Olgusu ve Buna Karşı Geliştirilen Korunma ve Kurtulma Pratikleri: Elazığ Örneği*, Dini Araştırmalar, Eylül-Aralık 2008, Cilt: II, s. 32, s. 194.

²⁶³ Çok Yıllık Bitki: Yıllarca toprak üstünde ve toprak altında canlılığını sürdürebilen bitki,TDK.

²⁶⁴ Saliha Kırıcı, Serpil Demirci, Kayıran, Gonca Tokuz, *Doğu Akdeniz Bölgesinde Üzerlik (PeganumHarmala L.) Bitkisinin Tütsü Olarak Kullanımı*, Lokman Hekim Dergisi, - Lokman Hekim Journal 2018; 8 (1), s.3.

dönüştürmüşlerdir. Avuç içine aldıkları üzerlik tohumlarını bir miktar tuz ile daha önceden hazırladıkları bir kap içerisindeki ateşin üzerine atarlar. Tohumların yanması ile ortaya çıkan duman ve koku halay çekenlere ve davetlilere koklatılır, böylece düğün yapılan mekânın her tarafı dolaşarak gelin, damat ve orada bulunanların nazara karşı korunulacağına inanılmaktadır.

Nazar isabet ettiğine inanılan kişi, evin oturma odasının ortasına oturtulur. Tütsüyü yapacak kişi üzerlik tohumunu avucuna alır, kafasının üzerinde gezdirir. Daha sonra elindeki tohumları bir miktar tuz ile beraber hazırlanan içi ateş dolu kabin içerisine atar çıkan dumanı koklatır ve daha sonra evin bütün odalarına bu duman ve kokuyu gezdirir. Böylece nazar değen kişinin kurtulacağına ve evde bulunan kötü ruh ve enerjinin kaybolacağına inanılmaktadır.

Üzerlik sağaltma işlemini yaparken uygulayıcılar bazı tekerlemeler söylemektedirler:

Gargavuş Gargavuş

Nazar isen gel savuş

Atmış yetmiş çıkmış gitmiş

Sen bir yüzerliksin oba oba gezersin

Göz edenlerin gözünde çukur çıkmalar çıkarırsın

*Ezere bozara bize nazar eden bir duvara dizile.*²⁶⁵

2.4.2. Kurşun Dökmek

Halk arasında nazardan korunmak için başvurulan yöntemlerden biri de kurşun dökme âdetidir. Eski Türklerden kalan bu âdet kötü ruhlardan birinin çaldığı “kut”u (saadet unsuru) geri döndürmek için yapılan ve “kut koyma” (kut dökme) adı verilen Şamanist geleneğe dayanmaktadır.²⁶⁶ Baraklar arasında nazara uğrayan kişinin kurşun dökülmesiyle iyi olacağı inancı yaygındır. Bu ameliye kurşun dökmeye el verilmiş kadınlar tarafından icra edilir. Nazara uğradığına inanılan kişi yere oturtulur ve üzeri bir çarşaf ile örtülür. Bir eleğin içerisine soğan, tuz, terlik veya ayakkabı ve içerisi su dolu bir kap konulur. Bir kaşık

²⁶⁵ Saliha Kırıcı, Serpil Demirci, Kayıran, Gonca Tokuz, a.g.m.,s.8.

²⁶⁶ DİA. Nazar Maddesi, Ankara: TDV Yay.,2006,s.443-446.

içerisinde eritilmiş bir miktar kurşun “*Gözü değenin gözü çıksın.*” sözleri söylenerek kap içerisinde bulunan suyun içerisine atılmaktadır.²⁶⁷

Bu pratiğin en belirgin özelliklerinden birisi, kurşunların meydana getirdiği şekillerin yorumlanmasıdır. Kurşun dökme işlemini yapan kadın, kurşunun aldığı şekle bakarak nazarı degen kişinin cinsiyeti ve fiziksel özellikleri hakkında yorumlar yapmaktadır.

Kurşun ve içerisine atıldığı su, yedi yolun kesiştiği bir noktaya atılır ve böylece nazar isabet eden kişinin kurtulacağına inanılmaktadır.²⁶⁸

Kurşun dökmenin bölgede bir başka uygulanış şeklinde ise; eleğin içerisine iteği,²⁶⁹ bir parça ekmek soğan ve kurşunun döküleceği tasın içerisine de madeni para atılmaktadır. Eritilen kurşun, tasta bulunan suyun içerisine dökülür, kurşun çıkarılıp ısıtılıp, tekrar suyun içerisine atılır ve böylece bu işlem üç defa tekrar edilir. Bu işlem tamamlandıktan sonra suyun içerisindeki para bir çocuğa, ekmek ise bir köpeğe verilir. Soğan evin damına, su ise evin kapı eşiğinin altına dökülmekle²⁷⁰ nazarın bertaraf edileceğine inanılmaktadır.

2.4.3. Dövme Yaptırmak

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan “*dövme*”; Mısır, Mezopotamya, Yunanistan, Kuzey ve Orta Avrupa, Anadolu, Orta ve Güneydoğu Asya, Okyanusya, Japonya, Amerika başta olmak üzere neredeyse dünyanın bütün coğrafya ve kültürlerinde varlığını farklı şekillerle de olsa binlerce yıldan beri sürdüren bir gelenektir. Dövme, kimi zaman bir kabilenin “totemi”, kimi zaman insanları kötülükten koruyan bir “tılsım”, kimi zaman suçluların alnının “kara lekesi”, kimi zaman kölelerin satın alınmış olduğunu gösterir bir işaret olarak algılanmıştır. Kimi zaman bir “mülkiyet belgesi”, kimi zaman üst sınıfların bir “soyluluk işareti”, kimi zaman gözü pek savaşçıların “kahramanlık nişanesi”, kimi zaman sirk palyaçolarının “garabet alameti”, kimi zaman çapkın denizcilerin “vücutlarının süsü”; kimi zaman ise gençlik hareketlerinin “alt kimlik simgesi” olarak algılanmıştır. Günümüz

²⁶⁷ Münire Aslan, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1930 Doğumlu.

²⁶⁸ Münire Aslan, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1930 Doğumlu.

²⁶⁹ Un elerken dökülmemesi için yere serilen bir çeşit örtü, TDK.

²⁷⁰ Döne Çakır, Karacurun Köyü, Okur-Yazar, 1936 Doğumlu.

çağdaş sanayi toplumunda ise dövme, daha çok öne çıkan “beden süsleme” işleviyle, moda ve güzellik endüstrisinin bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir.²⁷¹

Dövme, Anadolu'nun doğusunda ve güneydoğusunda yaygın olarak rastlanan "*çizgiler ve resimlerle deriyi süsleme âdeti*"²⁷²dir. Barak Türkmenleri arasında eskiden yaygın olan bu uygulama dindarlık arttıkça cazibesini kaybetmiş ve bugün yaşı ilerlemiş Barak kadınlarında rastladığımız bir uygulamadır. El, kol, çene ve şakak gibi vücudun görünen kısımlarına yapılan dövmelerin bir kısmı Türk motifleri içerirken bir kısmının hangi mana ve işaret taşıdığı bilinmemektedir.

Kolunda ve çenesinde dövme olan Fattum Güzel, bunları kendisi daha küçük yaşta iken annesinin yaptırdığını anlatmaktadır. Dövmenin bu günkü makyaj karşılığı olduğunu ve süs amaçlı yapıldığını anlatmaktadır.

Aynı ailede iki kız kardeşten birisinin vücudunda dövme olması diğerinin vücudunda bulunmaması bu dövmelerin bazen de güzel olan kızlara nazar değmemesi için yapıldığını göstermektedir.²⁷³

Dövme işlemi, bu işte mahareti olan kadınlar yapmaktadır. Gurbet adı verilen bu kadınlar köyleri dolaşarak isteyenlere dövme yapmaktadırlar. Koyunun ödü ve çıranın isisi ile hazırladıkları karışımı, birbirine bağlı üç iğne yardımıyla vücuda zerk ederler. Köyde önceden yapılan ve beğenilen dövmeler yeni yapılacak dövmeler için model teşkil etmektedir. Yapılan bu dövmeler kalıcı olup, ölene kadar vücutta süs niteliği taşımaktadırlar.²⁷⁴

2.4.4. Delikli Taş

Tabiatta mevcut şekiller arasında taş ve kayalarda, Türklerin muhtelif fonksiyonlar kazandırmak sureti ile inanç yumağına kattığı unsurlardır. Türkler bu taş ve kayaları basit bir meta olarak görmemiş onlara bir anlam ve mana yüklemiştir. Bazen uğur getireceğine inanılarak yanında taşımış bazen de dileği kabul olsun diye bir suyun içerisine atmıştır. Bu taşlar bazen uğur bazen de bereket olarak görülmüştür. Bazen kendisini koruyacağına inanılırken bazı durumlarda da kendisine zarar vereceğine inanılmıştır. Kimi zaman

²⁷¹ Fidan Uğur Çerikan, Mehmet Rıza Alanko, *Dövme'nin Çeşitli Dillerdeki Etimolojisi ve Kısa Tarihiçesi*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 25/1, 2016, s.167.

²⁷² Sedat Veyis Örnek. (1971). "*Dövme*" maddesi, Etnoloji Sözlüğü, Ankara: Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yay., 69-70 .

²⁷³ Hanım Koçaslan, Çakıroğlu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1939 Doğumlu.

²⁷⁴ Hanım Koçaslan, Çakıroğlu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1939 Doğumlu.

hastalıklara karşı bir direnç, kimi zamanda hastalıktan kurtulmak için bir çare olduğuna inanılmıştır.²⁷⁵

Barak köylerinin bir kısmının mezarlıklarında öksürük veya boğmaca taşı ismi verilen, içerisinden en az bir çocuğun geçebileceği delikli kayalar bulunmaktadır. Hasta olan çocuk, bu kaya üzerinde bulunan deliğin içerisinden geçirilirse hastalığına şifa bulacağına inanılmaktadır.

Boğmaca hastalığına yakalanan veya aşırı derecede öksüren çocuk ailenin kadınları tarafından mezarlıkta bulunan öksürük taşının yanına getirilir. Dua ettikten sonra Allaha şifa dilenir sonra çocuk bu taşın içerisinden Fatıha Suresi okunarak geçirilir ve bu işlem üç defa tekrarlanır. Daha sonra taşın üzerine şeker ve para bırakılır.

Genelde yol kenarlarındaki mezarlıklarda olan delikli taşların üzerine para konulmasının amacı parayı ihtiyacı olan bir yolcunun alması, yolcuyu mutlu etmek ile Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak arasında bir bağ kurulmakta ve böylece hastalığa şifa bulunacağı inancı yatmaktadır.²⁷⁶

Bugün hastaneye ulaşma imkânının kolay olması, bireylerin ekonomik ve bilgi düzeylerinin artması, bu taşların şöhretini azaltsa da tamamen ortadan kaldıramamıştır. Modern tedavi yöntemlerini uygulayan Baraklar, atalarından gördüğü bu sağaltma işlemini uygulamaktadırlar. Karanfil köyü mezarlığında bulunan öksürük taşı hâlâ çocuğu hasta olan ailelerin uğradığı ve öksürük taşı inancının canlı kaldığı yerlerden birisidir.

2.4.5. Tabiat İle İlgili İnanışlar

İnsanlık tarihi boyunca, toplumun hayatında önemli bir yere sahip olan gök cisimleri ve tabiat olaylarıyla ilgili inanışlar oluşmuştur. Türk toplumu açısından bu inanışların oluşmasında sahip oldukları dini inanışların etkili olduğu bilinmektedir. Her halk inancının toplumda bir yansımalarının olduğu gibi, gök cisimleri ve tabiat olayları ile ilgili halk inanışları da kendine farklı şekil ve biçimlerde bir karşılık bulmuştur. Türk toplumunun tabiat ve tabiatteki nesnelere ile iç içe olan bir millet olması, gök cisimleri ve tabiat olaylarıyla bağlantılı olarak oluşan inanışlarda etkili olmuştur. Zira toplumun günlük yaşamıyla birebir ilgili olan

²⁷⁵ Yaşar Kalafat, a.g.e., s.45.

²⁷⁶ Hanım Koçaslan, Çakıroğlu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1939 Doğumlu.

varlıklarla ilgili inanışlar, insan hayatında önemli bir yere ve öneme sahiptir veya bir amaca matuftur.²⁷⁷

Gök cisimleri ve tabiat olayları ile ilgili halk inanışlarının Türk toplumunda önemli yansımaları bulunmaktadır. Bunlardan birisi yağmur duasıdır. Orta Asya ve Sibirya'dan Anadolu yaylalarına, köy ve kasaba gibi yerleşme alanlarına taşınan bu inanç, varlığını göçebe ve yerleşik Türk hayatında hala korumaktadır.²⁷⁸

Yağmur Allah'ın kullarına bir rahmeti, bağıışı olarak görülmüş ve rahmet olarak isimlendirilmiştir. Anadolu'da yağmurun ismi rahmettir. Eskiden yağmur yağmadığı zaman kam adı verilen din adamlarının “*yada taşı*”²⁷⁹ adını verdikleri taş sayesinde bulutları hareket ettirip yağmur ve kar yağdırdığı inancı Türkler arasında yaygın olup günümüze kadar da gelmiştir.

Geçim kaynakları çiftçilik ve hayvancılık olan Baraklar için yağmur büyük bir nimettir. Su kaynaklarına uzak olan Barak Ovası çöl sıcaklarının etkisi ile kuraklığın hat safhada olduğu bir bölgedir. Yağmurun da yağmaması bölgeyi yaşanmaz hale getirmektedir. Bu sebeple Barak köylerinde böyle günlerde bazı pratikler yapılmaktadır.

Köyün okul çağında olan çocukları büyük bir köfte leğeni alır. Topluca evleri kapı kapı dolaşırlarken hep bir ağızdan:

*“Âmmel gok gok,
Vermeyenin çörteni yok yok,
Çömçeli (büyük tahta kepçe) gelin yağ ister,
Allah'tan rahmet ister.”* şeklinde mani söylerler.

Uğradıkları her evden bulgur, salça ve yağ gibi malzemeler verilir. Bazı evlerden çocukların üzerine su serpilir. Eğer kapıya gelen çocuklara bir şey verilmez veya kapı açılmaz ise çocuklar o evin damında biriken yağmur suyunun eve zarar vermeden akmasını sağlayan

²⁷⁷ İsmet Eşmeli, *Dinler Tarihi Açısından Gök Cisimleri ve Tabiatla İlgili İnanış ve Uygulamalar*, Dini Araştırmalar, Temmuz - Aralık 2014, Cilt: 17, Sayı : 45, s.196.

²⁷⁸ Yaşar Kalafat., a.g.e., s. 113.

²⁷⁹ Yaşar Kalafat., a.g.e., s. 113.

boruyu (çörten) taşıyarak kırarlar. Toplanan malzemelerden yetişkin birisi çocuklara köfte yapar ve hep beraber yenilir. Kalan kısmı da köyün fakirlerine ikram edilir.²⁸⁰

Bir diğer pratik de yağmur duasıdır. Yağmur yağmadığı zaman bazen bir köy, bazen de birkaç köy birleşerek yağmur duasına çıkarlar. Yağmur duası için hazırlık yapılır ve suyun olduğu yüksek bir tepeye gidilir. Özellikle çocuklar ve günahsız olduğuna inandıkları kişileri önde tutarak Allah'tan yağmur yağdırması için dilekte bulunur ve dua ederler. İmamın önderlik ettiği yağmur duasında herkes ceketini ters giyer ve avuç içi yere bakacak şekilde dua ve niyazda bulunarak Allahaan yağmur yağdırması istenilmektedir.

2.4.6. Ziyaret Yerleri

Anadolu'daki veli kültürünün ve ziyaret fenomeninin kaynağı, İslamiyet öncesi Türk inançlarına dayanmaktadır. Ziyaret amacıyla gidilen türbeler, Türk kültürü ile ilgili ilk yazılı belgeler olan Orhun Kitabelerinde “*bark*” olarak geçmektedir. Buradan türbe ziyareti ile atalar kültü arasında ilişki kurulabilir. Aynı şekilde velilere ve onların kerametlerine gösterilen saygı ile Şamanizm'deki uygulamalar, hatta Şamanların durum ve faaliyetleri arasında paralellik kurmak mümkündür. İslami devrede de ata mezarlarına ziyaret, onlara hürmet gösterme ve mezarların korunması anlayışı devam etmiştir. Ayrıca güçlükler karşısında onlardan medet umulur. Yatır ve evliya türbeleri ile ilgili görülen Türk inançlarının İslami kalıplara dökülmesinde tekke ve tarikat çevresinde yetişen ve memleketin belli yerlerini dolaşan ve gittikleri çevrede yerleşip kalan dervişlerin, dede, ata ve babaların rolü büyüktür.²⁸¹

Anadolu'nun her köşesinde bir ziyaret yeri ve bu ziyaret etrafında öbekselen mistik öyküler, semboller, uygulamalar ve inanışlar mevcuttur. Diğer Türk topluluklarında olduğu gibi Baraklar arasında da ziyaret kültü canlı bir şekilde yaşatılmaktadır.

Cahit Tanyol'dan öğrendiğimize²⁸² ve sahadaki gözlemlerimize göre; eskiden neredeyse her köyün en yüksek yerinde yağmur duasına çıkıldığı, adak adandığı, kurban kesildiği ziyaret yerleri varken şuan tamamı yok olmuştur. Ziyaret yerleri yıkılsa da ziyaret fenomeni hala diridir.

²⁸⁰ Muhittin Özaslan, Çiflik Köyü, Orta Okul Mezunlu, 1964 Doğumlu.

²⁸¹ Lütfullah Elmacı. *Ziyaret Fenomeni ve Din (Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi Örneği)*, (Yüksel Lisans Tezi., Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü., 2017), s.17.

²⁸² Cahit Tanyol, a.g.m., s.204.

Barakların sıklıkla gittiği ziyaret yerleri arasında Nizip'e bağlı kale köyündeki Şih Şerif Türbesi, Oğuzeli'nde bulunan Hacı Hamza türbesi, Şanlıurfa'daki Balıklı Göl ve Halilurrahman ve İslahiye'deki Hz Ökkeşiye türbeleri bulunmaktadır. Buralar insanların ziyaret ettiği, dua ettiği ve dilekte bulunduğu, adak adadığı ve kurban kestiği ziyaret yerleridir.

Şih Şerif Türbesi: Şih şerif türbesi Gaziantep'in Nizip ilçesinin Kale Köyündedir. Burada yatan kişinin keramet sahibi bir zat olduğuna inanılmakta ve bu zatın kerametleri anlatılmaktadır. Ziyaret inancına bağlı olarak bir takım halk inanışları ortaya çıkmıştır.

Boğmaca hastalığına yakalanan çocuğun türbe penceresinden üç sefer geçirilerek iyi olacağına inanılmaktadır.²⁸³ Yine çocuğu olmayanların burada niyaz ettiği ve daha sonra erkek çocuk doğduğunda Şerif ismi verildiği anlatılmaktadır.²⁸⁴

Hacı Hamza Türbesi: Gaziantep'in Oğuzeli ilçe merkezinde bulunan Hacı Hamza türbesi küçük bir kapısı olan tek odalı bir yapıdır. Türbenin kitabesinde anlatıldığına göre günümüzden iki yüz yıl önce yaşamış olan Hacı Hamza keramet sahibi bir zattır. Halk arasında Mekke'de hac ibadetini yapmakta olan ağasına içli köfte götürdüğü böylece kerametinin ağasının anlatması ile ortaya çıktığı ve ortan kaybolduğu anlatılmaktadır.

Hacı Hamza türbesine gidenler küçük olan kapısından eğilerek girmek zorunda kalmaktadırlar. Buraya girenler dua okur ve türbe bahçesinden bir avuç toprak alırlar. Hacı Hamza türbesinin bahçesinden alınan toprak evin etrafına dökülürse o eve akrep yaklaşmaz inancı yaygındır. Bölgede akrebin çok olması sebebiyle türbe devamlı ziyaretçilerle dolmaktadır.

Balıklı Göl: Şanlıurfa ilinde bulunan ve Hz İbrahim'in ateşe atıldığı yer olarak bilinen Balıklı Göl, bölgede ziyaret kültürünün en hareketli mekânıdır. Bölge genelinde çocuğu olmayan veya üç, dört kız çocuğu olup erkek çocuğu olmayan kişiler buraya gelir ve namaz kılar, dua eder, Allaktan erkek bir çocuk isterler. Niyazının kabul olması halinde kurban keseceğini ve doğan çocuğun ismini İbrahim veya Halil koyacağını adamaktadırlar.

²⁸³ Hacı Korkmaz, Korkmazlar Köyü, İlkokul Mezunu, 1952 Doğumlu

²⁸⁴ Şerif Demir, Yeşerti Köyü, Ortaokul, 1956 Doğumlu.

Tarih boyunca Allah'a yakın olmak için çeşitli şekillerde kurbanlar takdim²⁸⁵ eden insanoğlu dilek ve istekleri içinde kurban adamaktadır. Bu sebeple türbe ziyareti ile kurban arasında bir yakınlık vardır.

Balıkli Göl ziyaretinden sonra doğan çocuğa vaat edilen isim konulmakta ve yine adanan kurban kesilmektedir. Bu sebeple bölgede İbrahim ve Halil isimlerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

Hız Ökkaşiye Türbesi: Ökkaşiye türbesi Gaziantep'in Nurdağı ilçesine bağlı Durmuşlar köyündedir. Hz Ökkaşiye'nin sahabeden olduğu ve Gaziantep'in Müslümanlar tarafından fethi sırasında şehit düştüğü rivayet edilmektedir. Peygamber efendimizin Peygamberlik mührünü gören cennetlik inancı ile veda hutbesinden sonra herkes ile helalleşen Peygamber Efendimize Hz Ökkaşiye: “*Ya Resulullah Uhut Savaşında bana kırbaç vurmıştunuz hakkımı ancak kısasla ödeşirim.*” der. Hz Peygamber elindeki kırbağı uzatarak alıp sırtına vurmasını söyler. Hz Ökkaşi'ye sırtı çıplak vaziyette iken vurduğunu söyleyerek sırtını açtırır, Peygamberlik mührünü görür ve öper. Böylece Ökkaşiyenin maksadının ne olduğu anlaşılmaktadır.²⁸⁶

Farklı maksatlarla türbeye gelen ziyaretçiler, özellikle erkek çocuğu olmayan ailelerin geldiği ziyaret yerleri arasındadır. Türbeye gelenler, isteklerinin kabul edilmesi ümidi ile Allaha niyazda bulunurlar. Ziyaretten sonra doğan çocuk erkek olursa Ökkeş ismini koyarlar ayrıca kurban da kesmektedirler. Bölgede Ökkeş ismi yaygın olarak görülmektedir

2.5. BARAK TÜRKMENLERİNİN KÜLTÜREL HAYATI

Barakların, örf, adet ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olmaları, kültürlerini gelecek nesillere bırakılacak bir miras olarak görmeleri ve kapalı bir toplum olmaları kültürlerini büyük oranda koruyarak günümüze kadar getirmelerini sağlamıştır. Orta Asya'dan Horasan'a oradan da bu günkü yaşadıkları Karkamış ilçesine getirdikleri Türk töre ve geleneklerini bir sonraki nesile taşıma gayreti ve çabasında olan Baraklar; önüne kattığı her şeyi “*doğayı, toplumları ve kültürleri çok hızlı bir biçimde tahrip etmeye başlayan küreselleşmeye*”²⁸⁷ karşı kültürlerini korumak için büyük çaba harcamaktadırlar. Kültürlerini asırlar süren yokluk,

²⁸⁵ Hasan Coşkun. *Sivas Alevilerinin Din Anlayışına Sosyolojik Bir Bakış*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Tokat 2015, Cilt III. Sayı I, s.225.

²⁸⁶ <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecek/okkesiye-hazretleri-turbesi>, 15.06.2019.

²⁸⁷ Hasan Coşkun. “*Küreselleşme Sürecinde Din*”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Tokat 2017, Cilt V, Sayı:2. s.122.

kıtlık, göç ve sürgünlere karşı bozulmadan koruyan ve aktaran Baraklar, küreselleşme karşısında aciz kalmış durumdadırlar. Bugün bazı pratikler hurafe olarak isimlendirilip terkedilmiş, bazıları modernlik karşısında ilkel kalmış, bazıları ise sadece sembolik olarak uygulanmaktadır. Bütün zorluklara ve etkenlere karşı Baraklar, isimleri ile özdeşleşen Türkmen kültürünü örf, adet, gelenek ve türküleri ile yaşatmaya ve sonraki nesillere aktarmaya gayret etmektedirler.

2.5.1. Barak Odaları

Barak Türkmen kültürünün temelini oluşturan Barak oda geleneği, Barak Türkmenlerinin kültürlerini bir sonraki nesillere aktarmalarında etkisi çok büyük olan bir ögedir. Türkmenlerin göçebelikten yerleşik hayata geçmeleri ile oba beyinin otağı aşiret beyinin odasına dönüşmüştür. Otağın fonksiyonu odaya aktarılmıştır. Oda; aşiret beyinin boy adına oturduğu, misafirlerin ağırlandığı, kararların alındığı, davaların hükme bağlandığı yer olmuştur.

Barak odaları Anadolu'daki köy odaları gibi köyün ortak malı değildir, her odanın bir sahibi vardır. Başka bir ifade ile her boy'un bir odası vardır. Önceleri sadece aşiretin liderinin odası olsa da bugün maddi imkânı olan her ailenin bir odası bulunmaktadır. Odası olan için oda sahibi terimi kullanılır ancak her odası olan oda sahibi sayılmamaktadır. Bu terim bulunduğu topluluğa liderlik eden, odası devamlı açık ve toplum içerisinde itibarı olan kişiler için kullanılmaktadır.²⁸⁸

Oda evden tamamen bağımsızdır. Kendi evinin ve komşusunun evinin mahremine dikkat edilerek inşa edilmektedir. Odalar küçük bir konut niteliğindedir. Uzunca bir salon küçük bir mutfak ve lavabodan oluşmalıdır; misafirin yeme içme ve yatma ihtiyacına cevap vermelidir. Salonun başucunda şömineye benzer ocaklık vardır. Burada barak kültürüne, yerleşik hayata geçtikten sonra dâhil olan acı kahve yapılmakta ve misafirlere ikram edilmektedir. Şöminenin üzerinde küçükten büyüğe sıralanmış acı kahve sürahileri vardır. Acı kahve, yapılması uzun ve çok emek isteyen bir kahve türüdür. Acı kahve özel misafirler için yapılır ve ikram edilir. Kahve yapılırken ve ikram edilirken uyulması gereken örf ve adetler bulunmaktadır. Kahve yeşil olarak alınır, kahve tavaında kavrulur ve Kahve dibeğinde döğülür. Daha sonra ibriklerde kaynatılır, bir ibrikten diğerine süzülerek içilecek kıvama getirilir. Kahveyi yapan kişi kahveyi dağıtmak için özel bir cezveye koyar ve misafirlerin

²⁸⁸ İlyas Göğebakan, Alaçalı Köyü, Lisansüstü, 1969 Doğumlu.

önünde ilk önce kendisi tadına bakarak kahvenin hoş ve güvenli olduğunu ifade eder. İki fincan ile dağıtılan kahveyi, odanın en başında oturan kişiden başlamak üzere sona doğru bir sağa bir sola olacak şekilde ikram edilir. Kahveyi içen kahve fincanını ikram edene uzatması adetten olup fincanı yere bırakmak oda sahibine hakaret manasına gelebilmektedir. Kahveyi içen kişinin fincanı uzatmasından oda sahibi tekrar kahve isteyip istemediğini anlamaktadır. Misafire üç defa kahve vermek adettendir, ancak üst üste üç kez verilmez. Birincisi odaya yeni girdiğinde hoş geldin manasında, ikincisi yemek yedikten sonra üçüncü fincan ise misafir kalmaya karar verdiğinde gülerek git manası taşımaktadır.

Odada misafirlere hizmeti ailenin erkekleri yapmaktadır. Kadınlar asla bu odalara girememektedir. Yöresel meclis fonksiyonu gören barak odalarının örf tarafından belirlenmiş kuralları vardır. Odanın giriş kısmı açık “U” şeklinde bir oturma planı vardır. Meclisin en büyüğü veya itibarlısı başköşeye oturur. Yaş ve toplumdaki durumuna göre uç kısma doğru devam eder. Yaşı küçük olan aile fertleri ise en sona oturmaktadırlar. En başta oturan kişiler sohbet ederken uç kısımda olanlar susar ve dinlerler. En sonda oturanların görevi odada bulunanlara hizmet etmektir. Aşiretin bütün üyeleri akşam olduğu zaman muhakkak odaya gitmek zorundadır. Bir kişi akşam gelmediği zaman odaya çağırılır ve gelmeme sebebi sorulur. Baraklarda kadınların erkeklerle aynı mecliste oturmaları pek hoş karşılanmaz. O sebeple oda sahipleri sabah erken kalkar ve bir işyeri edası ile odayı açar, çayı ateşe koyar ve acı kahve yapmak için hazırlıklara başlar. Çünkü acı kahve özel misafirlere ikram edilecek kadar değerli olduğu kadar, yapılması da bir o kadar uzun süren bir içecektir. Belki de onu bu kadar kıymetli kılan verilen emeğin ve zamanın fazla oluşudur.

Odada yemek yeme düzeni oturma düzeni gibidir. En başta meclisin en yaşlı ve en itibarlısı en sonda ise küçükleri oturmaktadır. Gelen her bir misafir için yeni bir yemek yapılır. Kesilen hayvanın kafası muhakkak sofraya getirilir. Adil Tiryaki: *“Kesilen hayvanın kellesinin sofraya gelmesi ile misafirin değerini göstermek arasında bir ilişki olduğunu anlatmıştır. Böyle yapılarak misafire kendisi için kaç hayvan kesildiği gösterilir. Hayvanın kellesini en başta oturan kişinin önüne koymak yine misafire verilen değeri ifade etmektedir.”* der.

Bu odalar adeta birer kültür yuvalarıdır. Barak kültürünün örf ve adetlerinin bir sonraki nesillere aktarım merkezidir. Odalarda yapılan sohbet ve eğlenceler genelde barakların tarihte yaşadıkları olayları anlatan hikâye, destan, ağıt ve türkülerden oluşmaktadır. Barak gençleri odanın giriş kısmına oturarak başladıkları eğimi üst köşeye oturma zamanları

gelene kadar tamamlarlar ve bunu “*barak üniversitesinden mezun olmak*” tabiri ile ifade ederler. Kültürel formun dışında hareket edenler için cemaat (oda) görmemiş tabiri kullanılmaktadır.²⁸⁹

Barak odaları aşiret içerisinde kavga edenlerin barıştırıldığı bir mekândır. Aile büyükleri kavga eden kişilere müdahale ederek aralarındaki ihtilafı çözülmekte ve barışı sağlamaktadır. İki kişi ya da grup bir konuda anlaşmazlığa düştüğü zaman çevredeki hatırı sayılır kişilerden yardım istenir ya da akrabalar devreye girerek “*cemaat olmak*”²⁹⁰ şeklinde ifade edilen toplantıyı tertip ederler ve aralarındaki davayı öğrenerek bir hüküm verirler; artık o kişiler verilen hükmün dışına çıkamaz, çıkarsa da dışlanır. “*Cemaatin sözüne muhalif hareket edecek kişi bir daha cemaate alınmaz.*”²⁹¹ Kan davalarının, alacak verecek gibi davaların çözüme ulaştığı meclislerin sonunda aşiretin ileri gelenleri kurban keser ve yemek verirler. Odaların bu fonksiyonu sayesinde Barakların yaşadığı köylerde pek adli makamlara ulaşan davalara rastlanılmamaktadır.²⁹²

Barak Odaları devamlı açıktır. Önceden arayıp randevu almaya gerek yoktur. İçeri giren kişi tanrı misafiri olarak görülür, üç gün boyunca ağırlanır, ikram edilir niçin geldiği sorulmaz. Bu âdeti bilen kişi üç gün içerisinde ya derdini anlatmakta ya da odadan ayrılmaktadır.

Odalar okulun olmadığı köylerde okul görevi görmüş, köye gelen öğretmenler odaları derslik olarak kullanmışlardır. Yine camii olmayan köyler için odalar cami ve din eğitimin verildiği birer kurs olmuştur. Bazen de imam ve öğretmenlerin kaldığı lojman olarak kullanılmıştır.

Bugün bu odaların bir kısmı yıkılmış bir kısmı ise aşiret liderlerinin torunları tarafından tadilat yapılarak kullanılmaktadır. Her ne kadar odalar eski şöhret ve cazibesinden uzakta olsa da, bazı odalardan sabahları kahve dibeğinin sesi yankılanmakta ve acı kahve yine bu kültürü yaşatmak isteyen kişilerin elinden içilecekleri misafirlerini beklemektedir. Odaya gelen misafirler örfü göre ağırlandırılmaktadır. Eskisi kadar toplum üzerinde kontrol fonksiyonu olmasa da odalar, yine davaların konuşulup karara bağlandığı bir merkez olma özelliğini devam ettirmektedirler.

²⁸⁹ Mehmet İrfan Çakır, Karacurun Köyü, Ortaokul Mezunu, 1959 Doğumlu.

²⁹⁰ İlyas Göğebakan, Alaçalı Köyü, Lisansüstü, 1969 Doğumlu.

²⁹¹ Mehmet Demir, Arıkdere Köyü, Lise Mezunu, 1972 Doğumlu.

²⁹² Ahmet Tiryaki, Balaban Köyü, Lise Mezunu, 1955 Doğumlu.

2.5.2. Sözlü Edebiyat ve Örnekleri

Barak Türkmenlerinin zengin bir halk edebiyatı repertuarı vardır. Orta Asya'dan bugün meskûn oldukları coğrafyaya gelene kadar yaşadıkları göçler, aşiret içi çekişmeler, diğer aşiretlerle girdikleri mücadeleler ile acılarını, çilelerini, sevinçlerini, mertliklerini ve kahramanlıklarını destanlaştırmış; yaşadıklarını hatırd tutmak adına türküler ve ağıtlara konu etmişlerdir. Bu ağıt ve türküler oda meclislerinde düğün ve eğlence ortamlarında devamlı söyleyerek yaşanan acı tatlı hatıraların diri tutulmasını sağlamışlardır. Böylece sözlü halk edebiyatının en güzel ve bozulmamış örneği olan Barak Türkmen kültürünün sağlam bir şekilde bu günlere ulaşması sağlanmıştır.

Sözlü edebiyatın en belirgin örnekleri oda meclislerinin vazgeçilmezi hikâye, destan, ağıt ve türkülerdir. Son zamanlara kadar odalarda televizyon olmaması aşiret içi iletişimi güçlü kılarken bir taraftan da sözlü edebiyatın gelişmesine yardımcı olmuştur. Odaların aranılanları ozanlar ve hikâyeciler olmuştur. Köylerde özellikle de göç esnasında yaşanan olayları hikâyeleştirerek anlatan kişiler odaların aranılanları olmuştur. Hikâye ve destanlar, özellikle uzun kış gecelerinde odalarda toplanan aşiret üyeleri için hem eğlence hem de örf, adet ve geleneklerini öğrenecekleri birer ders niteliği taşımaktadır.²⁹³

Odalarda en fazla rağbet gören: Köroğlu, Hurşit ve Karacaoğlan gibi kahramanlık, Arzu ile Kamber, Ferhat ile Şirin gibi aşk hikâyeleri ve Hz Alinin yiğitliğini anlatan kıssalardır. Baraklar odalarda anlatılan bu hikâye ve kıssalara karşı büyük ilgi duymaktadırlar. Saatlerce süren bu hikâyeler odaların en önemli etkinlikleri arasında sayılmaktadır.²⁹⁴

Oda meclislerinin bir diğer eğlencesi de ozanların söylediği ağıt ve iskân türküleridir.²⁹⁵ Türküler barak kültürünün taşıyıcısıdır. Çünkü türkülerdeki motif göç ve iskân üzerinedir.

2.5.3. Barak Türküleri ve Halk Ozanları

Türk kelimesinin nispet eki olarak “*Türki*” şeklinde oluştuğu türkü, daha sonra Türkçe söyleyişe uydurulduğu kanaati yaygın olan Türküler, sözlü gelenekte oluşup gelişen, çağdan çağa ve yöreden yöreye değişip zenginleşen ve ezgi eşliğinde söylenen şiiirlerdir.²⁹⁶

²⁹³ Mehmet Çağlayan, Teketaşı Köyü, İlkokul Mezunu, 1945 Doğumlu.

²⁹⁴ Mehmet Çağlayan, Teketaşı Köyü, İlkokul Mezunu, 1945 Doğumlu.

²⁹⁵ İbrahim Tike, Öncüler Köyü, İlkokul Mezunu, 1952 Doğumlu.

Kültür ve medeniyetimizin genetik şifrelerini taşıyan türküler, Türk toplumunun özelliklerini, tarihini, gelenek ve göreneklerini en güzel şekilde yansıtan unsurlardandır. İnsana ait tüm duyguları içeren türküler, aynı zamanda Türk toplumunun kültürel ve sosyoekonomik yaşamını yansıtan değerlerdir. Türküler binlerce yıldır, doğumdan mezara dek Türk halkının dili, yâreni, sevinci, feryadı, mesajı, şikâyeti ve tercümanı olmuştur.²⁹⁷

“*Türk insanının yazılmayan romanı olan türküler*”²⁹⁸ canlı birer tarih gibidir. Barak Türkmenlerine dair en kapsamlı bilgiler türkülerden öğrenilmektedir. Baraklara dair ne varsa türkülere yansımıştır. Tarihleri, aşiretler arası çekişmeler, yaşanan kıtlık ve yokluklar, sürgün ve asırlar süren göçler, kahramanlıklar ve aşklar barak türkülerinin temasını oluşturmuştur.

Genelde, anonim olan Barak türkülerinin baraklar arasında çok sayıda icra edicisi bulunmaktadır. Kendi halk türkülerini çok iyi söyleyen Baraklar, ozanların eskiden söyledikleri türkülerini onların söylediği şekilde söylemeye özen gösterirler. Söyleyiş yakınlığı sebebiyle Bozlaklara benzetilse de gerek gırtlak yapısı gerekse söyleyiş şekli olarak farklıdır. Barak türkülerini Barak Havası adı ile müzik literatürüne girmiştir.²⁹⁹

Türklerde ozanlar toplumun yaşadığı acı ve sevinçleri, keder ve hüznü onlarla beraber yaşamışlar, söyledikleri türkülerle hem acı ve sevinçlerine ortak olmuşlar hem de bu olayları hafızlarda tutarak kayıt altına almışlardır. Ozanlar bir bakıma tarih kayıtçılığı ve taşıyıcılığı görevi üstlenmişlerdir.

Barak boyu içerisinde göç ve iskân faaliyeti esnasında aralarında ozanlar da bulunmaktadır. Öyle ki göç ile alakalı kayıtlara baktığımızda seksen dört bin hanenin dört bininin müzikle uğraşan kişiler olduğunu görülmektedir. Yine kaynaklara baktığımızda Boy Bey’inin yanında her zaman ozanlar bulunmaktadır. Olayları türküleştirme görevini ozanlara Boy Bey’inin verdiği anlaşılmaktadır. Barak türkülerinde, Orta Asya’dan Horasan’a, Horasan’dan Sivas-Yozgat’a, buralardan Rakka’ya, Rakka’dan buldukları bölgelere ait motifler görülmektedir.

Türkülerin ana temasını iskân oluşturmaktadır. İskânların Baraklara özgü söyleyiş şekli bulunmaktadır. Halk arasında “*ışken ağzı*” olarak tanımlanan iskân türkülerini kısa birer

²⁹⁶ DİA, Türkü Maddesi, Ankara: TDV Yay., 2012, s.611-612.

²⁹⁷ Feyzan Göher Vural, *Türk Kültürünün Aynası: Türküler*, e-Journal of New World Sciences Academy 2011, Volume: 6, Number: 3, Article Number:D0068, s.409-410.

²⁹⁸ Bayram Bilge Tokel, *Biz Bu Türküleri Sokakta Bulmadık*, Ocak 2010 - Yıl 99 - Sayı 269.

²⁹⁹ Mehmet, Demir, Arıkdere Köyü, Lise Mezunu, 1972 Doğumlu.

tarih niteliğindedir. Halk türkülerini çok iyi bilen Baraklar Horasandan getirdikleri âşıklık geleneğini devam ettirmektedirler.³⁰⁰

Barak dertlisi, İskân, Öksüz oğlan, Ali paşa, Bilal Bey, Beyveled, Beymayii, Hurşit, Ezogelin, Döne Gelin, Haco Gelin, Gündeşlioğlu ve Leylim başlıca Barak türküleridir.

Dedemoğlu, Daşbaşoğlu, Gündeşoğlu, Kılınçoğlu, Kul Hüseyin, Kul Haydar, Kul Sadin, Öksüz Oğlan, Mehmet Bey, Miskin Ali, Karacaoğlan gibi âşıklar Barak Türkmenlerinin sahip çıktığı ve saygı ile yâd ettiği halk ozanlarıdır.

Karacaoğlan dışında saydığımız halk ozanlarının Barak Türkmen'i olduğu konusunda şüphe yoktur. Barakların kendilerinden saydıkları Karacaoğlan'a, neredeyse Anadolu'nun her yerinde sahip çıkılmaktadır. Karacaoğlan'ın Baraklarla irtibatını Mehmet Ali Yıldırım şöyle anlatıyor: Baraklar ile Varsaklar aynı kökene dayanmaktadır. Varsak Türkmen'i olan Karacaoğlan'ın Baraklar arasında destansı bir önemi vardır. Aynı şekilde Karacaoğlan da Baraklara ve Antep iline karşı sevgi ve ilgisinin olduğunu şiirleriyle dile getirmiştir.³⁰¹ Farklı rivayet ve görüşler olsa da Karacaoğlan'ın bir Türkmen ozanı olduğu ve Baraklar arasında bir süre kaldığı söylenmektedir.

Karacaoğlan'dan alınan bir Barak ve Türkmen Türküsünün³⁰² sözleri şöyledir:

*Bitti mi ola Şam ilinin gülleri
Aştı mı ola Siyeç'inden dalları
O sefil Yakub'un şirin dilleri
Yakup sana selam saldı Turna kız*

*Bir ağaçta biter kırk yanal alma
Bitti mi ola Şam ilinin lâlesi
Gitti mi ola elâ gözün sürmesi
O sefil Yakub'un telli turnası
Yakup sana selam saldı Turna kız*

³⁰⁰ Gülден Zeyrek, a.g.e., s.86

³⁰¹ Mehmet Ali Yıldırım, a.g.e., s.80.

³⁰² Naci Kumahmetoğlu, "Türkmen Barakları", Türk Etnografya Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1963, Sayı:6, s.58.

*Turna ne gezersin Kekliceğin dışında
Zagal avcı gezer senin peşinde
Uzak değil Akpınar'ın başında
Yakup sana selam saldı Turna kız*

*Karacaoğlan gezer Kekliceğin dışında
Gündüz hayalinde gece düşünde
Yeni girmiş on üç on dört yaşına
Yakup sana selam saldı Turna kız.*

Baraklar arasında söylenen bir başka Karacaoğlan türküsü de şöyledir.³⁰³

*Çıktım kırklar dağın seyran eyledim,
Sallanarak gider yolu Hama'nın.
Yel vurdukça dertli dolap iniler,
Burcu burcu kokar gülü Hama'nın.*

*Heves kaldım pınarının başına,
Altın yağmış toprağına, taşına.
Ulu Cami'nin de kandil başına,
Altın şamdani da yanar Hama'nın.*

*Kudretinden yapılmıştır yapısı,
Kalem kaşlı güzellerin hepsi.
Aldı beni çarşısının kokusu,
Çarşılarda gülü kokar Hama'nın.*

*Karac'oğlan der ki: Kal benim yurdum,
Terk ettiğim sılayı burda buldum.
Güzeli çok diye eğlendim kaldım,
Kalem kaşlı güzelleri Hama'nın.*

³⁰³ Mehmet Ali Yıldırım., a.g.e.,s.85.

2.5.4. Düğünlerde Oynanan Halk Oyunları

Barak düğünleri folklorik olarak zengin bir yapıya sahiptir. Düğünün en belirgin unsuru olan halayda, Barak kültürünün bütün unsurları mevcuttur. Halay kavramını, ay ve güneş yani gök inancı ile bağdaştırmak mümkündür. Şöyle ki halayı oluşturan iki ana öge yuvarlaklık ve dönmedir. Bütün Türk oyunlarının temelinde bu iki unsur yatmaktadır. İslam inancından sonra “*semah*” biçimine dönüşen ibadetlerde eski gök inancının izleri görülmektedir. Ayrıca Türkler tarafından kutsal sayılan ve adını ardıçtan alan kabaardıç, kabağ “kaba” ağır halay oyunlarının esin kaynağı olmuştur. Bu oyun Baraklarda göç yaşamını da içeren Hasan Dağı ve Horani ağır havalarda görülmektedir. Şirvani düz ovaya inmenin sevincini anlatırken, üçayak yere sahiplenmeyi vurgulamaktadır.³⁰⁴

Barakta halk oyunları ikiye ayrılır. İkisi de erkeklerin başta kadınların sonda olduğu ve el ele tutarak oynanan halaylardır. Birisi davul zurna eşliğinde oynanır diğeri ise davul zurna olmadan oynanan “*leylim halayı*”dır. Davul zurna ile oynanan oyunda oyunu çok iyi bilen bir kişi başa geçer ve davula göre ritim tutar. Halayın başında bulunan kişi erkektir ve bunun görevi “*baş çekme*”dir. Kadınların baş çekme adedi yoktur. Genellikle çok ağır oynanan bu oyunda başı çeken kişi halayı idare etmektedir.³⁰⁵

Düğünlerde oynanan diğer oyunlar: “*Hasan Dağı, Mısırı, Halebi, Barazi, Cem Düzü, Tam Kaba, Yarım Kaba...*” bunlar ağır oynanır. “*Şirvani, Cezayir, Üç Ayak, Meryemo*” ise hareketlidir. Leylim oyununda ise davul zurna olmaz. Erkekler başta kadınlar arkada yarım ay şeklinde erkeklerden birisi türkü söyler diğerleri de aynı makamda tekrarlar.³⁰⁶

Barak folklorunda ferdi olarak oynanan oyun görülmemektedir. Oyun ritimleri Anadolu'nun diğer bölgelerindeki oyun stillerinden farklıdır. Kına gecelerinde ve güveyi donatmada tek ya da ikişerli gruplar halinde oynama durumu olabilmektedir. Genel olarak folklorun doğal özelliklerinden birisi de giyilen kıyafettir. Bu hususa Barak'ta çok önem verilir. Rengârenk bu geleneksel kıyafetler içerisinde Barak oyunlarının cezbediciliği kabul edilir bir gerçektir.³⁰⁷

³⁰⁴ a.g.e., s.73.

³⁰⁵ *Tarihi ve Kültürü ile Barak*, Karkamış Kaymakamlığı, 2006, s.38, İlyas Gögebakan, Alaçalı Köyü, Lisansüstü, 1969 Doğumlu.

³⁰⁶ a.g.e., s.38, Ahmet Tiryaki, Balaban Köyü, Lise Mezunu, 1955 Doğumlu.

³⁰⁷ Karkamış Kaymakamlığı, 2006, s.38.

Barak yaşam tarzı, sadece türkü ve ağıtlara değil halk oyunlarına da yansımıştır. Bunun en belirgin örneği Hasan Dağı oyunudur. Kültürel temelleri olan ve bir yaşam tarzını anlatan oyun, barak halk oyunlarının temelini ve mantığını anlatmaktadır.³⁰⁸

Hasan Dağı bir ağır hava halk oyunudur. Başu obanın en yaşlısı veya beyi çeker. Davul zurna çalmaya başladıktan sonra en az yarım dakika hareketsiz beklenir. Beklerken başlar öne eğiktir ve bir nevi geçmişı yâd etmek söz konusudur. Daha sonra halay başu ağır ağır adım atmaya başlar. Bu esnada halayda bulunanlar hareketsiz beklerler. Bir müddet sonra sırasıyla ikinci, üçüncü ve böyle devam ederek yavaş yavaş herkes hareket etmeye başlar. Halayın böyle yavaş yavaş hareket etmesi göç katarının kalkışını tasvir eder. Halay kervan gibi teker teker kalkar. Halay başu devenin diz çöküşünü önce sağa sonra sola diz vurur. Kadınlar göç nizamına uygun bir şekilde halayın sonunda erkeklerden sonra el tutar. Oyunun ritmine göre halay başu kartalın kanatlarını çırpması gibi kollarını açar ve etrafında döner. Halay esnasında kadınlar zılgıt çeker. Zorlukları çileleri anlatan halayın akabinde “Şirvani” gibi oyunlar düze çıkışın sevincini ve neşesini yansıtmaktadır.³⁰⁹

2.5.5. Oyun ve Eğlence

Oyunlar, çocukların bireysel ve sosyal gelişimleri için oldukça önemlidir. Toplumun ekonomik yapısı, yaşam koşulları, toplumsal inançlar ve değerler oyun kültürünü ve çeşitlerini belirlemektedir. Çocuk oyunları, çocukların zekâlarının ürünüdür. Buna bağlı olarak millî kültürün, dolayısıyla halk kültürünün çok önemli bir bölümüdür. Türk kültürünün yazılı ve sözlü kaynaklarının çoğunda çocuk oyunların rastlamak mümkündür.³¹⁰

Oyunların bireyleri eğlendirmesinin yanında oynayanları sosyalleştirme ve kaynaştırma gibi bir fonksiyonu da vardır. Geleneksel Barak halk kültüründe her yaş grubuna göre değişik oyunlar bulunmaktadır. Çıldır, Darabil,³¹¹ Zılley, Güç, Hah, Mangala ve Höl³¹² bu oyunlardan bazılarıdır. Oyunları Konargöçer hayat tarzlarına uygun güç, zekâ ve pratikliği ön plana çıkarmaktadır.

³⁰⁸ Mehmet Ali Yıldırım., a.g.e., s.75.

³⁰⁹ a.g.e., s.75.

³¹⁰ Savaş Şahin, *Afganistan Türkmenlerinin Kültüründe Çocuk Oyunlar*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 40 (2016), s.262.

³¹¹ Mehmet Ali Yıldırım, a.g.e., s.66-69.

³¹² Hacı Korkmaz, Korkmazlar Köyü, İlkokul Mezunu, 1952 Doğumlu.

Mangala: 4000 yıllık bir geçmişe sahip olan mangala oyunu unutulmaya yüz tutmuş Türklerin oynadığı en eski zekâ ve strateji oyunudur. Mangala Türk zekâ ve strateji oyunu ile ilgili tarihi araştırmalar oyunun Sakalar, Hunlar ve Göktürkler döneminde oynandığını göstermektedir. Günümüzde pek çok Türk halkında unutilan bu oyun, konargöçer bozkır hayatını son yüzyıllara kadar devam ettiren Kazak, Kırgız, Türkmen ve Altay gibi bazı Türk halkları arasında günümüze kadar gelmiştir. Türkler yerleşik hayata geçip şehirlerde yaşamaya başladıktan sonra da bu oyunu oynamaya devam etmişlerdir. Nitekim Karahanlılar, Selçuklular ve nihayet Osmanlıların da Mangala adıyla oyunu devam ettirdiği görülmektedir. Bunu XVI. yüzyıla ait Osmanlı minyatürlerinden de izlemek mümkündür.³¹³

Mangala oyununun adı Baraklar arasında mangal olarak isimlendirilmektedir. Mangala tahtası, ceviz veya dut ağacından dikdörtgen şeklinde kesilmiş üzerine on dört adet oyuk yapılmış bir tahtadır. Oyun iki oyuncu ve seksen dört taş ile oynanır. Oyuna kimin önce başlayacağı kura ile tespit edilir, rakibin taşlarını toplamaya yönelik Türklerin kültürüne ait folklorik detayları olan bir zekâ oyunudur. Oyun sonunda en fazla taş toplayan oyunu kazanmaktadır.³¹⁴

Türk eğlence kültürünün önemli objelerinden olan Mangala, Baraklar arasında eskiden olduğu kadar rağbet göremese de, hala bazı köylerde yaşlı ve orta yaşlı erkeklerin oynadığı bir oyundur. Arıkdere köyünde mangala oyununu erkeklerin büyük bir kısmı bilmekte ve oynamaktadır.³¹⁵

Höl: Höl oyunu eskiden her köyde özel alanların oluşturulduğu güç ve çevikliğin ön plana çıktığı bir oyundur. Buz hokeyinin ilkel şekli olarak tanımlanan oyun, on birer kişilik iki takım halinde oynanmaktadır. Oyunun mantığı ellerinde zindiyen ağacından yapılmış sopaları olan oyuncular yine ağaç ya da taştan yapılmış topu, sopaları kullanarak rakip takımın kalesinden içeri geçirmektir. Seyirlik harman oyunu statüsünde olan oyun Barakların eğlence hayatının hem oynayan hem de izleyenler açısından vaz geçilmezleri arasında sayılmaktadır.³¹⁶

Barakların eğlence hayatına baktığımızda oynanan oyunlar onları bir arada tutmaya ve beraber hareket etmelerini sağlamaya yöneliktir. Askeri bir talim niteliğinde olan oyunlar

³¹³ http://nefilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/13/741273/dosyalar/2017_07/31162240_Mangala.pdf
25.06.2019.

³¹⁴ Mustafa Demir, Arıkdere Köyü, İlkokul Mezunu, 1958 Doğumlu.

³¹⁵ Mustafa Demir, Arıkdere Köyü, İlkokul Mezunu, 1958 Doğumlu.

³¹⁶ Sadin Yıldırım, Eceler Köyü, Ortaokul Mezunu, 1956 Doğumlu.

aşiret içerisindeki bağları güçlendirirken aynı zamanda beden ve ruhen sağlıklı ve güçlü olmalarını da sağlamaktadır.

2.5.6. Giyim

Anadolu Türkmen giyimleri günümüze kadar gelmiş kültür hazineleridir. Bunlar geçmiş yüzyıllar içerisinde oluşmuş giyim kuşam uygarlığının örnekleridir. Anadolu’da bugün bile geleneklerin yaşatıldığı bölgelerde kadınlar, geleneksel giysilerini gündelik yaşantılarında kullanmaktadırlar.³¹⁷

Genel olarak geleneksel giysiler cazibesini kaybetmiştir. Artık düğünlerde giymek için veya bir hatıra olarak saklanmaktadır. Anadolu Türkmen kültürü içerisinde modernleşmeye en hızlı şekilde yenilen giyim kültürü olmuştur. Erkeklerle nazaran kadınların geleneksel giyim kültürüne daha bağlı kalmalarının sebebi kadının sosyal hayattaki varlığı ile orantılıdır. Kırsalda kadının geleneksel giyindiği şehirleşme ile uzaklaştığı modern giyim tarzını benimsediği görülmektedir.

Türkmen kültüründe giyim, bireyin inancını, ruh halini, medeni durumunu, toplum içerisindeki statüsünü yansıtmaktadır. Özellikle de kadının evli, bekâr veya dul, sevinçli veya matemli, köylü veya şehirli olduğu giyiminden anlaşılmaktadır.

Barak Türkmenleri örf ve adetlerine her ne kadar bağlı kalsalar da giyim konusunda modernleşmeye yenilmişlerdir. Bu yenilme ilk önce erkeklerde başlamış daha sonra kadınların giyim tarzına da yansımıştır.

Barak kadınlarında eskiden olduğu gibi bugün de peçe, çarşaf görülmez, yüzlerini kapatmazlar. Güzel ve temiz giyinirler. Misafir ağırlamakta gösterdikleri titizliği giyim konusunda da görmek mümkündür. Kadınlar toplum içerisine çıkacakları zaman giyim ve süslenme konusunda hassastırlar.

Barak Türkmenlerinde eskiden kadın ve erkeklerin geleneksel giysileri ve kendilerine has giyim tarzları vardır. Geline nokta eski giyim geleneği büyük ölçüde değişmiştir ve eski giyim tarzı belirli ve özel günlerde giyilen nostaljik birer obje veya hatıra olarak saklanmaktadır.

³¹⁷ Gülden Zeyrek., a.g.e. s.78.

Önceleri erkekler başlarına fes onun üzerine “*ahmediye*” denilen bir nevi başörtüsü sararlardı. Durumu zengin olanlar ise ipekli Trabulus bağlarlardı. Uzun entari tipi fistan giyilir bunun altında da beyaz bezden dikilmiş şalvar tipi bir giysi olurdu. Kışın ve özellikle çalışırken aba giymek bir gelenektir.³¹⁸ Bugün çoğunlukla pantolon, şalvar ve ceket giyilmektedir. Eskiden yaşlılar başlarına şapka takardı. Ancak yeni nesilde şapka takma geleneği görülmemektedir. Eskiden ayağa yemeni giyilirdi, bugün her ne kadar yaşlı olanlar rahatlığından dolayı yemeniyi tercih etseler de gençler arasında rağbet görmemektedir.

Barak kadınları, eskiden başlarını iki başörtüsüyle bağlardı. Birinci örtüyle baş ve boyun kısmı kapatılırken ikinci örtü bunun üzerine bir şerit gibi bağlanır ki buna “*alın “ya da” baş bağlama*” denilir. Geleneksel Barak kadın giysi tarzı üç etektir. Bu kıyafet adından anlaşılacağı üzere üç parçadan oluşur. Alta uzun bir entari buna “*Köynek*” denilir. Onun üzerinde dilimli parçalardan ibaret “*zubun*” vardır. En üstte “*fermene*” giyilir. Bunların üzerine de belden bağlama ve dikdörtgen olan bir önlük vardır. Ayrıca don anlamına gelen uzun ve geniş diz donu giyilir. Ayağa sarı pabuç giymek yine gelenektir.³¹⁹ Barak kadınları bugün bu kıyafetleri sadece düğünlerde giymektedirler. Her ne kadar Barak kadınlarının giyim kültürleri değişmiş olsa da güzel ve düzgün giyinme kültürü hala canlı ve diridir.

SONUÇ

Binlerce yıllık bir tarihe sahip Türkler, Orta Asya’da oluşturdukları medeniyet ve kültürü asırlar süren göçlerle gittikleri her yere götürmüşlerdir. Bazen yaşadığı bölge kültürünü ve inancını etkilemiş bazen de yeni karşılaştığı kültür ve inançlardan etkilenmiştir. Bu etkileşim ile zengin folklorik özelliklere sahip Anadolu Türkmen kültürünü oluşturmuşlardır. Anadolu’yu bir Türk yarımadası haline getiren Türkmenler yerleştikleri bölgelere sadece varlığını değil kültürlerini de taşımışlardır.

Anadolu’ya göç eden Türk boylarından birisi olan Barak Türkmenleri, üçüncü büyük göç ile Anadolu’ya gelmişlerdir. Karkamış çevresine yerleşen Baraklar, zengin bir tarihe ev sahipliği yapan Karkamış’ı kültürel anlamda da zengin hale getirmişlerdir.

Anadolu’ya konargöçer olarak gelen Baraklar yerleşik hayata geçme aşamasında büyük sıkıntılar yaşasalar da yeni yaşam şekline fazla zorlanmadan alışmışlardır. Her ne kadar ortak kültür olarak Türk Kültürü, birbirine benzese de yerleşilen bölgenin coğrafi ve sosyal

³¹⁸ *Tarihi ve Kültürü ile Barak*, Karkamış Kaymakamlığı,2006, s.37.

³¹⁹ a.g.e, s.37.

yapısı bu ortak kültürün bölgeden bölgeye farklılıklar göstermesine neden olmuştur. Baraklar da Türk Kültürü içerisinde kendilerine has Barak Türkmen kültürünü oluşturmuş ve göçebe Türk kültürünü yerleşik hayata uygun hale getirmişlerdir.

Uzun yıllar gelenek, örf ve adetlerini taviz vermeden yaşayan Barak Türkmenleri kültürlerinin modernleşme karşısında korumakta güçlük çekmektedirler. Özellikle şehirleşme ile kültürel normlarından uzaklaşan Baraklar küreselleşmeye bağlı olarak yeni doğan küresel kültürün etkisine girmişlerdir. Ancak kırsalda yaşayan halk her şeye rağmen geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalarak, anayurttan getirdikleri Türk kültürünü yaşatmaya devam etmektedirler. Türk kültürü içerisinde önemli bir yere sahip olan geleneksel Türk inanışları bir takım değişikliklere maruz kalsa da uygulanmaya devam edilmektedir.

Özellikle geçiş dönemi olarak nitelendirilen doğum, evlenme ve ölüm merasimleri etrafında öbekselen halk inanışları, Türklerin İslamiyet'ti kabulünden önce de var olan fakat Müslüman olduktan sonra İslam'a uygun hale getirerek devam ettirdikleri pratiklerdir. Yine de bazı dini pratiklerde eski Türk dininin izlerini görmek mümkündür.

Baraklar evlilik, doğum ve ölüm olaylarına başka bir gözle bakmış ve bu dönemleri sadece kendi mutluluğu veya hüznü olarak değil, toplumun ortak paydası olarak görmüştür. Mutluluk veya üzüntüsünü çevresi ile paylaşmak istemesi bir takım tören ve ritüellerin oluşmasına sebep olmuştur. Onları bir arada tutan ve büyük bir aile yapanda bu törenlerdir.

Baraklar yaşadığı coğrafyaya kendi adını veren nadir etnik topluluklardan birisidir. Ancak Barak Ovasında sadece Türkmenler yaşamaz. Sayıları fazla olmasa da Arap ve Kürt köyleri de bulunmaktadır. Birkaç köyde ise beraber yaşamaktadırlar. Barak'ta yaşayan etnik gruplar arasında her hangi bir çekişme, dışlama veya kavga bulunmamakta, kız alıp vermede sakınca görülmemektedir. Barak Ovasında yaşayan kişi, hangi etnik kökene sahip olursa olsun nereli ve kim olduğu sorulduğunda Baraklı olduğunu söylemektedir. Diğer etnik grupların azınlık olmalarına rağmen kabul görmeleri, Barak Türkmenlerin gönül dünyalarının zenginliğini göstermektedir.

Barakların göçebe Türk kültüründen getirdikleri sağlam bir hukuk sistemleri vardır. Odaların mahkeme salonu vazifesi gördüğü sistemde davalar sonuca ulaştırılmakta, sorunlar çözüm bulmaktadırlar. Adli mercilere ulaşan davalara pek rastlanılmamaktadır. Oda merkezli

bir sosyal hayatın yaşandığı Barak'ta odaların eğitim ve eğlence yuvası, kültür ve tarih merkezi fonksiyonu da bulunmaktadır.

Baraklar örf, adet, gelenek, görenek ve inanış olarak Türkmen kültürünü yaşasalar da onları diğer Türkmen topluluklarından ayıran yaşam tarzları ile adlarını verdikleri ovada yaşamlarını sürdürmektedirler. Varlıklarını bu ovada devam ettirmek istedikleri gibi kültürlerini de koruyarak geleceğe taşıma gayreti içerisindedirler. Dünyanın kültürel manada erozyon yaşadığı ve ortak kültüre doğru gittiği günümüzde Barakların çabalarının tek başına yeterli gelmeyeceği, onların bu çaba ve gayretlerinin desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Karkamış Belediyesi bünyesinde bütün Barak obalarını bir araya toplayacak bir birliğin kurulması ve düzenli olarak şenlik ve festival gibi etkinliklerin yapılması Barakların kültürlerini canlı tutmalarına hem de bu kültürünün tanıtılmasına büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kültür Bakanlığının Gaziantep Üniversitesi ile yapacağı ortak bir proje ile bölgede söylenen türkü, hikâye, destan ve ağıtların bir araya toplanarak yazılı ve görsel hale getirilmesinin bu sözlü kültür öğelerinin unutulup yok olmasının önüne geçebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Erdal, *Günümüz Kırıkkale Karakeçili Yörüklerinin Aşiret Yapısı*. Ankara: HÜTAD Fakültesi Yayınları. 2004.
- Arıkan, Rauf, *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, 2. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayınları, 2013.
- Bal, Hüseyin. *Nitel Araştırma Yöntemi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.2013.
- Bilgiseven, Amiran Kurtkan. *Din Sosyolojisi*, İstanbul: Filiz Kitapevi Yayınları, 1985.
- Bronislaw Malinowski. 2000. *Büyü, Bilim ve Din*. Saadet Özkal(çev.), İstanbul: Kabalcı Yayınları, 1990.
- Can Halil, Aşan Öznur, Aydın Eren Miski, *Örgütsel Davranış*, 1.Baskı, İstanbul:2006
- Cebeci, Suat, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*,1.Baskı,İstanbul:Alfa Yayınları,1997.
- Çakır, Tahsin. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Göçün Öyküsü*. Gaziantep: Damla Matbaası. 2015.
- DİB. " *Hadislerle İslam* ", 1.Baskı, Ankara: Özgün Matbaacılık, 2014.
- Efe, Adem. *Dini Gruplar Sosyolojisi*. 1.Baskı, İstanbul: Dönem Yayınevi. 2013.
- Egemen, Bedii Ziya, *Ölüm Üzerine*, AÜİFD, Ankara: C.XI, 1963.
- Ekiz, Durmuş, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 5.Baskı, Ankara: Anı Yay.,2017.
- El-Kâşgârî, Mahmûd. *Divanı Lugâti't Türk*. Serap Tuba Yurtsever ve Seçkin Erdi(çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları. 2005.
- Erdem, Mustafa. *Kırgız Türkleri Dini ve Sosyal Hayat*.2.Baskı. Ankara: T. D. V Yayınları.2005.
- Eröz, Mehmet. *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyasını Araştırma Vakfı.1991.

- Ersoy, Ruhi. Sözlü Tarih Folklor İlişkisi "Barak Örneği"1.Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.2009.
- Fichter, Joseph. *Sosyoloji Nedir?*, 5.Baskı. Nilgün Çelebi (Çev.). Ankara: Atilla Kitabevi. 2001.
- Freyer, Hans. *Din Sosyolojisi*, Turgut Kalpsüz (çev.) İstanbul: Doğubatı yayınları, 2013.
- Gaziantep Valiliği. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Bir Göçün Türküsü "Barak Türkmenleri"*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği Kültür Yayını, 2002.
- Gaziantep'in Parlayan İlçesi Karkamış*, Karkamış Kaymakamlığı 2010.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji*, Hüseyin Özel (çev.) İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2012.
- Gündüz, Tufan. *Bozkırın Efendileri Türkmenler Üzerine Makaleler*, 4.Baskı, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2017.
- Günay, Ünver, Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1999.
- Halaçoğlu, Yusuf. *Türkiye'nin Derin Kökleri Osmanlı Kimliği ve Aşiretler*. İstanbul: Babıâli Kültür Yayınları.2012.
- Hançerli, Orhan. *Türk Dili Sözlüğü*, 4. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi. 2007.
- Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Milli Kültürü*.38. Basım. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 1997.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem, Cemalcışar, Zeynep, *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*,16.Baskı. İstanbul. Evrim Yayınevi, 2014.
- Kalafat Yaşar. *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*,2 .Baskı, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1995.
-*Türk Mitolojisinde Kurt*. Ankara: Berikan Yayınevi. Ankara. 2012.
- Karkamış Kaymakamlığı, *Karkamış Gaziantep Bölgesinde Eski Yakındoğu'nun Güçlü Bir Krallığı*, 2.Basım, İstanbul: Umur Basım Sanayi, 2017.
- Kirman, Mehmet Ali. *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 2. Baskı, İstanbul: Rağbet Yayınları. 2011.

- *Din Sosyolojisi Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.
- Kocacık, Faruk. *Toplumbilim Ders Notları*.3.Baskı. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.2003.
- Komasyon. Gaziantep Valiliği *1968 İl Yıllığı*. Ankara. Ayyıldız Matbaası. 1969.
- Marshall, Gordon *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay, Derya Kömürcü (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. 1999.
- Orhonlu, Cengiz. *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskânı*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1987.
- Orkun, Hüseyin. *Namık Oğuzlara Dair*. Ankara: Basımevi.1935.
- Ozankaya, Özer. *Topumbilim*,7.Baskı, İstanbul: Cem Yayınevi.1991.
- *Toplumbilim Terimler Sözlüğü*. Ankara: T.D.K.Yayınları.1975.
- Ögel, Bahattin. *Türk Mitolojisi* . 1. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi,1993.
- *Türk Mitolojisi* .2. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.1995.
- Örnek ,Sedat Veyis, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*. Ankara: Üniversitesi Basımevi, 1966.
- *Türk Halk Bilimi*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.1977.
- *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.1971.
- Özbaş, Ömer. *Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*. Gaziantep: Cihan Matbaası, 1958.
- Özkalp, Enver. *Sosyolojiye Giriş*, 13. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınevi, 2005.

Polat, Kemal. *Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar*. 2.Baskı, Ankara: T.D.V. Yayınları. 2008.

Rasonyi, Laszlo *Tarihte Türklük*, 3.Baskı, Ankara: TKAE Yayınları.1993.

Refik, Ahmet. *Anadolu'da Türk Aşiretleri*.2.Baskı. Ankara: La Kitap Yayınları.1930.

Sevinç, Necdet. *Gaziantep'te Türk Boyları*. İstanbul: Turan Yayıncılık. 1997.

Sümer, Faruk. *Oğuzlar*. 2.Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. 1972.

Şahin, Ali. *Güney Anadolu'da Beg-dili Türkmenleri ve Baraklar*. Ankara: Doğu Matbaası. 1962.

Tarihi ve Kültürü ile Barak, Karkamış Kaymakamlığı, 2006.

Tiryaki, Göksel. *Garıp*. İstanbul: Heyemola Yayınevi. 2017.

.....*Barakeli'nde Bir Köy*. İstanbul: Heyemola Yayınları. 2016.

Türk dünyası EI Kitabı I.cilt. Ankara: Türk Kültürünü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.1976.

Türkay, Cevdet. *Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*. İstanbul: İşaret Yayınları.2012.

Tütengil, Cavit Orhan. 100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları,2.Baskı, İstanbul: Gerçek Yay.1977.

Yalman (Yalkın), A. Rıza. *Cenupta Türkmen Oymakları* cilt. I-II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.1977.

Yıldırım, Ali, Şimşek, Hasan, *Nitel Araştırma Yöntemleri*,6.Baskı Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.

Yıldırım, Mehmet Ali. *Gaziantep'in Güneyinde Barak Oymakları*. Gaziantep: Damla Matbaası. 2011

Yuhadin, K:K. *Kırgız Sözlüğü*. Abdullah TAYMAS(çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.2011.

Tezler

Akbaba, Osman. “Kent Yaşamında Çalışan Kadının Din Algısı”, Yüksek Lisans Tezi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Andaç Şahin, Özlem.” Gaziantep'te Yaşayan Barak Türkmenlerinin İnanç, Adet Ve Geleneklerinin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.2006.

Elmacı. Lütfullah.” Ziyaret Fenomeni ve Din (Kastomonu Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi Örneği)”,Yüksek Lisans Tezi., Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü., 2017.

Eroğlu, Erol. Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.2008.

Gümüş, Meryem.” Simav’da Sosyal ve Dini Hayat”. Yüksek lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.2014.

Yüksel, Dilek. Gaziantep Çevresinde Doğum İle İlgili İnanış ve Uygulamalar, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2017,

Zeyrek, Gülden. 2009, Barak Türkmenleri, Yüksek lisans, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Makaleler:

Aktan, Coşkun Can, Tutar, Hasan, *Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür*, Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi, Cilt 6, Sayı 20, 2007

Baloğlu, Burhan. *Hipotezler ve Varsayımlar Birbirlerinin Yerlerine Kullanılabilir mi?* Journal of Economy Culture and Society, Sayı:32, s.125-129.

Bilgi, Abdülcelil. "Din, Dindar, Dindarlık: Özeleştiril Bir Değerlendirme", Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık: 2014, c:2 Sayı:2.s.75-84.

Coşkun, Hasan, "Alevi-Bektaşî Geleneğinde Dedelik Kurumu (Sivas Kangal Türkmen Alevileri Örneği)", Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Sayı: 85, 2018c, s.43-62.

....."Küreselleşme Sürecinde Din", Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Tokat 2017, Cilt V, Sayı:2. s.115-134.

..... "Tokatlı Alevi Dedelerinin Düşkünlük Anlayışına Sosyolojik Bir Bakış". TurkishStudies, International PeriodicalfortheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic, Volume 12/35, p. 89-104, Ankara 2018d, s.90-104.

Çavaz, "Ali, Barak Folkloru(1)", Folkloru Doğru, Sayı:55.

..... "Barak Folkloru(2)", Folkloru Doğru, Sayı:56.

Çeneli, İlhan, "Divanü Lügat-it-Türk'te Hayvan Adlar"ı, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl: XI, XII, XIII,IV,1973,1975

Çerikan, Fidan Uğur, Alanko. Mehmet Rıza Dövme'nin Çeşitli Dillerdeki Etimolojisi ve Kısa Tarihçesi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 25/1, 2016, s.166-193.

Çıblak, Nilgün, 2002, "Anadolu'da Ölüm Sonrası Mezarlıklar Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler", Türk Kültürü, Y.XL, Sayı:474,s.605-614.

....., 2004, "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnanç ve Bunlara Bağlı Uygulamalar", Türklük Bilimi Araştırmaları(TÜBAR), Sayı:15, s.103-125.

Dikici, Abdullah." Geleneklerin Toplumdaki Yeri ve Önemi", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,2001,Cilt: 11 Sayı: 2, s. 251-258.

Doğan, D, Doğan, D . (2011). "Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler1. Istanbul Journal of Sociological Studies, 0 (30),s. 15-29.

- Durmuş, İlhami, "Türklerin Kullandığı Armalar" Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırma Dergisi, Sayı: 21/Bahar, s. 40-44.
- Efzelettin, Asker. Oğuzlar ve Türkmanlar, 38.ICANAS Kongresi, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu,2012, s.287-296.
- Eşmeli, İsmet. "Dinler Tarihi Açısından Gök Cisimleri ve Tabiatla İlgili İnanış ve Uygulamalar" Dini Araştırmalar, Temmuz - Aralık 2014, Cilt : 17, Sayı : 45, s.195-208.
- Gelekeçi, Cahit, Türk Kültüründe Oğuz-Türkmen-Yörük Kavramları, Türkiyat Araştırmaları, Sayı 1,Sayı:1,Güz,2004,s.9-18.
- Gönüllü, Müzeyyen," Grup ve Grup Yapısı", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s. 191-201.
- Karavaşin, Hakkı "Din Sosyolojisinde Dindarlığın Ölçülmesi Problemi Üzerine Bir Araştırma", AÜİFDXLIX (2008), sayı 1, s. 191-200.
- Karakaş, Rezan ."Diyarbakır'da "Kırkılı" Kavramı ve "Kırk Çıkarma" Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar", Türkiyat Araştırmaları Dergisi,2013, 33.Sayı, s.59-75.
- Keskin, Yahya Mustafa, "Türk Toplumunda Nazar Olgusu ve Buna Karşı Geliştirilen Korunma ve Kurtulma Pratikleri: Elazığ Örneği", Dini Araştırmalar, Eylül-Aralık 2008, Cilt: II, s. 32, s. 191-214.
- Kılıç, Recep. "Din ve Kültür İlişkisi: Analitik Bir Değerlendirme", Türk Yurdu Dergisi, Haziran 2011 Yıl:100 |Sayı:286.
- Kırıcı, Saliha Serpil Demirci, Kayıran, Gonca Tokuz, *Doğu Akdeniz Bölgesinde" Üzerlik (PeganumHarmala L.) Bitkisinin Tütsü Olarak Kullanımı"*, Lokman Hekim Dergisi, - Lokman Hekim Journal 2018,s.1-12.
- Korkmaz, Cihat Burak ."Gaziantep'te Ölü ve Ölüm İle İlgili Uygulamalar: Sam Köyü Örneği," 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Cilt 1 Sayı 3 Kış 2012, s.99-101.

- Kum, Naci” Türkmen Barakları”, Türk Etnoğrafya Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Sayı: VI 1963, s.27-65.
- Okumuş, Ejder. Ejder Okumuş. Gösterişçi Dindarlık, Dindarlık Olgusu Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri, İstanbul: Kur’an Araştırmaları Vakfı,2004,s.113-124.
- Ozankaya, Özer. *Ulusal Toplumun ve Ulusal Kültürün Kurucu Ögeleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Yayın Tarihi: 1992 Sayı: 10 Cilt: 3, s.213-225.
- Özden, H. Ömer, “İnanç-Kültür ilişkisi ve Türk Kültürü Açısından Değerlendirilmesi”, Dini Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7, s. 21, s.117-134.
- Özyurt, Cevat, *Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 10 Sayı, Aralık 2007 s.111-126.
- Şahin, Savaş. “Afganistan Türkmenlerinin Kültüründe Çocuk Oyunlar”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 40 (2016), s.261-271.
- Tanrıbuyurdu, Gülçin,” Klâsik Türk Şiirinde Bir Sembol Dili Olarak “Kına”,” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,2016, cilt5,Sayı 1,s.102-115.
- Tanyol, Cahit, ”Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları, Sosyoloji Dergisi, İ.Ü.E.F Yayınları, Sayı:7,1952.
- Taplamacıoğlu, Mehmet. Yaşlara Göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerinde Bir Anket Denemesi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,1962, Cilt: 10 Sayı: 1,s. 141-151.
- Tokel, Bayram Bilge, “Biz Bu Türküleri Sokakta Bulmadık”, Ocak 2010 - Yıl 99 - Sayı 269.
- Tuna, Sibel Turhan .”Türk Dünyasındaki Düğünlerde Koltuklama ve Kırmızı, Kuşak Bağlama Geleneği”, Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,2006,Sayı 38, s.149-160.
- Vural, Feyzan Göher. “Türk Kültürünün Aynası: Türküler”, e-Journal of New World Sciences Academy 2011, Volume: 6, Number: 3, Article Number:D0068 s.397-411.

Yahyagil, Mehmet . (2011). Kentlerin Kültürün Gelişmesindeki Etkileri. Istanbul Journal of Sociological Studies, 0 (25), 105-120.

Yapıcı, Asım. Dinî Yaşayışın Farklı Görüntüleri ve Dogmatik Dindarlık, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2002, cilt: II, sayı: 2, s. 75-117.

Bildiriler:

Bayaoğlu, Cahandar. “Oğuzlar ve Türk Kimliği” Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 21-23 Mayıs 2014..

Gümüştekin, Nuray. “Kültür” Kavramı ve Osmanlı’dan Günümüze Kültürel Yapının İncelenmesi,38.ICANAS Kongresi, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2007.

İnternet Kaynakları:

<http://www.karkamis.gov.tr>

<http://www.kayseri.gov.tr/halk-inanislari>

<http://seydimen.blogspot.com>

<https://www.yenidenmillimucadele.com.tr/turk-kulturunde-kostek-kesme-toreni>

<https://www.yenidenmillimucadele.com.tr/turk-kulturunde-kostek-kesme-toreni>

Kalafat, Yaşar, “Baraklar Üzerine Yeni Tespitler”, <http://yasarkalafat.info/?p=1498>

KAYNAK KİŞİLER

Akçaköy

1. Türk, Ali, Akçaköy, Okur-Yazar Değil, 1929 Doğumlu.
2. İnal, Mustafa, Akçaköy, İlkokul Mezunu, 1943 Doğumlu.
3. İnal, Adil, Akçaköy, Ortaokul Mezunu, 1951 Doğumlu.
4. İnal, Zeliha, Akçaköy, Okur-Yazar Değil, 1943 Doğumlu.

Alaçalı

5. Gögebakan, Fatma, Alaçalı Köyü, Okur- Yazar Değil, 1959 Doğumlu.
6. Gögebakan, Hayriye, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar Değil, 1952 Doğumlu.
7. Gögebakan Şükrüye, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar, 1929 Doğumlu.
8. Akgün, Asiye, Alaçalı Köyü, İlkokul Mezunu, 1961 Doğumlu.
9. Gögebakan, Ezo, Alaçalı Köyü, İlkokul Mezunu, 1969 Doğumlu
10. Gögebakan, Fatma, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar, 1959 Doğumlu.
11. Gögebakan ,Zöhre, Alaçalı Köyü, Okur-Yazar, 1952 Doğumlu.
12. Gögebakan, İlyas, Alaçalı Köyü, Lisansüstü, 1969 Doğumlu.
13. Gögebakan, Bilal, Alaçalı Köyü, İlkokul Mezunu, 1957 Doğumlu.

Alagöz Köyü

14. Alagöz, Selim, Alagöz Köyü, Lise Mezunu, 1961 Doğumlu.

Arıkdere Köyü

15. Demir, Mehmet, Arıkdere Köyü, Lise Mezunu, 1972 Doğumlu.
16. İnal, Hatice, Arıkdere Köyü, Okur-Yazar, 1938 Doğumlu.
17. Demir, Mustafa, Arıkdere Köyü, İlkokul Mezunu, 1958 Doğumlu.

Ayyıldız Köyü

18. Tiryaki, Adil, Ayyıldız Köyü, İlkokul Mezunu, 1942 Doğumlu.
19. Tiryaki, Zübeyr, Ayyıldız Köyü, İlkokul Mezunu, 1944 Doğumlu

Balaban Köyü

20. Tiryaki, Göksel, Balaban Köyü, Doktora, 1794 Doğumlu.
21. Tiryaki, Ahmet, Balaban Köyü, Lise Mezunu 1955 Doğumlu.
22. Tiryaki, Aysel, Balaban Köyü, Okur-Yazar, 1944 Doğumlu.

Çiflik Köyü

23. Özaslan, Muhittin, Çiflik Köyü, Ortaokul Mezunu, 1964 Doğumlu.
24. Özaslan, Talip, Çiflik Köyü, İlkokul Mezunu, 1949 Doğumlu.

Eceler Köyü

25. Yıldırım, Hanifi, Eceler Köyü, Okur-Yazar Değil, 1940 Doğumlu.
26. Aslan, Hasan, Eceler Köyü, İlkokul Mezunu, 1953 Doğumlu.
27. Aslan, Seyid Ahmet, Eceler Köyü, Okur-Yazar, 1936 Doğumlu.
28. Yıldırım, Sadin, Eceler Köyü, Ortaokul Mezunu, 1956 Doğumlu.

Elifoğlu Köyü

29. Özaslan, Zübeyde, Elifoğlu Köyü, Okur-Yazar, 1969 Doğumlu.
30. Özaslan, Selçuk, Elifoğlu Köyü, İlkokul Mezunu, 1968 Doğumlu.
31. Özaslan, İbrahim, Elifoğlu Köyü, Okur-Yazar, 1966 Doğumlu.

Erenyolu Köyü

32. Uzunaslana, Sait, Eren Yolu Köyü, İlkokul Mezunu, 1936 Doğumlu.
33. Uzunaslana, Cemile, Eren Yolu Köyü Okur-Yazar Değil, 1938 Doğumlu.

Gürçay Köyü

34. Bozkurt, Osman, Gürçay Köyü, İlkokul, 1953 Doğumlu

Karacurun Köyü

35. Çakır, Mehmet İrfan, Karacurun Köyü, Ortaokul Mezunu, 1959 Doğumlu.
36. Çakır, Döne, Karacurun Köyü, Okur-Yazar, 1936 Doğumlu.
37. Çakır, Hasan, Karacurun Köyü, Ortaokul Mezunu, 1945 Doğumlu.

Karanfil Köyü

38. Koçaslan, Hanım, Karanfil Köyü, Okur-Yazar Değil, 1939 Doğumlu.

Karkamış Merkez

39. Duygulu, Ahmet, Karkamış, İlkokul Mezunu, 1930 Doğumlu.

Kelekli Köyü

40. Kelek, Mahli, Kelekli Köyü İlkokul Mezunu, 1952 Doğumlu.
41. Çekirge, Ahmet, Kelekli Köyü, İlkokul Mezunu, 1954 Doğumlu.
42. Kartal, Müslüm, Kelekli Köyü, İlkokul Mezunu, 1953 Doğumlu.

Korkmazlar Köyü

43.Korkmaz, Hüseyin, Korkmazlar Köyü, Okur Yazar Değil, 1946 Doğumlu.

44. Korkmaz, Hacı, Korkmazlar Köyü, İlkokul Mezunu,1952 Doğumlu.

Kuruyazı Köyü

45.Eroğlu, Ayten, Kuruyazı Köyü, İlkokul Mezunu,1983 Doğumlu.

Öncüler Köyü

46. Tike, İbrahim, Öncüler Köyü, İlkokul Mezunu, 1952 Doğumlu.

Soylu Köyü

47. Güzel, Fattum, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil, 1929 Doğumlu.

48. Aslan, Münire, Soylu Köyü, Okur-Yazar Değil,1930 Doğumlu.

49. Güzel, Naime, Soylu Köyü Okur-Yazar Değil, 1947 Doğumlu.

50. Kahraman, Fatma, Soylu Köyü, Ortaokul Mezunu, 1976 Doğumlu

Subağı Köyü

51. Çiçek, Müslüm, Subağı Köyü, Okur-Yazar, 1933 Doğumlu.

Teketaşı Köyü

52. Çağlayan, Mehmet, Teketaşı Köyü, İlkokul Mezunu,1945 Doğumlu.

Tosunlu Köyü

53. Kılınç, Şaban, Tosunlu Köyü, Ortaokul Mezunu, 1963 Doğumlu.

54. Kılınç, Ali, Tosunlu Köyü, İlkokul Mezunu, 1949 Doğumlu.

Yaşar Köyü

55. Eroğlu, Hüsne, Yaşar Köyü, Okur Yazar Değil, 1944 Doğumlu.

56. Eroğlu, Ali, Yaşar Köyü, Okur Yazar,1942 Doğumlu.

Yazır Köyü

57. Doğan, Sekine, Yazır Köyü, Okur-Yazar Değil,1948 Doğumlu.

Yeşerti Köyü

58. Demir, Şerif, Yeşerti Köyü, Ortaokul Mezunu, 1956 Doğumlu.

Yolağzı Köyü

59. Özdemir, Arif, Yolağzı Köyü, İlkokul Mezunu, 1943 Doğumlu.

Zöhrecik Köyü

60. Çakır, Hilmi, Zöhrecik Köyü, İlkokul Mezunu, 1943 Doğumlu.

61. Çakır, Adile, Zöhrecik Köyü, Okur-Yazar, 1942 Doğumlu.

EK-1. FOTOĞRAFLAR

1-Karkamış İlçe Sınırlarını Gösterir Harita

2-Edip Özasan'ın Arşivinden Barak Kadınlarında Bulunan Dövmeye Bir Örnek

3-Oğuzeli ilçesinde Bulunan Hacı Hamza Türbesi.

4-Nizip İlçesine Bağlı Kale Köyündeki Şih Şerif Türbesi.

5-Nurdağı İlçesinde Bulunan Ökkeşiye Türbesi

www.kulturportali.gov.tr.

6-Şanlıurfa'da Bulunan Halilurrahman ve Balıklı Göl.

islamansiklopedisi.org.tr.

7-Çakıroğlu Köyü Mezarlığında Bulunan Öksürük Kayası.

8-Yeni Ölen Bir Kişinin Mezarı Üzerine Ekilmiş Nohuta Örnek

9-Mezar Üzerine Ekilmiş Nohuta Bir Örnek Alaçalı Köyü

10- Düğün Bayrağına Bir Örnek.

11-Üzerlik Bitkisinden Yapılmış Bir Nazarlık

12-Üzerlik Tütsüsünde Kullanılan Üzerlik Bitkisi

13-Alaçalı Köyünde Taziye Çadırına Bir Örnek.

14-Edip Özaslan'ın Arşivinden Barak Kadınlarının Düğünde Giydiği Giysiler

15-Mangala Oyunu Tahtası

16-Arıkdere Köyünde Yapılan Mülakata Ait Bir Fotoğraf

17-Barak Odası Arıkdere Köyü

18-Barak Odası Balaban Köyü

19-Acı Kahve Yapımında Kullanılan Cezveler

20-Acı Kahve Yapımında Kullanılan Dibek, Kahve Tavası, Cezve... vs.

21-Erenyolu Köyünde Yapılan Mülakata Ait Bir Fotoğraf.

22-Eceler Köyünde Yapılan Mülakata Ait Bir Fotoğraf.

23-Keekli Köyünde Yapılan Mülakata Ait Bir Fotoğraf.

24-Arıkdere Köyünde Mangala Oyunu

25-Alaçalı Köyünde Yapılan Mülakata Ait Bir Fotoğraf.

EK-2. ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Vehbi CEYLAN

Doğum Yılı ve Yeri : 10.04.1977 / TOKAT

Lisans Öğrenimi : İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yabancı Dili : İngilizce

İş Deneyimi : Din Görevlisi

İletişim: Karkamış/ GAZİANTEP

